Portrete

Pantofiorii roșii

Maria Housden

Incredibila lecție de viață a unei fetițe care moare de cancer la patru ani

O poveste adevărată

philobia

MARIA HOUSDEN

PANTOFIORII ROŞII

Incredibila lecţie de viaţa a unei fetiţe care moare de cancer la patru ani
O poveste adevărată

Traducere: Renata Ungureanu
Titlul original: *HANNA'S GIFT. LESSONS FROM A LIFE FULLY LIVED*, 2002

Editura PHILOBIA 2011

Versiune ebook: v1.0, februarie 2018

Cuvântul editorului

Hannah ne-a pătruns şi luminat pe toţi cei care, în echipa redacţională, am avut ocazia s-o cunoaştem, prin povestea mămicii ei, Maria Housden. Editorul a plâns, citind manuscrisul în engleză, traducătorul a plâns, traducând, redactorul asemenea... Parcă ceva se schimbă în noi, dincolo de cuvinte, şi la sfârşitul lecturii o bucurie liniştită ne învăluie: ce bine că am cunoscut-o, ce bine că a fost printre noi, chiar şi pentru câţiva anişori... Un îngeraş pe pământ.

Thank you, Hannah!

Bianca Biagini

...Suflet neînsemnat, acum mergi încet, pe marginea apei. Şi, orice-ai face, gândeşte te bine la ceea ce vei pierde.

— Jane Hirshfield

Prolog
Pantofiorii roşii

Privind în urmă, îmi dau seama că toată viața mea are legătură cu un singur moment din trecut: eram într-unul dintre magazinele de încălțăminte pentru copii, Stride-Rite, şi nu mă puteam hotărî ce pereche de pantofi să cumpăr. Pantofii din piele neagră sau bleumarin s-ar potrivi perfect cu toate ținutele din dulapul lui Hannah, haine obişnuite pentru un copil de grădiniță. Am luat în mână, pe rând, câte un pantof din fiecare culoare şi am întrebat-o:

— Care îți place mai mult?

Hannah se hotărâse deja.

— *Aceştia* sunt pantofiorii mei, a spus ea, luând o pereche de pantofi din piele lăcuită, în stilul Mary Jane[1], roşii.

Am zâmbit, fără să-mi pierd răbdarea.

— Hannah, ştii că mama nu poate să-ți cumpere astăzi decât o pereche de pantofi. Uite, cei pe care i-ai ales sunt foarte frumoşi, dar nu sunt practici. Trebuie să cumpărăm unii care să se potrivească cu rochițele din dulapul tău.

---

[1] *Mary Jane* este un termen din engleza americană utilizat pentru a desemna un anumit gen de încălțăminte. Este vorba despre pantofii sau sandalele cu baretă, cel mai frecvent din piele neagră, cu toc nu foarte înalt sau fără toc, cu vârfurile rotunjite şi care se închid cu bareta în jurul gleznei. În prezent, pantofii stil Mary Jane se găsesc într-o gamă variată de culori şi modele. Înainte, pantofii stil Mary Jane erau purtați de copii şi adolescente. Însă în prezent ei reprezintă o încălțăminte foarte elegantă, pentru toate vârstele.

— Dar roşu merge cu orice, mami, a protestat ea. Şi-mi vin perfect!!! a mai spus ea în timp ce a încălțat perechea expusă, care era evident mai mare cu vreo trei numere.

Auzind discuția noastră vânzătoarea a început să râdă.

— Ia să vedem, ce spune mămica ta, să mă duc să caut un număr mai mic?

Nu mă puteam hotărî. Pentru mine era la fel de important să mai pun câte un bănuț deoparte, dar şi să ştiu că am copiii îmbrăcați cum trebuie. M-am uitat la mutrişoara lui Hannah şi mi-am dat seama că aştepta răspunsul meu cu sufletul la gură, iar asta m-a făcut să-mi înfrâng pornirea automată de a spune un „nu” categoric.

— Da, ia uitați-vă în spate, poate aveți.

Hannah a țipat de bucurie şi a început să sară de colo-colo. Vânzătoarea s-a întors cu altă pereche de pantofi, iar Hannah i-a încercat pe loc. De data aceasta, pantofiorii îi veneau *ca turnați*. „Exact ca Cenuşăreasa!”, mi-a şoptit Hannah. A păşit plină de afectare spre oglindă, a stat o clipă locului şi a privit cu ochii mari la pantofii din oglindă. S-a întors apoi cu fața către mine.

— Ia să-i testez un pic, a spus ea, bătând cu vârful piciorului în podeaua acoperită de mochetă. Nu a mulțumit-o rezultatul, aşa că s-a îndreptat spre ieşirea din magazin. Eu şi vânzătoarea o urmam îndeaproape. De îndată ce Hannah a ajuns în holul mall-ului, sunetul făcut de pantofiorii roşii pe podeaua din lemn a țintuit-o locului. S-a oprit pentru o clipă, a început să bată în podea cu un călcâi, şi apoi cu celălalt. S-a uitat la mine, zâmbind cu gura până la urechi, să vadă dacă şi eu am auzit. I-am zâmbit şi eu, la rândul meu, încurajator.

Hannah a început apoi să danseze cu brațele ridicate şi ochii închişi. Nu o mai interesa nimic altceva decât pantofiorii cei noi. Sărea şi bătea din picior, făcând întruna piruete, tot mai repede şi mai repede. Încântarea

ei fără margini şi strălucirea pantofilor ei roşii atrăgeau atenția tuturor.

Cei care treceau pe acolo îi zâmbeau mai întâi lui Hannah, iar apoi unii altora. Unii se opreau ca să se uite la ea; câțiva copii şi un domn mai în vârstă au început să danseze şi ei. O femeie cu brațele pline de plase de cumpărături i-a spus celei care stătea lângă ea:

— Mereu mi-am dorit o pereche de pantofi roşii.

— La fel şi eu. Ce-om fi aşteptat atâta?

Hannah şi-a încheiat prestația cu o reverență amplă. Cei care mai erau încă acolo au început să aplaude şi să ovaționeze. Hannah s-a ridicat şi şi-a aranjat partea din față a rochiei şi funda din păr.

— Mami, mi-a spus ea, cred că aceştia sunt pantofiorii mei, tu ce zici?

*

Adevărata măsură a vieții nu este lungimea, ci deplinătatea cu care este trăită.

Când fiica mea, Hannah, a fost diagnosticată cu cancer, cu o lună înainte să împlinească trei ani, am început să mă îndoiesc de tot ceea ce credeam despre mine însămi şi despre viața mea. Față în față cu un adevăr atât de cumplit şi necruțător, am început să caut alte răspunsuri. Hannah însăşi a devenit profesoara mea. Sinceră, amuzantă şi neînfricată în felul în care şi-a trăit viața şi şi-a acceptat moartea, Hannah mi-a deschis calea către o înțelegere adâncă a lucrurilor, dar şi către un mod mai vesel şi mai curajos de a trăi.

După moartea ei, în 1994, am început să scriu despre călătoria pe care am întreprins-o împreună. M-am străduit să-mi amintesc fiecare amănunt, fiindu-mi teamă să nu uit nici măcar unul. Părea o sarcină zadarnică şi copleşitoare. Am renunțat, hotărâtă să mai aştept, să-mi acord un răgaz pentru a-i plânge dispariția timpurie şi

pentru a mă vindeca. Treptat, am început să-mi dau seama că povestea era încă în curs de desfăşurare; de fapt, nu se terminase odată cu moartea lui Hannah, ci abia atunci începuse. Acum, după şapte ani, sunt anumite amintiri – episoade scurte, ce poate s-au petrecut la o distanță de săptămâni sau chiar luni – care ies în evidență mai mult decât altele, prin caracterul lor aparte, luminos, pe fundalul pe care-l constituie viața mea; astfel de momente continuă să trăiască înăuntrul meu, pentru că încă mă învață câte ceva.

Această carte constituie o colecție de astfel de amintiri; ca un album foto cu acele episoade care s-au transformat în cadoul pe care Hannah mi l-a oferit. Fie ca povestea ei să ofere alinare pentru cei aflați în suferință, hrană spirituală celor care tânjesc să găsească o credință mai profundă şi sursă de inspirație pentru cei care caută curajul de a trăi propriul adevăr.

Adevărul
Cum să-i dai glas şi cum să-l trăieşti

…iar adevărul te va elibera.
– Ioan 8:32

Dr. Jekyll şi Mr. Hyde – adevărul şi negarea

Amândouă am început să sângerăm în aceeaşi zi.

M-am trezit încetişor. Tocmai ce mă deşteptasem dintr-un somn profund, aşa că stăteam în pat, cu ochii închişi, inspirând aerul rece al dimineţii care răzbătea prin fereastra deschisă, adierea sa fiind o bine venită alinare faţă de zăpuşeala de august a nopţii de dinainte. Mi-am întins alene tot trupul, cu un oftat de mulţumire. Claude se foia şi el, lângă mine. Paşii unui alergător matinal s-au auzit dinspre trotuarul din faţa casei. Apoi, zgomotul unei maşini în trecere. Am deschis ochii… dormitorul nostru era întunecat şi cufundat în tăcere.

M-am întors pe o parte şi am simţit o căldură lipicioasă între picioare. M-am trezit imediat. Mi-am trecut o coapsă peste cealaltă şi, odată ce le-am depărtat, m-a cuprins o senzaţie neplăcută. Mi-am lipit strâns picioarele şi, cu ochii închişi, mă rugam să fie un simplu vis. Era o linişte profundă şi nu auzeam nimic altceva decât propria mea inimă, care îmi bubuia în piept. Am auzit o altă maşină trecând, şi apoi încă una. Am deschis ochii din nou, de data asta mult mai încet. Primele raze de lumină începeau să dea contur obiectelor din cameră.

Mi-am trecut mâna peste abdomen.

Forma sa plină şi uşor rotunjită m-a liniştit. La urma urmei, cu doar o zi în urmă, forma micuţă a bebeluşului din pântecul meu apăruse pe ecranul ecografului din cabinetul doctorului, umplând încăperea de sunetele vibrante ale bătăilor de inimă amplificate. Claude mi-a zâmbit şi m-a strâns uşor de mână. Întreg trupul mi s-a relaxat, mă simţeam uşurată. Pierdusem alte trei sarcini până acum, toate în cea de-a opta săptămână. Ecografia pe care o făcusem cu o zi în urmă fusese confirmarea pe care o aşteptam, acest copil, al treilea copil al nostru, urma să se nască în luna martie. Will, băieţelul nostru, avea cinci ani, iar Hannah, fetiţa cea mică, aproape trei.

Cu o seară în urmă, stătusem în camera copilului, mângâind cu mâna marginea pătuțului gol, simțind parcă din nou în aer mirosul pudrei de talc. În noaptea aceea am dormit mult mai profund decât o făcusem în ultimele săptămâni.

Acum stăteam întinsă alături de Claude, oscilând între dorința de a afla şi aceea de a nu afla ce anume se întâmpla. Într-un final, m-am dat jos din pat, atentă să nu îmi ating coapsele de cearşafuri. Când m-am ridicat în picioare, am simțit cum ceva cald mi se prelingea de-a lungul piciorului. Am prins cu vârful degetului un strop foarte mic: era sânge. Mi-am pus mâna căuş între coapse ca să nu pătez covorul, îndreptându-mă spre baie în vârful picioarelor. Abia ce intrasem, când am auzit-o pe Hannah strigându-mă din dormitorul de la parter.

— Mami, fac pipi!

Am luat repede nişte hârtie igienică, mi-am şters coapsele şi am aruncat o privire imaginii mele reflectată în oglindă. Ochii mei aveau o privire sălbatică. M-am stropit cu apă rece pe față şi m-am îndreptat spre dormitorul lui Hannah. Abia dacă am observat cât de dulce era, aşa, cum îşi freca năsucul de ceafa mea, în timp ce o duceam în brațe la toaletă. Mă întrebam cum aş putea să îndur să îi spun lui Claude sau oricui altcuiva despre un alt avort spontan.

Mă simțeam profund ruşinată; pierderea acestui copil ar însemna că am dat greş din nou.

Când Hannah a terminat, am ridicat-o de pe oliță, şi am fost smulsă imediat din propria suferință. Urina ei era de un roz închis: tot sânge. Despre pierderile de sarcină ştiam totul, dar despre sângele din urina unui copil de doi ani nu. Am încremenit pentru un moment. Apoi am fost cuprinsă de o stare greu de descris, ca şi cum m-aş fi acoperit cu un scut; mă simțeam paralizată, dar ciudat de eficientă. Deşi se întâmplau o groază de lucruri, aveam sentimentul că nu sunt străbătută de niciun fel de emoție.

Îl auzeam pe Claude în baia de deasupra, dând drumul la duş. Am îmbrăcat-o pe Hannah, apoi mi-am pus şi eu ceva pe mine, l-am trezit pe Will, am aşezat micul dejun pe masă şi am dat trei telefoane – unul doctorului meu, altul pediatrului şi celălalt prietenei mele, Lili. Când Claude a coborât i-am povestit imediat despre sânge: al meu şi al fetiței. Nu puteam nici măcar să plâng. S-a aplecat peste masă, ca şi cum i s-ar fi făcut rău chiar în momentul acela. Timp de treizeci de secunde, niciunul dintre noi nu a scos vreun cuvânt. Într-un final, s-a îndreptat şi m-a apucat de mână.

— Draga mea, ce vrei să fac? m-a întrebat. Ceea ce întreba, de fapt, era dacă voiam să piardă încă o zi de muncă. De luni de zile, muncise enorm împreună cu ceilalți colegi din echipa de ingineri, depăşind termenele proiectului la care lucrau şi bugetele stabilite. În urmă cu trei săptămâni, şeful lui Claude îi ceruse să-şi amâne puțin vacanța pe care urma să o petreacă alături de familie. Claude refuzase, explicându-i că, pentru el, familia era mult mai importantă decât serviciul. În urmă cu o zi făcuse exact acelaşi lucru, însoțindu-mă la întâlnirea pe care o stabilisem cu ginecologul.

— E în regulă, i-am răspuns eu, inspirând adânc şi încercând să-mi ascund teama. Am aranjat deja cu Lili să stea cu cei mici cât mă duc eu la doctor şi a fost de acord sa aibă grijă şi de Will cât merg cu Hannah la pediatru. Mă descurc eu. Te sun imediat cum aflu ceva.

— Eşti sigură? m-a întrebat Claude.

— Absolut, i-am spus eu, sărutându-l uşor pe obraz. Sincer, probabil că nu e mare lucru. Sunt sigură că o să fie bine.

Chiar dacă rostisem aceste cuvinte, o altă parte din mine privea în tăcere, ştiind că nu era adevărat. Era ca şi cum aş fi jucat două personaje diferite în aceeaşi scenă a unui film. În acea scenă, eu şi Hannah sângeram. O parte din mine se simțea liniştită, acceptând acest adevăr.

Cealaltă, paralizată de teamă, avea nevoie să creadă, chiar şi pentru un moment, că totul va fi în regulă. Am făcut singurul lucru pe care îl puteam face: m-am încredințat că ambele părți au dreptate.

Alinare în tăcere

O oră şi jumătate mai târziu, ginecologul mi-a confirmat ceea ce deja ştiam; copilul din pântecele meu murise. Camera întunecată era cufundată în tăcere în vreme ce medicul deplasa sonda deasupra abdomenului meu: micuța formă de viață care ieri avea o bătaie a inimii şi o probabilă zi de naştere nu apărea acum decât ca o pată pe ecranul albastru. Îmi curgeau lacrimi în neştire, mi se adunau în urechi şi erau apoi absorbite de şervetul de hârtie pe care stăteam întinsă.

— Îmi pare rău, a spus doctorița.

După ce m-am îmbrăcat, abia m-am mai simțit în stare să dau din cap la plecare. Odată ajunsă în maşină, mi-am permis să izbucnesc în plâns, sughițând şi oftând. Am plâns tot drumul până acasă la Lili, nu numai din pricina vieții pe care o pierdusem, ci şi de teamă că mă aştepta ceva cu mult mai greu de suportat.

Când am ajuns, la Lili se aflau şi prietenele mele Kim, Kate şi Deb. Aşa-zisul nostru „grup de mămici" se strângea de peste un an de zile, în fiecare vineri, în căminul uneia dintre noi. Toate patru şi-au îndreptat privirile spre mine când am intrat. Ochii mei umflați de plâns răspundeau întrebării care li se citea în priviri. În timp ce Lili pregătea prânzul, l-am sunat pe Claude şi i-am spus despre bebeluşul care nu avea să mai vină în martie; niciunul dintre noi nu a găsit nimic de spus.

După ce am închis telefonul, m-am alăturat prietenelor mele la masă, dar n-am putut decât să ciugulesc câte ceva, fiind prea împietrită ca să mănânc sau să zic ceva.

Dintr-odată, uşa de la bucătărie s-a deschis, iar zgomotul făcut de copiii care se jucau s-a revărsat în încăpere. M-am întors şi am văzut-o pe Hannah stând în pragul uşii. Purta o rochiță de plajă, o bentiță roz şi noii ei pantofiori roşii. Stătea acolo, fără să spună nimic

uitându-se la mine. A traversat apoi camera, mi s-a urcat în poală şi a început să-mi mângâie uşor obrajii.

Perspectivă

Două ore mai târziu, Hannah răsturna coşul plin de păpuşi de cârpă şi marionete pe podeaua din cabinetul pediatrului şi cotrobăia cu nerăbdare prin grămada de păpuşi până a găsit jucăria pe care o căuta. Cu un fluturaş sub braț, s-a urcat în poala mea, în vreme ce eu priveam absentă la diplomele şi fotografiile agățate pe perete. Mă simțeam deja mai uşurată. Doctorul Edman o examinase atent cu doar câteva minute în urmă. N-am citit pe chipul lui vreo urmă de îngrijorare. Ne-a rugat să-l aşteptăm în cabinet, aşa cum cerea procedura standard, pentru că trebuia să dea un telefon. Intrase acum şi stătea sprijinit de marginea biroului.

— Se poate să iei legătura cu Claude la locul de muncă? a întrebat el.

Mintea mea încerca din răsputeri să proceseze cuvintele lui. Aceasta *nu* mai era procedura standard. Ce putea să fie atât de important încât să trebuiască să-l sun pe Claude?

— Hannah are o excrescență în abdomen, a rostit uşor doctorul Edman. Am sunat la urgențe. Sunteți aşteptate acolo. Claude ar trebui să vină şi el tot acolo.

Am format numărul şi, când a răspuns Claude, i-am repetat cuvânt cu cuvânt ceea ce îmi spusese doctorul Edman.

— Şi ce înseamnă asta?

— Nu am idee, am răspuns.

Hannah a dormit tot drumul pe bancheta din spate, în scăunelul ei. După patruzeci de minute, când am parcat în fața spitalului de urgență şi am oprit motorul, mi-am dat seama că nu puteam să îmi amintesc dacă oprisem la vreun semafor tot drumul până la spital. Fie trecusem cu maşina peste oricine îmi stătuse în cale, fie eram într-atât de năucită încât nu-mi mai aminteam nimic. În timp ce îi desfăceam lui Hannah centura de siguranță, mintea-mi

încețoşată a fost străfulgerată de un gând: oare excrescența aceea ar putea fi cancer? Am alungat numaidecât gândul acesta. Oare cum am putut să mă *gândesc* la un asemenea lucru? Copiii de doi ani nu fac cancer. Doctorul Edman spusese că este vorba de o excrescență. Nu trebuia decât să ne descotorosim de ea, atâta tot.

M-am simțit aproape instantaneu mai bine de îndată ce uşile salonului de urgențe s-au deschis automat în fața noastră. O asistentă a venit spre noi în pripă.

— Doamna Martell? a întrebat ea, salutându-mă şi încercând să se lămurească în acelaşi timp.

Am încuviințat. Hannah şi-a ridicat capul de pe umărul meu, somnoroasă.

— Totul e în regulă, domnişorică, am şoptit eu. Suntem la spital. Oamenii de aici ne vor ajuta să ne dăm seama de ce te doare pe tine burtica.

— Mi-e foame, a spus Hannah, închizând ochii şi aşezându-şi din nou capul pe umărul meu.

Asistenta ne-a condus într-o încăpere mică de consultații. Am aşezat-o pe Hannah lângă mine, pe marginea mesei căptuşite.

Asistenta i-a măsurat tensiunea lui Hannah şi i-a luat temperatura, iar apoi mi-a cerut să-i scot fetei rochița.

— Nu, mami, e prea frig! a spus Hannah.

M-am întors întrebătoare către asistentă, care a dat din umeri.

— Cred că e ok şi dacă rămâne cu rochița pe ea, a spus ea.

În câteva minute, o pleiadă de doctori, infirmiere, rezidenți şi specialişti s-au înființat în fața noastră, au pus întrebări, au luat notițe şi au plecat, închizând uşa după ei. Sentimentul de uşurare care mă încercase odată ajunsă acolo începea să se estompeze. Aveam nevoie de Claude. Am deschis uşa ce dădea în hol şi i-am luat prin surprindere pe rezidenții şi asistentele care vorbeau în

imediata apropiere a salonului nostru, unii zgomotos, alții şuşotind tot felul de speculații. Am căutat cu privirea dincolo de ei şi l-am văzut pe Claude venind spre mine, aproape în fugă, în timp ce îşi rotea capul dintr-o parte în alta, citind în grabă numărul afişat deasupra fiecărui salon. Arăta panicat şi dezorientat, cu nimic mai dumirit decât mine în privința a ceea ce urma să facem.

— Tati, a exclamat Hannah când Claude a intrat în încăpere. L-am îmbrățişat şi eu rapid.

Un rezident care părea mai stăpân pe situație a băgat capul pe uşă.

— Hannah este programată pentru o radiografie jos, în zece minute. Va veni cineva să o ia.

— Mami, vreau să vii cu mine, a spus Hannah.

— Sigur, domnişoară! i-am răspuns.

Rezidentul m-a privit cu severitate.

— Puteți merge jos cu ea, dar nu aveți voie să intrați în încăpere decât dacă sunteți sigură că nu sunteți însărcinată, a spus el.

Mi se părea că aud vocea altcuiva când am răspuns:

— Categoric nu sunt însărcinată, m-am auzit spunând.

Ceea ce, cu ore în urmă, însemnase pentru mine cea mai groaznică pierdere mă ajuta acum să fac ceea ce îmi doream mai mult decât orice pe lume: şi anume să fiu cu Hannah. Mi se schimbase doar perspectiva: adevărul, acela că bebeluşul din burtica mea murise, era oricum acelaşi.

Lumina din umbră

Medicul a intrat în cameră, a apăsat întrerupătorul panoului pentru analiza radiografiilor şi a ținut filmul în fața spotului de lumină. Hannah dormea în brațele mele, iar eu i-am schimbat poziția corpului pentru a mă putea sprijini puțin pe Claude, ca să văd mai îndeaproape radiografia. Doctorul şi-a folosit pixul ca să indice pe radiografie o umbră mare, întunecată, care se putea vedea pe conturul alb al coastelor lui Hannah.

— Uitați aici. Acum totul începea să aibă sens. Cu trei săptămâni în urmă, în timpul vacanței noastre în Michigan, am dus-o pe Hannah la spitalul de urgență. Se plângea că o doare burtica atunci când stătea întinsă; obişnuia să geamă în timpul somnului, iar noaptea avea o uşoară stare febrilă. Doctorul de acolo ne-a spus că avea o formă de gripă şi ne-a dat pentru ea nişte Tylenol pentru copii. Două zile mai târziu, când era clar că nu se simțea mai bine, am mers cu ea la un alt spital. Pediatra de acolo a cerut să i se facă o radiografie la piept pentru a exclude posibilitatea unei pneumonii, după care a încercat să examineze abdomenul fetiței. Hannah a urlat şi a refuzat să stea întinsă, spunând că o doare prea tare. Doctorița a renunțat până la urmă, vizibil exasperată.

— Nu e nimic în neregulă cu ea. Nu face decât să vă manipuleze, ne-a spus femeia. Se comportă ca un copilaş obişnuit de doi ani, care pur şi simplu nu vrea să meargă la culcare.

— Cum putem fi siguri că nu e ceva mai serios? am întrebat eu, oarecum preocupată. Will şi Hannah, plictisiți să tot aştepte, ieşiseră din cabinet, iar acum chicoteau şi se alergau pe hol.

Doctorița a strâmbat din nas, arătându-şi dezaprobarea fată de toată acea agitație.

— Păi, ia uitați-vă la ea. Are prea multă energie ca să fie cu adevărat bolnavă. Un copil bolnav ar fi lipsit de vlagă şi

apatic, ar face febră toată ziua, nu doar noaptea. Nu ar opune atâta rezistență la un consult. Dacă doriți, faceți o programare la pediatrul de acasă, când vă întoarceți. Dar, din punctul meu de vedere, totul este în regulă, a spus doctorița.

M-am simțit încurcată şi ruşinată la auzul acestor cuvinte. Simțeam cu toată ființa mea că nu era ceva în regulă şi, cu toate acestea, m-am gândit că poate medicul avea dreptate; poate nu *eram* decât o mamă nepotrivită, care îi permisese prea multe fetiței ei. Claude a ieşit să-i ia pe Will şi Hannah, iar eu am strâns la repezeală lucruşoarele noastre. Când am trecut cu năzdrăvanii mei pe lângă ceilalți copii din sala de aşteptare, care evident sufereau de câte ceva, m-am simțit prost că-i irosisem timpul doctoriței, şi-aşa insuficient.

Acum, că aveam în față pata întunecată de pe radiografia făcută lui Hannah în dreptul coastelor, am simțit din nou că greşisem atât de mult. Doctorița din Michigan nu avusese dreptate decât pe jumătate; eram o mamă nepotrivită, dar pentru un copil foarte bolnav, după câte se pare. De ce nu am avut mai multă încredere în intuiția mea? Sigur că medicii cunosc mai bine simptomatologia unor afecțiuni la copii, dar aşa cum se aplică ea în general. Eu însă o cunoşteam pe Hannah.

Doctorii erau ei buni în ceea ce făceau, însă eu aveam dreptate în privința copiilor mei. Trebuia să insist atunci când explicația doctoriței pentru comportamentul lui Hannah nu s-a potrivit câtuşi de puțin cu ceea ce ştiam eu despre copilul meu. Hannah nu recurgea niciodată la şiretlicuri ca să capete ce-şi dorea; pur şi simplu cerea direct lucrul respectiv, ba chiar dădea ordine, dacă era nevoie. Şi de ce gemea în somn şi făcea febră pe timpul nopții? Chiar dacă aceste simptome erau neobişnuite, cu siguranță ele indicau ceva mai grav decât comportamentul unui copil manipulator! Oare m-am temut într-atât de tare să nu greşesc, mi-a fost, oare, atât de frică de ceea ce

ar fi putut crede despre mine nişte străini, încât am sfârşit prin a greşi față de fiica mea?

În timp ce doctorul a luat filmul de pe panou eram convinsă deja de un lucru: trebuia să încep să mă fac auzită, înainte să fie prea târziu pentru Hannah. Înainte să fie prea târziu chiar şi pentru mine.

Doar un lucru

Era trecut de miezul nopții, însă nu era nici întuneric, nici linişte aşa cum ar fi fost de aşteptat. Lumina fluorescentă de pe hol se revărsa în încăpere prin uşa întredeschisă. Un monitor piuia; perfuzia clipocea. Dacă aş fi stat perfect nemişcată, aproape că aş fi auzit şopocăitul calmantelor care-i fuseseră administrate lui Hannah şi care treceau prin tubul inserat într-o venă micuță a mâinii ei. Datorită lor, Hannah dormea în sfârşit liniştită, pentru prima oară după săptămâni întregi.

Deşi îmi ardeau ochii în cap din cauza oboselii, nu puteam să-i închid nici măcar o clipă. Am început chiar să mă întreb dacă nu cumva eram captivă într-unul dintre visele acelea în care crezi că eşti treaz, dar, de fapt, nu eşti. Hannah, cuibărită lângă mine pe partea ei de pat, s-a foit puțin. M-am ridicat, ca să mă uit mai atent la chipul ei, luminat doar pe jumătate. Avea pielea atât de palidă. Mi-am trecut mâna peste obrazul ei şi am îndepărtat câteva şuvițe de păr blond, care îi atingeau buzele. Am aranjat din nou păturile şi am zâmbit văzând că Hannah avea încă în picioare pantofiorii roşii. De când îi cumpărasem, cu două zile înainte, refuzase să şi-i mai dea jos. Când m-am întins din nou lângă ea, Hannah şi-a ridicat brațul şi l-a lăsat încetişor peste pieptul meu.

Nu puteam să-mi amintesc dacă am mai trăit vreodată o zi care să mi se fi părut aşa de nesfârşită ca aceasta. După mai mult de şapte ore de analize şi teste, întrebări şi examinări, doctorii de la urgențe au mutat-o în cele din urmă pe Hannah într-un salon din aripa de pediatrie. La început asistentele mi-au spus că nu pot să rămân peste noapte, din cauză că nu aş fi avut unde să dorm. Dar pentru că eu şi Claude am insistat, personalul a fost de acord să mă lase să dorm cu Hannah în acelaşi pat, în care oricum ar fi încăput lesne două persoane.

Înainte să plece, i-am făcut lui Claude o listă cu lucrurile de care aveam nevoie atât eu, cât şi Hannah în zilele următoare: cămaşa de noapte a fetiței, roz cu floricele, căreia ea îi spunea „cămăşuța pijămăluța”, o pereche de colanți şi o bluză de trening pentru mine, lenjerie de corp, periuțe de dinți, pastă de dinți şi păturica roz a lui Hannah. În mod surprinzător, se pare că nu aveam nevoie de prea multe lucruri, deşi eram într-o situație de criză.

Mai târziu, în timp ce şedeam pe marginea patului, am început să formez o serie de numere de telefon, pe care le ştiam pe dinafară. I-am sunat mai întâi pe părinții noştri, ai mei şi ai lui Claude. Le-am povestit pe scurt despre pierderea sarcinii şi ce se întâmplase cu Hannah, apoi i-am rugat să anunțe ei şi restul familiei. Mama a fost de acord să vină cât se poate de repede ca să stea cu Will. După aceea i-am sunat pe toți cei față de care îmi luasem nişte angajamente în anul următor şi de care mi-am adus aminte pe moment: m-am retras de la întrunirile comisiei bisericeşti, am anunțat că nu voi ajunge la nicio şedință cu părinții de la şcoală şi am prezentat situația profesorilor lui Will. Le-am spus că Hannah era bolnavă şi că urma să-mi dedic tot timpul de acum înainte, ei şi familiei noastre, nemaifiind disponibilă pentru nimic altceva. M-am simțit de parcă o povară de jumătate de tonă mi-a fost ridicată de pe umeri.

Mi-am dat seama că, ani la rând, m-am considerat utilă numai în clipa în care eram implicată în tot felul de proiecte devenind importantă şi de neînlocuit, răspunzând afirmativ ori de câte ori cineva îmi solicita ajutorul, nu doar pentru că doream să mă fac folositoare, ci şi pentru că îmi doream să fiu luată drept un model demn de urmat, să fiu admirată şi iubită.

Mi-am canalizat toată energia pentru a întreține iluzia că atinsesem perfecțiunea în fiecare aspect al vieții mele. Şi am fost atât de ocupată să „fac ceea ce trebuie” spre

binele tuturor, încât am pierdut din vedere ceea ce conta cu adevărat pentru mine.

Acum, stând în semiîntuneric, prioritățile mele îmi păreau dintr-odată atât de clare; exact aici voiam să fiu, unde era cu adevărat nevoie de mine. Pentru prima oară după foarte mult timp, eram atât de sigură de acest lucru încât am uitat să îmi mai fac griji pentru ceea ce ar putea crede alții.

Respect

Mă chinuiam să mă trezesc dintr-un somn profund, lipsit de vise. Ceasul meu cu alarmă suna de mama focului. Când am întins mâna să opresc alarma, am atins cu braţul o bară rece, de metal. Am deschis ochii larg. Ceea ce auzeam nu era alarma ceasului, ci pompa perfuziei.

M-am ridicat încet, simţindu-mă de parcă aş fi trecut printr-o deschizătură neştiută a universului şi aş fi aterizat într-o realitate paralelă. Hannah încă dormea. M-am uitat primprejur, întrebându-mă cât era ceasul. Lumina care pătrundea prin jaluzele părea să dea de înţeles că era dimineaţă devreme, dar vânzoleala şi conversaţiile ce răzbăteau dinspre culoarele spitalului m-au făcut să cred că era, poate, mai târziu decât crezusem iniţial.

O asistentă a intrat ţintă în salon, urmată de o tânără îndesată, care trăgea după ea o tavă cu vase acoperite cu capac. În timp ce asistenta şi-a făcut de lucru cu perfuzia care bipuia, tânăra a aşezat tava şi a ridicat capacele farfuriilor dând la iveală micul-dejun pentru noi: un terci din ovăz deloc apetisant, omletă pe jumătate rece şi pâine prăjită.

— E îngrozitor în prima zi, până te obişnuieşti cu mâncarea, a explicat tânăra femeie parcă cerându-şi scuze. Cum ieri nu aţi fost aici, ca să puteţi alege ceva anume, suntem nevoiţi să vă oferim ce a mai rămas. Meniul pentru mâine îl găsiţi sub farfurie. Încercuiţi ceea ce doriţi. Mă întorc imediat ca să-l iau.

A aruncat o privire către Hannah, care dormea în continuare.

— Putem aduce doar câte o porţie de pacient, deci ar fi bine să încercuiţi mai multe variante de feluri de mâncare. Vom face tot posibilul să vă aducem ce putem.

A plecat, strecurându-se printre rezidenții cu halate albe care erau adunați pe culoar, în fața uşii. Trei dintre ei au intrat. Fiecare avea câte un stetoscop la gât şi câte un clipboard pentru observații. În timp ce se apropiau de patul lui Hannah, doi dintre ei au încercat să-şi dreagă glasul, în acelaşi timp apoi au râs când şi-au dat seama de coincidență. Asistenta, care terminase cu perfuzia, fixând-o mai bine, i-a salutat cu o mişcare scurtă a capului în timp ce ieşea pe uşă.

I-am privit cu neîncredere pe rezidenți. Începusem să mă prind cum stătea treaba prin spitale cel puțin dintr-un punct de vedere: rareori se întâmpla să avem de-a face de două ori cu aceeaşi persoană. Era cam neplăcut şi faptul că ei păreau să ştie atât de multe despre noi. În timp ce noi nu ştiam mai nimic despre ei. Hannah a deschis ochii şi s-a ridicat în fund.

— Mami, cine sunt oamenii aceştia? a întrebat ea, încruntându-se.

Unul dintre rezidenți a spus atunci, direct la obiect:

— Trebuie să o examinăm. Nu va dura mai mult de un minut.

— Mă cheamă Hannah, a spus fiica mea încetişor.

— Da, sigur, a răspuns el. S-a apropiat mai mult, punând mâna pe stetoscop. Ceilalți doi rezidenți l-au urmat, iar apoi cei aflați pe hol au intrat şi ei, formând un semicerc în jurul patului în care stătea Hannah.

— Stop! a strigat Hannah la ei, întinzând brațul ca un agent de circulație în trafic. Rezidentul, cel cu stetoscopul pregătit, a rămas blocat. Hannah s-a întors către mine.

— Mami, te rog, spune-le acestor oameni să plece. Nu sunt prietenii mei. Nici măcar nu mi-au spus cum îi cheamă!

Nu am zis nimic. Rezidenții mă priveau nedumeriți. Ştiu că se aşteptau ca eu să-mi fac treaba, să-i spun lui Hannah să fie fetiță cuminte şi să-i lase să-şi facă treaba. Mi-am adus aminte de diagnosticul doctoriței din

Michigan: e vorba doar de o copiliță de doi anişori răsfățată şi manipulatoare. Mi-am dat seama că poate şi medicii care stăteau în fața noastră gândeau acelaşi lucru. Nu mi-a păsat; dacă cineva pe lumea asta merita respect, atunci Hannah era aceea. L-am privit pe tipul cu stetoscop.

— Are dreptate, i-am spus.

Rezidentul s-a încruntat şi a bătut uşor cu degetul în clipboard, cumva absent. Ceilalți rezidenți şi-au îndreptat privirile spre el.

— Trebuie să te consult, Hannah. Ai să mă laşi dacă-ți spun cum mă cheamă?

Hannah şi-a îngustat privirea, s-a uitat întâi la el şi apoi la mine.

— Bine, a spus ea în cele din urmă. Dar toți ceilalți trebuie să plece.

El a dat din cap. Ceilalți au făcut cale întoarsă şi au ieşit rând pe rând din cameră. Când ultimul dintre ei a părăsit salonul, rezidentul a ridicat stetoscopul şi s-a aplecat spre Hannah. Ea l-a oprit.

— Cum te cheamă? l-a întrebat ea.

— Doctor Fiorelli, ia spus el, zâmbind.

— Nuuu, care-i numele tău adevărat? a continuat ea, deja exasperată.

Tony, a răspuns el, zâmbind cu gura până la urechi.

— Aha deci, doctor Tony, a spus ea, aşezându-se la loc pe perne. *Acesta* chiar e un nume frumos.

Se pare că doctorul Tony le-a povestit şi celorlalți. Din ziua aceea, în camera lui Hannah nu au intrat niciodată mai mult de trei sau patru rezidenți o dată, şi toți trebuiau să se prezinte, dar nu oricum, ci erau nevoiți să-şi spună *adevăratul* lor nume.

Regula doctorului Markoff

Doctorul Markoff şi-a dres vocea şi şi-a aşezat mai bine ochelarii pe nas. Era colaboratorul doctorului Edman, unul dintre pediatrii lui Hannah. Părea nerăbdător, aşa cum şedea pe marginea scaunului, în fața mea şi a lui Claude. Avea umerii aplecați, iar chipul îi era trist şi încordat. Părul sârmos îi era ciufulit, după cutele de la pantalonii boțiți puteai să-ți dai seama că nu îi schimbase de două zile, iar de la cămaşă îi lipsea un nasture. Nu părea să-i pese cum arăta, mai mult, poate nici nu băgase de seamă.

— Vă vorbesc acum în calitate de tată, nu de pediatru, a început el, aplecându-se în aşa fel încât să se poată sprijini cu coatele pe genunchi. Şi-a dres vocea din nou. M-am uitat la el cu mai multă atenție. Părea că mai are puțin şi începe să plângă.

Eu şi Claude ne-am uitat unul la altul.

— Fiica mea, Danielle, a fost diagnosticată anul trecut cu leucemie. Are doi ani. În momentul de față, soția mea este alături de ea la clinica Mayo, din Minnesota, unde face un transplant de celule stem. Încercăm să-i salvăm viața. Într-o clipă, întâlnirea dintre doi părinți şi un medic se transformase într-o întâlnire dintre doi tătici şi o mamă, care aparțineau de un club din care nimeni nu şi-ar fi dorit vreodată să facă parte.

— De acum încolo, va trebui să luați sute de decizii pe care nimeni altcineva nu le poate lua în locul vostru. Poate că unele dintre ele vor fi hotărâtoare în privința viitorului lui Hannah, dacă va trăi sau nu. Cel mai bun sfat pe care vi-l pot da este următorul.

Ne-a privit în ochi pe mine şi pe Claude.

— Luați cea mai bună decizie posibilă pe baza informațiilor de care dispuneți *la momentul respectiv.* S-a lăsat pe spate, apoi şi-a trecut degetele prin păr.

— Partea critică va fi exact *momentul respectiv.* Veți înțelege ce vreau să spun. O să ajungeți să înnebuniți dacă o să vă repetați întruna „măcar de-aş fi ştiut asta, de-aş fi ştiut ailaltă...”. Ideea este că *nu* ați ştiut, aşa că e mai bine să vă spuneți: „Am făcut ce-a fost mai bine în condițiile date. Am făcut tot ce-am putut pornind de la informațiile pe care le-am avut”.

Mi-am dat seama că vorbele sale conțineau un mare adevăr. Am lăsat cuvintele acestea să-mi pătrundă în suflet şi am simțit cum ceva din mine se dezintegrează şi dispare în afară. Mi-am dat seama că regula doctorului Markoff nu era potrivită numai în privința tratamentului căruia va trebui s-o supunem pe Hannah, ci şi în toate celelalte aspecte ale vieții mele. Nu aveam să mă las dominată de teama de a face greşeli; de acum înainte, avea să fie suficient să mă descurc pornind de la ceea ce ştiam.

Adevărul: un medicament aparte

Will era ghemuit la mine în poală şi stăteam amândoi într-un fotoliu, lipit de patul de spital în care se odihnea Hannah. Perişorul blond, tuns scurt, îmi gâdila bărbia. Încă de când se născuse am observat că are un trunchi lung şi puternic, dar primul lucru pe care cei mai mulți oameni îl remarcau şi-l țineau minte în privința lui erau ochii săi verzi, blânzi.

Hannah se uita la noi din pat, rezemată pe mai multe perne. Un tub de plastic pleca din brațul ei către perfuzia prinsă de un suport. Îşi învelise picioarele cu păturica roz, purta pe cap o coroniță cu strasuri şi cămăşuța ei de noapte roz.

Mi-am dres vocea. Mă simțeam de parcă dificultatea momentului se materializa şi mă lovea cu putere în piept.

— Hannah, medicii au descoperit de ce te simți aşa de rău. În burtica ta se află o umflătură, care se numeşte tumoare. Aceasta se formează uneori atunci când unele dintre celulele din corpul unui om se dezvoltă greşit şi nu mai fac ceea ce trebuie să facă. Doctorii o vor scoate afară şi îți vor da apoi medicamente ca să fie siguri că celulele rele nu se vor mai întoarce.

— O să mă doară? m-a întrebat Hannah, ridicând din sprânceană şi cu buzele rotunjite în semn de supărare.

Am tăcut. În trecut, de multe ori am făcut față situațiilor dificile minimalizând importanța lor, încercând să găsesc aspecte pozitive în fiecare, rugându-mă în sinea mea că, dacă aş putea evita adevărul suficient de mult timp, în cele din urmă acesta ar înceta să mai fie valabil. Acum însă, îmi doream ca Will şi Hannah să poată să aibă încredere în mine. Nu puteam să încep să-i mint.

— Da, Hannah, probabil că o să te doară, dar doctorii şi asistentele vor face tot ce ştiu ei mai bine ca să doară cât se poate de puțin. Ei au nişte medicamente speciale, care te vor ajuta să dormi în timp ce ei scot ce ai tu acolo în

burtică, iar alte medicamente or să te ajute să te odihneşti după aceea, ca să devii mai puternică.

— Dar nu vreau să dorm. Nu sunt obosită! a protestat Hannah.

— Nu trebuie să dormi acum, ci doar după ce scot tumoarea, a spus uşor Will. Nu-i aşa, mami? a întrebat, întorcându-se spre mine.

Am zâmbit şi am dat din cap că da.

— A, *asta* e bine, a oftat Hannah, parcă uşurată.

— Mami, a spus Will în timp ce încă mă privea fix, iar ochii i s-au umplut de lacrimi. Tumoarea este la fel ca şi cancerul?

— Nu ştim încă, Will, i-am răspuns, şi am început să plâng. Medicii nu ştiu încă până ce nu scot bucata aceea ca s-o analizeze la microscop.

Hannah ne privea tăcută.

— Dacă veştile sunt proaste, ai să ne spui, aşa-i? m-a întrebat Will.

Hannah s-a îndreptat şi s-a uitat fix în ochii mei, fără să clipească. Am tras adânc aer în piept. Cât de mult mi-aş fi dorit ca şi Claude să fie aici, cu mine, dar mi-a mărturisit că nu era sigur că ar fi fost în stare să spună ceea ce trebuie.

Am apreciat sinceritatea lui şi mi-am dat seama că, mai mult decât oricând, în astfel de momente era absolut necesar ca fiecare dintre noi să respecte modul de a fi al celuilalt. Parcă eram doi naufragiați în mijlocul unui ocean întunecat, susținuți cu greu de o plută de salvare în care încăpea doar unul.

Will şi Hannah încă mai aşteptau un răspuns din partea mea.

— Da, Will, chiar dacă veştile sunt proaste, o să vă spun adevărul, am zis.

Hannah a zâmbit şi s-a lăsat din nou pe spate, rezemându-se pe pernele ei.

— Mulțumim, mami, a spus Will, încolăcindu-şi brațele în jurul gâtului meu.

— Te iubesc, mami! a spus şi Hannah.

— Şi eu vă iubesc pe amândoi. N-am fost în stare să rostesc nimic mai mult.

Iubire în întuneric

Întregul nostru univers era redus la dimensiunea salonului de spital în care am ajuns să ne petrecem majoritatea timpului. Dar nu-mi păsa de asta. Mintea îmi era ocupată cu informații noi: nu mai aveam nevoie să ştiu cât mai costă un pachet de scutece, ci care era doza optimă din nu-ştiu-ce medicament; nu prea mai aveam timp să mă gândesc la altceva.

Hannah nu avea stare. Am hotărât să ieşim la o plimbare scurtă prin noul nostru „cartier". Când a vrut să se dea jos din pat, a trebuit să mă întind să descurc tubul perfuziei, care i se prinsese de pantofior, înainte ca picioruşele ei să atingă podeaua.

— Stai puțin, don'şoară, am zis eu, în timp ce încercam să scot din priză pompa cu perfuzie. Aparatul a început să bipăie. Am apăsat butonul pe care scria „silențios" şi am rulat cablul de alimentare în jurul stâlpului de susținere.

— Hai mai repede, mami, a exclamat Hannah, sărind de pe un picior pe altul. Bebeluşa Shondra plânge. Cred că vrea la mămica ei.

Am îndepărtat stâlpul de susținere al perfuziei de lângă perete şi m-am asigurat că tubul nu era agățat de ceva.

— Bine, suntem gata, am zis.

Hannah mi-a prins brațul cu o mână, iar cu cealaltă ținea ridicată marginea cămăşuței ei de noapte, întocmai ca o prințesă, pentru ca tivul să nu atingă podeaua. Ne-am mişcat încet, eu fiind atentă la manevrarea echipamentului ciudat până pe coridor, apoi am mers pe traseul nostru obişnuit. Am făcut dreapta când am ieşit din cameră, am trecut pe lângă debaraua cu medicamente şi articole sanitare, am trecut de camera de conferințe şi am oprit în fața uşilor deschise ale sectorului de terapie intensivă de la pediatrie. Nu se afla nimeni acolo în acel moment, dar situația avea să se schimbe în curând.

— Ține minte, Hannah, aici te vei trezi mâine după operație.

Hannah a făcut câțiva pași în salon. Am urmat-o. Monitoare, aparate pentru susținerea respirației, tuburi de ventilație și cărucioare cu dispozitive medicale stăteau aliniate lângă perete. Încăperea mirosea a dezinfectant, ca la urgențe. Îmi era îngrozitor de greu să mi-o imaginez pe Hannah acolo. Dar m-am chinuit să o fac.

— O să stai într-unul dintre aceste paturi, iar eu voi dormi aproape de tine, în fotoliul acela mare, albastru. Vei avea prinse de corp câteva tubulețe, ca să te ajute să respiri, iar altele ca să-ți fie mai ușor să dormi. Vei auzi mai multe bipuri și sunete de genul acesta. O asistentă va fi mereu lângă noi, ca să se asigure că totul e în regulă

— Vreau să vină asistenta Katie sau asistenta Amy, a spus Hannah, iar la operație vreau să port pantofii mei roșii. Vezi să nu uiți să le spui asta și doctorilor.

— Eu am să le spun. Hannah, dar nu sunt sigură că se va putea.

— Asta nu e corect, s-a smiorcăit ea, bătând cu piciorul în podeaua acoperită cu linoleum. Prea multe reguli are operația asta! Nu pot să mănânc seara. Nu pot să port „cămășuța pijămăluță”. Nu pot să port nici pantofiorii roșii. Nu e corect! a repetat ea.

— Înțeleg ce vrei să spui, Hannah. Sunt cam multe reguli. Eu am să le spun ce-ai zis tu și vom vedea ce se poate face.

Ne-am continuat plimbarea: am trecut de camera de joacă, după colț am făcut o scurtă oprire ca să alegem un exemplar din raftul cu cărți, iar apoi am trecut iar colțul. Aceasta era cea mai aglomerată stradă din cartier: camerele erau una câte una pline de copii bolnavi însoțiți de familiile lor. Când treceam pe acolo unii părinți ridicau ochii în direcția noastră și aveam astfel un schimb de priviri, care sugera deznădejdea, zăpăceala sau pur și simplu compătimirea. Fiecare salon avea o altă poveste.

N-am încercat niciodată să aflu de ce se aflau aici fiecare dintre ei. Pentru mine era îndeajuns propria-mi poveste. Hannah a grăbit pasul. M-am străduit sa mă țin după ea, stâlpul de care era agățată perfuzia se bălăngănea în acelaşi timp cu noi. Asistentele au exclamat la unison de îndată ce au văzut-o pe Hannah.

— Bebeluşei Shondra i-a fost dor de tine, am auzit-o spunând pe infirmiera Patty, care se afla la biroul ei.

Un bebeluş micuț stătea într-un landou chiar în fața sectorului infirmierelor, iar scâncetele abia i se mai auzeau în toată zarva. Avea două luni, nişte ochişori albaştri limpezi ca cerul părul castaniu şi un botic ca un boboc de trandafir. Din păcate, se stabilise că suferă de un grav retard mental; nu avea să vadă sau să audă vreodată.

Părinții fetiței le-au explicat infirmierelor că nu ar fi putut să aibă grijă de un astfel de copil.

Cei de la spital au întocmit toate actele necesare dar, până ce urma să i se găsească o familie adoptivă, bebeluşul dormea în holul spitalului. Asistentele, ocupate mai mereu, hrăneau fetița, o schimbau, o legănau şi o țineau în brațe ori de câte ori puteau. În cea mai mare parte a timpului, dacă nu dormea, Shondra plângea.

— Stai liniştită, bebe Shondra, i-a şoptit Hannah, aplecându-se peste marginea landoului, aproape de chipul răvăşit şi crispat al fetiței. Mami a ta se va întoarce în curând. Şi ghici ce? Ți-am adus ceva de citit, a adăugat Hannah plină de speranță.

Plânsetele Shondrei s-au transformat în scâncete. Hannah o mângâia pe obrăjori şi îşi băga degetul în pumnulețul încleştat al bebeluşei. Shondra s-a oprit din plâns. Asistentele s-au uitat în altă parte când am ridicat-o pe Shondra din landou. Ştiu că nu aveau voie să mă lase să o ridic, dar erau recunoscătoare că le mai săream în ajutor. Când am cuibărit fetița la pieptul meu, n-am putut să nu mă întreb dacă şi părinții ei s-au simțit la fel

de dezamăgiți de mersul vieții pe cât m-am simțit eu. Oare lucrurile rele n-ar trebui să se întâmple doar oamenilor răi? Oare cu ce am greşit, cu ce au greşit fetițele astea, încât să merite aşa ceva?

Hannah se aşezase deja pe jos, rezemată de zid, şi aştepta. M-am aşezat şi eu lângă ea, cu mare atenție, şi am pus-o pe bebe Shondra în poala mea şi a lui Hannah. Hannah şi-a luat cartea pe care o împrumutase de la bibliotecă şi a deschis-o la prima pagină.

— A fost odată ca niciodată o prințesă, a început ea, inventând povestea ei preferată în vreme ce se prefăcea că citeşte.

Apoi, întorcând cartea, a ținut-o deschisă la prima pagină şi a apropiat-o la câțiva centimetri de chipul Shondrei.

— Vezi, bebe Shondra, vezi? Este o prințesă frumoasă, la fel ca mine şi ca tine. S-a întors cu fața către mine şi mi-a zâmbit larg. Am sărutat-o pe creştet.

— Te iubesc, don'şoară, i-am şoptit.

— Ştiu, mami, ştiu, mi-a răspuns ea şoptit.

Cum stăteam aşa, pe jos, ascultând-o pe Hannah în timp ce depăna poveşti în lumea lipsită de sunete a Shondrei, mi-am dat seama că şi eu, la rândul eu, depănasem poveşti pentru urechi surde.

Adevărul nu ținea seama de aşteptările mele, de felul în care eu credeam că trebuie să se desfăşoare lucrurile. Era ceea ce era. Exact aşa cum se întâmplase în camera de urgențe, când faptul că am pierdut sarcina mi-a permis să o pot însoți pe Hannah să i se facă radiografia… Atunci mi s-a readus la cunoştință că aşteptările mele, povestea pe care o țeseam în jurul adevărului, făceau ca întâmplările să pară mai bune sau mai rele, corecte sau greşite, drepte sau nedrepte.

Mi-am mai dat seama de un lucru, acum, în timp ce o priveam pe bebe Shondra, care adormise în poala lui Hannah. Hannah simțea că fiecare fetiță era o comoară şi

că dragostea nu era doar o poveste pe care ea o inventase; era ceva ce se născuse dintr-un mare adevăr. Dragostea *este* mai puternică decât o tumoare sau pierderea vederii, iar Hannah cunoştea prea bine acest adevăr şi se încredea în el.

Loc pentru adevăr

În blocul preoperator era forfotă mare. Oameni care îşi cunoşteau bine treaba, îmbrăcaţi în halate albe, impecabile, mişunau în jurul nostru. Imensele uşi din metal ale sălii de operaţie se închideau şi deschideau întruna, iar anestezista şi-a făcut şi ea apariţia.

O ţineam pe Hannah pe genunchi, o simţeam moale şi lipsită de vlagă. Ochii îi erau deschişi şi i se roteau alene în cap. Era învelită cu păturica roz şi nu purta nimic altceva decât pantofiorii ei roşii. Cu o oră în urmă, refuzase să poarte cămaşa de spital.

— Nu este frumoasă şi nici nu se potriveşte cu pantofii mei, mi-a spus ea.

— Cum se simte? m-a întrebat anestezista, cuprinzând încheietura lui Hannah ca să-i ia pulsul.

— Pantofii mei, a spus Hannah cu o voce stinsă.

— Ce spune? a întrebat doctoriţa.

— Hannah este neliniştită că o să-i daţi jos pantofii, i-a explicat Claude. S-a înţeles cu chirurgul că îi va purta tot timpul cât va dura operaţia.

— Da, ştiu despre ce-i vorba, a spus anestezista.

— Pesemne eşti un pacient cu totul special, Hannah. Doctorul Saad ne-a ordonat în mod expres să îţi dăm voie să porţi pantofiorii roşii. Nu o să uit asta.

Hannah a dat din cap şi şi-a închis ochii. Doctoriţa i-a mai injectat nişte sedativ în perfuzie. Capul lui Hannah a căzut pe pieptul meu cu un zgomot înăbuşit. Mi-am ţinut respiraţia cât am putut. Hannah nu se mai mişca. Uşile sălii de operaţie s-au deschis larg, din nou, lăsând să intre două asistente care aduceau cu ele o targă acoperită cu un cearşaf alb. Una dintre ele s-a aplecat, a cuprins-o pe Hannah şi a ridicat-o de pe genunchii mei. A aşezat-o în mijlocul cearşafului, apoi asistenta i-a acoperit partea interioară a corpului cu o pătură de spital.

O cercetam pe Hannah din priviri, căutând un semn că îşi dădea seama că era luată de lângă mine. Nici măcar nu s-a clintit. Părea atât de micuță, rătăcită cumva pe o întindere albă. M-am străduit să-mi alung din minte gândul că poate deja murise. Era pentru prima oară în ultimele cinci zile când se afla mai departe de mine, şi nu doar la o distanță de câțiva centimetri. M-am trezit suspinând. Claude m-a ținut în brațe în timp ce priveam cum asistentele o duceau pe Hannah în sala de operații, întinsă pe targă. Uşile s-au deschis pentru ca Hannah şi însoțitorii ei să intre, iar apoi s-au închis ermetic în urma lor. Eu şi Claude am rămas înmărmuriți, aproape că nici nu ne venea să credem ce se întâmpla. După un minut, uşile s-au deschis din nou şi spre noi s-a îndreptat una dintre asistente. Mi-a înmânat pantofii lui Hannah, băgați într-o pungă transparentă din plastic.

— Era sedată complet în clipa în care i-am scos, mi-a spus ea. Vedeți să ajungă la asistenta de la recuperare, ca să-i putem pune înapoi înainte ca fetița să se trezească.

Mi-a zâmbit înțelegătoare.

— Se află pe mâini bune. Totul va fi în ordine, mi-a spus ea încetişor înainte să plece.

Claude şi cu mine am fost conduşi în sala de aşteptare, într-o încăpere ferită privirilor de nişte draperii. Era un loc strâmt, nu încăpeau în el decât două scaune şi adevărul.

În prima oră, am plâns necontenit unul în brațele celuilalt. Când lacrimile ne-au secat, am început să vorbim. Ani la rând, l-am iubit pe Claude atât de profund şi de incomplet, pe cât am fost în stare. Încă din clipa în care ne-am cunoscut, m-am simțit atrasă de el, la fel cum un băiețel nu se poate abține să nu-şi apropie vârful degetului de o flacără. Îmi păruse înțelept şi matur în comparație cu ceilalți băieți sau bărbați pe care-i ştiam. Era cinstit, muncitor şi frumos. Totodată, mi se părea adesea că fusese puternic rănit cândva şi întrezăream în el urmele unei furii neobişnuite. La fel eram şi eu. Pe noi

ne-a unit ceva legat de suferințele şi năzuințele din trecutul fiecăruia. Ne-am căsătorit când eu eram încă la facultate, aveam douăzeci de ani, iar el douăzeci şi cinci.

Cum stăteam aşa, agățați unul de celălalt în aşteptarea unei veşti din partea chirurgului, Claude şi cu mine eram amândoi siguri de un lucru: copiii noştri erau mai importanți decât orice altceva s-ar fi ivit vreodată în viețile noastre. Ei erau motivul pentru care ne aflam acolo, împreună, şi ne doream să ne bucurăm în continuare unii de ceilalți. Acest adevăr cântărea atât de greu, încât orice îndoieli sau temeri am fi avut acum, acestea, pur şi simplu dispăruseră.

— Hai să încercăm să mai facem un copil cât de curând, mi-a spus Claude. Am dat din cap în semn că da, cu fața îngropată în umărul lui.

O sămânţă de muştar

Laurajane, noul pastor al micuței noastre biserici metodiste, stătea de cealaltă parte a patului lui Hannah, în fața mea. Era cu totul altfel decât ceilalți lideri parohiali pe care îi cunoscusem la viața mea. Avea treizeci şi unu de ani, la fel ca mine, era scundă, avea un trup împlinit, iar şuvițele de păr roşcat şi creț păreau imposibil de îmblânzit. Purta o rochie lungă şi verde din catifea, iar la gât avea o cruce din aur, prinsă de un lănțişor. Îşi îndesase în pumn un şervețel de hârtie, pentru că ochii i se umpleau necontenit de lacrimi.

Cu două zile în urmă, chirurgii îndepărtaseră din abdomenul lui Hannah o tumoare de mărimea unei mingi de fotbal mai micuțe. Acum, ea stătea întinsă pe pat, cuplată la un aparat respirator şi puternic sedată. De sub păturica roz se vedeau ieşind tuburi din plastic şi vârfurile pantofilor ei roşii. Suspendate de tavan şi atârnând deasupra patului erau acele monitoare pe care puteai observa, ba urcând, ba coborând, nişte linii verzi. Nu se auzeau alte sunete în încăpere în afara bipurilor intermitente şi a pufăitului periodic al aparatului respirator.

Laurajane şi-a plecat capul şi a început să se roage. Am închis ochii şi am încercat să-mi pun gândurile în ordine. Mintea mea era cât se poate de ciudată. Uneori îmi lucra cu o eficiență demnă de admirat, descifram cu claritate pufăielile, clicurile şi bipurile aparatelor, atât de rapid încât acestea ajungeau să nu mă mai sperie. Alteori nici măcar nu puteam să-mi aduc aminte când mâncasem ultima oară.

Aveam nevoie cu disperare de cineva care să-mi poarte de grijă. De când cu operația lui Hannah, nu apucasem să dorm mai mult de câteva ore şi, doar cu o zi în urmă, corpul meu expulzase micuța formă de viață care crescuse în mine şi murise între timp. Ştiam că nu aveam cum să-i

cer lui Claude mai mult de atât. După cinci zile în care a trebuit să se descurce singur cu slujba, cumpărăturile, cu telefoane şi vizitele la spital, şi tot acel du-te vino cu Will la spital, la locurile de joacă şi acasă, era şi el la fel de extenuat ca şi mine.

Cel puţin mama mea se afla acum aici. Ea şi Will urmau să se mute, chiar peste drum de spital, la Casa lui Ronald McDonald, o clădire frumoasă în care Will putea să se bucure de o mulţime de jucării şi să se implice într-o sumedenie de activităţi care aveau să-l ţină ocupat. Claude urma să doarmă în continuare acasă. Cu atât mai bine, dacă stau să mă gândesc. De-a lungul anilor, mama şi soţul meu nu reuşiseră să se înţeleagă, iar eu nu aş fi putut să-mi asum din nou rolul de intermediar împăciuitor, în niciun caz în condiţiile date.

Unul dintre monitoare a început să piuie. Mi-am dat seama că nu mai eram atentă la ceea ce se întâmpla în jurul meu. Piuiala s-a oprit. Am încercat din nou să mă concentrez pe cuvintele lui Laurajane. Era prea târziu.

— Amin, a spus ea.

Am deschis ochii. Pe obrajii lui Laurajane se prelingeau şiroaie de lacrimi şi i se strângeau sub bărbie. Se uita la mine ca şi cum ar fi fost pe punctul de a spune ceva; încă nu o cunoşteam într-atât de bine încât să-mi dau seama despre ce putea fi vorba.

Zile la rând, oamenii mi-au tot spus: „Dumnezeu nu ne dă mai mult decât putem duce”. Speram ca Laurajane să nu înceapă să-mi spună şi ea acelaşi lucru. Ştiam că aceste cuvinte erau menite să îmi aducă alinare, dar îmi era îngrozitor de greu să accept că tot ceea ce se petrecuse cu Hannah şi cu familia noastră făcea parte dintr-un binevoitor plan ceresc. Mai bănuiam şi că, atunci când oamenii rosteau astfel de cuvinte, se consolau, în secret, pe ei înşişi, imaginându-şi că, de vreme ce *ei* nu ar fi putut duce o astfel de povară, atunci Dumnezeu nu le-ar fi hărăzit o astfel de soartă.

„Nu am de ales!” îmi venea să urlu. Nu puteam să mă înconjor de un zid care să mă ferească de durere şi teamă. Să le întorc spatele celorlalți însemna să-i întorc spatele lui Hannah. Indiferent cât de prost ar fi mers lucrurile, aşa ceva nu puteam să fac.

Laurajane şi-a dres glasul şi a mai luat un şervețel.

— Îmi pare rău, a spus ea încetişor, oprindu-se o clipă ca să-şi sufle nasul, dar nu pot să te mint. Vreau din tot sufletul să găsesc o logică în ceea ce vi se întâmplă, dar nu reuşesc sub nicio formă să pricep de ce trebuie să treacă cineva prin aşa ceva.

M-am făcut preot din dragoste şi credință față de Dumnezeu, dar când văd prin ce treceți, nu mai sunt sigură că sunt potrivită pentru aşa ceva. Toată această poveste pur şi simplu nu se potriveşte cu ceea ce credeam eu că ştiu despre El. Este greu de crezut că Dumnezeul pe care eu îl iubesc ar permite vreodată ca un copil să sufere în acest fel.

Nu mă puteam hotărî dacă să o sărut sau să cad în genunchi. Modestia acestei femei şi puterea cu care a dat glas nedreptății şi disperării pe care eu le trăiam m-au făcut să mă simt profund uşurată. Atunci mi-am dat seama că nu aveam nevoie de cineva care să mă facă să mă simt mai bine; aveam nevoie de oameni ca Laurajane, care erau dispuşi să stea alături de mine şi să privească cruntul adevăr.

O tăcere mai adâncă

Claude şi cu mine stăteam pe nişte scaune uzate din plastic. Într-un fost depozit pentru articole sanitare, care trecea acum drept cameră de conferințe. Doctorul Kalamaker şi colaboratorul acestuia, Dr. Bekele, răsfoiau printre dosarele şi hârtiile împrăştiate pe masa din fața lor. Erau specialişti în oncologie şi lucrau în clinica de pediatrie ataşată spitalului. Se ocupau acum direct de cazul lui Hannah. Infirmiera care stătea lângă Jill, asistenta socială a clinicii, încerca din greu să pară relaxată, dar fără succes. Claude şi cum mine ne țineam de mână şi stăteam atât de aproape unul de celălalt încât picioarele scaunelor noastre erau suprapuse.

Doctorul Kalamaker a ridicat o hârtie mai lungă dintr-un morman aflat în fața lui.

— Am primit raportul de la laboratorul de analize din California, a spus el încet, apoi şi-a ridicat privirea către mine şi Claude.

Am rămas foarte, foarte tăcută; ştiam că adevărul avea să mi se prezinte sub o cu totul altă formă, necunoscută mie până atunci.

Claude m-a strâns mai tare de mână şi s-a apropiat şi mai mult de mine, atât de mult încât mai că se aşezase pe scaunul meu. Asistenta a privit în altă parte. Jill şi-a încrucişat picioarele.

Se întâmpla ceva. Simțeam cum greutatea corpului meu mă apăsa şi îmi țintuia coloana vertebrală de spătarul scaunului. Eram conştientă cum aerul îmi intra şi ieşea din plămâni, cum inima îmi bătea în piept cu putere, însă dobândisem o stare de luciditate care se întindea dincolo de trupul meu, dincolo de gândurile mele. Deşi continuam să mă uit fix în ochii doctorului Kalamaker, aveam sentimentul că pot privi toată încăperea, pe Hannah în camera ei din celălalt capăt al culoarului, apoi imensa clădire a spitalului. Am sfârşit

prin a-i putea vedea pe toți cei pe care-i iubeam şi toate lucrurile care-i înconjurau, de parcă întreg universul era redus la un singur loc.

— Veştile nu sunt pe atât de bune pe cât am sperat. Tumoarea *este* canceroasă. Se numeşte *tumoare rabdoidă* şi este localizată la nivelul rinichilor. Este malignă, agresivă şi rară, dar există şanse de 20% să intre în remisie. Ținem legătura cu o clinică din Washington, unde a fost tratată o fetiță diagnosticată cu aceeaşi boală cu 15 luni în urmă. Aceasta e o veste bună, în condițiile în care cei mai mulți pacienți mor în mai puțin de un an de la identificarea afecțiunii.

Doctorul s-a oprit. Încăperea era cufundată în tăcere. Scaunul cuiva a scârțâit pe podea. Cineva a tuşit uşor. Patru perechi de ochi erau îndreptate către noi. Liniştea devenise tot mai apăsătoare, mai adâncă, iar asistenta şi-a întors politicos privirea, mâhnită. Claude fixa cu privirea un punct undeva în fața lui, fără să spună nimic.

Oricât de linişte era în cameră, în mine parcă se aşternuse o tăcere şi mai profundă; sufletul meu săltase dincolo de diagnostic, de pronostic şi de tratament. *Ştiam că Hannah avea să moară şi nu-mi era teamă.*

Nu-mi dădeam seama unde a dispărut toată frica din mine. Ştiam doar că, dacă Hannah avea să moară nu-mi rămânea decât să înfrunt adevărul şi să fac în aşa fel încât să profit de timpul care ne mai rămăsese la dispoziție.

Mai ştiam şi că voiam să o ştiu acasă, atunci când va veni momentul, să o las să plece uşor, fără dureri apăsătoare şi chinuitoare.

Am lăsat vorbele să-mi iasă din gură, parcă vorbeam cu sufletul:

— Doctore Kalamaker, când va fi clar pentru toată lumea că Hannah a suferit destul, când va fi pregătită să moară, o veți ajuta să-şi ia la revedere?

Claude s-a întors şi m-a privit. La fel au făcut şi ceilalți. Doctorul Kalamaker m-a analizat cu atenție, fără să-mi răspundă.

A răspuns, în schimb doctorul Bekele.

— Vă dați seama, totuşi, că sperăm că boala lui Hannah să intre în remisie. Avem de gând să facem tot posibilul ca s-o ajutăm. Jill şi asistenta au încuviințat din cap, cu milă şi o vagă urmă de nădejde.

Ştiu că pesemne erau toți îngroziți de întrebarea mea; chiar şi o parte din mine a rămas împietrită. Chiar dacă ştiam, undeva în inima mea, că Hannah avea să moară, oare când am dat drumul acelor vorbe nu a fost ca şi cum aş fi acceptat asta fără tăgadă? Nu mi se părea. Nu renunțasem în totalitate la posibilitatea ca Hannah să se vindece. Pur şi simplu îmi asumam un adevăr care era oricum valabil în cazul tuturor: cu toții murim, fie că suntem pregătiți, fie că nu. Faptul că ştiam că Hannah urma să moară nu avea cum să-i *provoace* moartea, la fel cum negarea gravității situației nu avea cum să *prevină* moartea ei. Adevărul ar fi ieşit la iveală, oricare ar fi fost el. Singura alternativă pe care o aveam la îndemână era să hotărăsc felul în care aş fi ales să fac față adevărului.

Eu şi doctorul Kalamaker ne uitam în continuare unul în ochii celuilalt. Ochii lui erau blânzi şi plini de compasiune. Simțeam că poată să vadă direct în inima mea.

— Nu sunt dispus să mă dau bătut în fața acestei boli, a spus el în cele din urmă. Voi face tot ce-mi stă în putință ca să îi vin de hac acestei boli dar, dacă nu vom avea sorți de izbândă, sunt de acord să vă ajut cu ce mi-ați cerut.

Am fost cuprinsă de un val de uşurare. Nu doar că reuşisem să dau glas celei mai adânci dintre temerile mele, dar mai găsisem pe altcineva dispus să înfrunte adevărul alături de mine. Dacă Hannah avea să moară,

ştiam acum că nu voi fi nevoită să înfrunt singură această cruntă realitate.

Revenirea

Doctorii au scăzut treptat doza de sedativ administrată lui Hannah, apoi i-au scos din gât tubul care o ajuta să respire. După toate cele prin care trecuse, mai că nu-mi venea să cred cât de bine arăta. În ciuda faptului că slăbise mult şi că vocea îi era răguşită, iar pe obraji i se mai vedeau semnele adânci de la banda adezivă cu care a fost fixat tubul respirator, Hannah îşi petrecea ziua râzând, stând de vorbă, sorbind suc şi uitându-se la filmulețe cu Will. Ba chiar am reuşit să-i spăl părul, folosind un bol de plastic şi o mostră de şampon pentru bebeluşi de care îmi făcuse rost una dintre asistente. Hannah a insistat să-i prind părul la spate, cu o fundă mare şi roz.

Putea acum să mănânce şi prima ei hrană solidă din ultima săptămână.

— Cina! a anunțat asistenta cu vioiciune, apoi a ridicat capacele felurilor de mâncare de pe tavă, pe care se aflau o porție de supă de pui, una de piure de cartofi şi câteva păhăruțe cu budincă şi jeleu de fructe.

Hannah s-a încruntat. Nu era deloc impresionată. Şi-a băgat degetul în piureul de cartofi şi şi-a încrucişat brațele peste piept.

— N-ai să vezi. Mărie! Nu mănânc aşa ceva. Vreau pizza, a spus ea.

Asistenta a zâmbit.

— Hannah, doctorii au comandat mâncărurile acestea pentru tine deoarece îți va fi mai uşor să le mănânci, n-o să te doară burtica şi gâtul. Mâine, poate, ai să mănânci şi nişte pizza.

Hannah s-a uitat fix la asistentă vreo zece secunde. Aceasta nu s-a clintit din loc.

— Aduceți-l pe doctorul Tony, a ordonat Hannah.

Când doctorul Tony a venit, asistenta i-a explicat cum stătea treaba. Doctorul bătea cu degetul în clipboard-ul

său, în acelaşi fel în care o făcuse şi în acea primă dimineață, când Hannah l-a întrerupt din procedura lui obişnuită. A avut un schimb de priviri cu Hannah.

— Ei, bine, a spus el într-un sfârşit. Eu sunt italian, deci înțeleg prea bine de ce Hannah vrea pizza. Şi eu tot asta aş fi vrut să mănânc dacă n-aş mai fi mâncat ceva de multă vreme.

După douăzeci de minute, de la bufet ne-a fost trimisă o altă tavă. Asistenta a aşezat-o pe masa din fața lui Hannah. Doctorul Tony şi-a băgat capul pe uşă şi mi-a făcut cu ochiul, zâmbind cu gura până la urechi.

— Pam-paaam! a făcut Hannah când a ridicat capacul. A chicotit veselă, şi abia atunci am înțeles de ce zâmbea complice doctorul Tony.

În mijlocul tăvii se aflau două felii de pizza şi o cupă cu înghețată de ciocolată.

Mirosul de acasă

La exact două săptămâni după ce am traversat parcarea cu Hannah în braţe şi am dus-o la urgenţe, am adus-o înapoi acasă. Era o seară frumoasă de vară când am parcat maşina pe aleea din faţa casei. Cu toate că Hannah şi Will băteau din palme şi se bucurau de mama focului, o parte din mine ar fi vrut să poată face cale întoarsă şi să dea bir cu fugiţii. Boala lui Hannah şi însăşi viaţa mea păreau mult mai uşor de controlat în spital. Acum, văzând uşurarea de pe chipul lui Claude în timp ce scotea genţile din portbagaj, îmi închipuiam că el se aştepta ca lucrurile să revină la normal. Problema era că eu, una, nu-mi mai aminteam ce înseamnă „normalul”.

Când am trecut pragul casei noastre, până şi mirosul căminului mi s-a părut altfel decât mi-l aminteam eu. Treceam dintr-o cameră în alta şi-mi vedeam viaţa cu alţi ochi. Mă întrebam ce se întâmplase, oare, cu femeia care trăia înainte aici; părea de necrezut că a fost cândva vorba chiar de mine. Am conştientizat faptul că vechile mele obiceiuri – întâlnirile de vinerea dimineaţa cu celelalte mămici, ieşirile la joacă cu copiii, mersul la biserică duminica – totul aparţinea acum de viaţa frumoasă a altcuiva, nu a mea.

Eu nu mai aveam idee ce însemna viaţa mea, dar pentru mine era clar că nu avea să mai fie la fel.

Hannah părea şi ea puţin nesigură. A intrat încetişor în casă, a urcat scările şi s-a oprit liniştită în pragul uşii de la camera ei. Will a năvălit în spatele ei, cu braţele pline de păpuşi, cărţi şi jucării din pluş pe care oamenii ni le-au trimis la spital.

— Hannah, hai să găsim un loc pentru noile tale cadouri, i-a spus el.

— Bine, a fost ea de acord.

În timp ce Claude termina de scos ce mai era prin maşină, eu am început să fac loc pe raftul de la spălătorie

pentru cutii pline cu tifoane, soluții dezinfectante, fiole de ser fiziologic şi heparină, seringi şi căscuțe medicale şi un container roşu aprins pe care scria „Materiale periculoase – gunoaie şi resturi medicale". Înainte aveam la dispoziție personalul de la un întreg etaj al clinicii care se ocupa de Hannah, iar acum nu aveam decât un mic spațiu deasupra maşinii de spălat şi a uscătorului pentru câteva articole sanitare.

Am auzit câteva hohote de râs venind din camera lui Hannah.

Când am tras cu ochiul, am văzut că tot conținutul cutiei cu costume inedite ale lui Hannah era împrăştiat prin cameră. Tot căutând să pună lucrurile surioarei lui la locul lor, Will a dat peste o perucă cu păr blond, scurt. Şi-o pusese pe cap, iar peste ea – coronița cu strasuri a lui Hannah, şi dansa acum prin cameră; se chinuise să intre într-un costum de balerină cu paiete strălucitoare albastre şi fustița în culorile curcubeului. Hannah se rostogolea pe jos râzând, nu se mai putea ține pe picioare. Şi eu am început să râd. Auzind hărmălaia, Claude a urcat şi el fugind scările şi ni s-a alăturat.

În urechi îmi răsunau râsetele noastre şi m-am simțit uşurată la gândul că eram împreună, că puteam simți atâta iubire şi bucurie într-un moment atât de obişnuit. Atunci mi-am dat seama că acasă nu înseamnă doar un spațiu familiar în care te poți întoarce mereu; acasă e sentimentul de apartenență pe care îl trăieşti, *oriunde* te-ai afla, atunci când ştii că eşti iubit.

Mai presus de frică

Noi două traversam parcarea, în drum spre locul unde Hannah urma să treacă prin cea de-a doua şedinţă de chimioterapie. Era începutul lui septembrie, cam cu o săptămână înainte să împlinească trei ani. Bătea cu pantofiorii ei roşii în asfalt, în timp ce mergea alături de mine. Îşi luase cu ea ghiozdănelul pentru sandvişuri cu Mica Sirenă, în care avea biscuiţi graham şi suc de mere. O ţineam de cealaltă mânuţă, încercând să fiu atentă la maşinile care căutau un loc de parcare în spaţiul înţesat de vehicule.

— Mami, copiii mor vreodată?

Mi-a pus întrebarea cu aceeaşi intonaţie pe care ar fi folosit-o şi dacă ar fi vrut să afle de unde vin bebeluşii, fără teamă sau nelinişte. Şi-a întors faţa spre mine, aşteptând un răspuns din partea mea. Am uitat cu totul de maşinile din parcare şi de perfuziile care ne aşteptau în clinică. Întrebarea lui Hannah, atât de apăsătoare, mi se înfipse ca un pumnal în mimă.

Nu i-am răspuns imediat. Aş fi vrut să-i pot spune că nu, copiii nu mor, iar dacă totuşi o fac, aşa ceva se întâmplă atât de rar, încât în niciun caz nu trebuia să-şi facă tocmai *ea* griji.

Dar ştiam că nu acesta era adevărul iar Hannah îl ştia şi ea. Deşi întrebarea ei părea simplă, parcă ar fi căzut ca o picătură grea pe suprafaţa netedă a unui lac foarte adânc. De fapt, Hannah nu mă întreba dacă, într-adevăr, copiii mor. Mă întreba dacă eram dispusă să accept că *ea* ar putea să moară, întrebându-se dacă numai ea ştia asta, sau dacă şi eu eram dispusă să aflu.

— Da, Hannah, uneori şi copiii mor, am răspuns eu în şoaptă.

O altă picătură a tulburat suprafaţa liniştită a lacului. M-am trezit întrebând-o ceva, aproape fără să-mi dau seama.

— Ştii ce se întâmplă atunci când mor?

Tăcere; nici măcar o respirație.

— Îhâm, a spus ea. Merg în Rai şi stau lângă Doamne-Doamne. M-a apucat mai strâns de mână şi a început să sară pe trotuar ca un iepuraş.

*

Adevărul este cumplit şi necruțător. Nu-l putem schimba, dar putem schimba felul în care alegem să-l trăim. Să faci greşeli, să nu fii iubit şi să mori, toate acestea sunt experiențe strâns legate de natura umană; la fel de firesc este şi să ne temem de ele. Dar înfruntând aceste temeri, avem o şansă de a pătrunde dincolo de ele. Când suntem dispuşi să ne descurcăm cum putem mai bine pornind de la ceea ce ştim, să fim sinceri față de noi înşine şi ceilalți, în conformitate cu cine suntem şi ce contează cu adevărat pentru noi, abia atunci putem spune că ne aparține viața pe care o trăim şi iubirea pe care-o primim.

Bucuria
Cum să o găseşti în cele mai întunecate locuri

Cei care ezită înainte de a face orice pas îşi va petrece o mare parte din viață… stând într-un picior.

— Proverb chinezesc

Ziua lui Hannah

Stăteam în bucătărie şi ascultam hohotele de râs care se auzeau din cealaltă cameră. Mă simţeam atât de împăcată, încât îmi venea să plâng. Trecuse cam o lună de când am aflat diagnosticul lui Hannah şi în tot acest timp am aşteptat cu multă nerăbdare ca această zi să vină; m-am lăsat cuprinsă de o stare ciudată, un amestec de bucurie şi anxietate, iar o întrebare anume părea să nu-mi dea pace: oare aceasta avea să fie aniversarea de trei ani a lui Hannah sau ultima ei aniversare? M-am torturat tot întrebându-mă dacă să-i serbez ziua într-un mod cât mai simplu sau să pun la cale o petrecere ceva mai nare, în cazul în care n-avea să prindă o altă aniversare. Când am întrebat-o pe Hannah cum dorea să-şi sărbătorească ziua, mi-a răspuns:

— Vreau o petrecere la care să am un tort cu Mica Sirenă, să nu fie prea mulţi oameni şi nici prea multe cadouri.

— Dar dacă ai putea să faci orice ţi-ai dori? am întrebat eu. De pildă, să mergi la *Sesame Street Live*[2] şi să-ţi chemi toţi prietenii?

— Nu, mami, a insistat ea. Vreau o petrecere la care să am un tort cu Mica Sirenă, să nu fie prea mulţi oameni şi nici prea multe cadouri.

Scotoceam printr-un sertar după cutia cu lumânările pentru tort, iar copiii chicoteau şi vorbeau de ale lor.

Încă nu-şi recăpătaseră complet suflul după alergătura de mai devreme prin curtea din spatele casei, unde s-au prefăcut a căuta o comoară pierdută. Şi cât farmec se citea pe chipul lor atunci când vedeau ce de comori

[2] Emisiune dedicată celor mici şi care se desfăşoară în direct în cadrul turneului Caravana Sesame Street, având la bază conceptul emisiunii televizate *Sesame Street.* Protagonistele show-ului sunt nimeni altele decât personajele Muppets, foarte populare în rândul copiilor.

absolut încântătoare „au descoperit”: diademe cu strasuri, brățările aurii zăngănitoarer şi coliere din mărgeluțe de plastic. Mai devreme, s-au jucat cu nişte nuieluşe din lemn, pe care le-au transformat în baghete magice cu ajutorul unor panglici în culori stridente, sclipici şi un strop de lipici. Acum, se atingeau în creştetul capului unul pe celălalt cu baghetele fermecate.

Pe mămici abia le auzeam, vorbeau încetişor într-un colț, savurând câte o cafea. Din când în când, mamele se mai rupeau de conversație ca să arunce câte o privire dezaprobatoare spre micii vânători de comori, a căror joacă dădea uneori semne că scapă de sub control. Inițial, toți cei care au acceptat invitația s-au simțit ciudat odată ajunşi la noi, dar acum lucrurile intraseră pe făgaşul normal, iar această normalitate mă bucura enorm. Copiii au salutat-o pe Hannah oarecum nesiguri, cu timiditate. Era evident că li s-a atras atenția înainte să vină că Hannah tocmai suferise o intervenție chirurgicală şi era foarte posibil ca ea încă să se simtă rău. Mamele m-au îmbrățişat şi ele cu aceeaşi timiditate, de parcă n-ar fi ştiut dacă să mă felicite sau vă-mi transmită condoleanțe. Le înțelegeam, pentru că nici eu nu ştiam exact cum să reacționez; îmi venea să râd şi să plâng în acelaşi timp.

Hannah a fost cea care a spart gheața şi ne-a făcut să revenim la vechile noastre obiceiuri.

— Hei, ce ziceți, vreți să-mi vedeți cicatricea? a spus ea, aplecându-se să-şi ridice marginea rochiței.

— Adică ai voie să ne-o arăți? a şoptit prietena ei Jackie, făcând ochii mari, neîncrezătoare.

— Cum să nu? E doar o operație, i-a răspuns Hannah.

Şi-a ridicat poala rochiței şi a ținut-o sub bărbie, lăsând la vedere dunga de un roşu vinețiu, care se întindea de-a lungul abdomenului ei şi care purta încă urmele copcilor. Curioşi din fire, copiii s-au strâns grămadă, cât mai aproape de ea şi au exclamat uimiți: „Oooohh!” şi „Ahaaam!”.

Una dintre mame s-a întors către mine şi m-a întrebat încet:

— Eşti sigură că nu te deranjează?

— Dacă pe ea nu o deranjează, nu văd de ce m-aş supăra eu, am răspuns eu zâmbind şi ridicând din umeri.

— Te doare? a întrebat-o unul dintre copii.

— Nu aşa de tare, i-a răspuns Hannah. Doctorii mei mi-au dat medicamente şi pizza, aşa că m-am făcut bine mult mai repede.

— Oau, vreau să fac şi eu operație! a spus alt copil. Ceilalți au dat din cap aprobator.

A urmat o scurtă pauză, după care Jackie a întrebat:

— Hannah, poți să te mai joci ca înainte?

— Sigur că da, prostuțo! a spus Hannah. Doar e o petrecere, nu-i aşa?

Toată lumea a izbucnit în râs. Neplăcuta vrajă fusese desfăcută, iar petrecerea putea să înceapă.

Am găsit cutia cu lumânări în sertar, am luat trei şi le-am pus pe marginea platoului pe care se afla tortul. M-am uitat să văd cum arată şi am zâmbit. Tortul de față nu era unul obişnuit, făcut la comandă într-un laborator de supermarket: era capodopera mea şi a lui Hannah. Pe el erau figurine din plastic, Mica Sirenă şi Prințul Eric, ținându-se de mână; cei doi stăteau în mijlocul unei insule cafenii din glazură înghețată, aflată în mijlocul unei mări turcoaz, şi ea din cremă înghețată. Hannah făcuse găurele cu degetul pe toată suprafața tortului, pe care le-am umplut ulterior cu bucățele de ciocolată. Aşa a vrut să se asigure că toate felurile de glazură aveau acelaşi gust.

Am aprins lumânările. Dimensiunea tortului le făcea să pară minuscule. Trei nu reprezenta un număr suficient de mare pentru lumânările unui tort şi cu atât mai puțin, suficienți ani pentru o viață de om. Lacrimile pe care am încercat să mi le înfrâng până atunci mi s-au adunat în colțul ochilor. Am clipit repede. Nu puteam să plâng tocmai acum. Aş fi stricat cel mai frumos moment al zilei.

Am respirat adânc şi am ridicat tortul, am încercat să arborez un zâmbet şi am intrat în sufragerie. „Mulți ani trăiască...” Râsetele şi conversațiile au încetat şi toată lumea mi s-a alăturat. Am făcut slalom printre copii, baloane şi fâşii de hârtie multicoloră, atât de concentrată să ajung cu tortul la masă, fără să dau peste cineva, încât nici n-am avut timp să observ ce făcea Hannah. Când, în sfârşit, am ridicat privirea, zâmbetul atent construit mi-a dispărut de pe față.

Spre deosebire de toți ceilalți din jurul ei, Hannah nu zâmbea. Avea un aer solemn, liniştit, aproape că nu se mişca. Doar privirea îi trecea de la o persoană la alta, zăbovind asupra fiecărui invitat în parte, ca apoi să se oprească asupra mea. Pentru o clipă, am crezut că s-a întâmplat ceva: mă gândeam că era obosită sau tristă, sau poate că bucuria fusese prea greu de suportat pentru ea. Abia apoi m-am dat seama că Hannah nu era deloc nefericită, ci pur şi simplu încerca să cuprindă cu sufletul fericirea nemărginită a acestui moment. Lumea aproape că terminase de cântat „La mulți ani”, iar copiii cu obrajii îmbujorați şi ochii strălucind de veselie şi-au întors privirile către ea. Ea a zâmbit uşor, conştientizând că acest moment avea să se transforme într-o amintire de neuitat. Toată lumea aştepta. A urmat o tăcere mai lungă. Ceilalți copii au început să se fâțâie pe lângă ea, nerăbdători.

— Pune-ți o dorință, Hannah, a strigat cineva.

Hannah s-a uitat la mine. Ochii ei parcă mă ardeau în interior. Adulții nu mai zâmbeau. Copiii nu se mai fâțâiau. Toată lumea se uita la Hannah. Hannah se uita la mine.

Întreaga încăpere parcă era suspendată într-un moment de solemnitate, la fel ca acela dintr-o biserică în care, după ultimul „amin”, congregația pare pătrunsă de un sentiment de plenitudine, greu de redat în cuvinte. Într-un sfârşit, Hannah şi-a făcut curaj şi a suflat în lumânări, stingându-le pe toate dintr-o suflare. Chiar şi în

acel moment, a continuat să se uite în ochii mei. Am simțit atunci că sunt pe de-a întregul alături de ea, m-am simțit atunci mai *aproape* de ea decât de oricine altcineva, în întreaga mea viață.

Hannah a reuşit să stingă lumânările dintr-o singură suflare şi la fel de repede să-mi deschidă inima. Am aflat atunci că există o bucurie aparte dincolo de fericire, râsete zgomotoase şi zâmbete de complezență. Esența acelei bucurii era tăcerea; era vorba de o linişte adâncă, una care putea fi inspirată pe de-a întregul, care mi se scurgea prin tot corpul şi îmi umplea fiecare particulă din organism.

Anticiparea

Îmi venea să îngenunchez, să sap o groapă şi să mă îngrop în recunoştinţă. Asta aş fi făcut dacă mi-aş fi putut lua privirea de la Hannah. Îmi făcea cu mâna de la fereastra autobuzului şcolii; avea pe cap o şapcă roz de baseball, care-i stătea strâmb, pentru că se zbătuse să-şi găsească un loc liber.

Din ziua în care doctorul Kalamaker ne-a spus că Hannah suferă de o formă de cancer pe care nimeni nu ştia prea bine cum s-o trateze, eu şi Claude am început să trăim un fel de paradox: practic, ne doream să facem tot posibilul să găsim o formă de tratament şi voiam totodată să-i oferim fetiţei noastre posibilitatea de a se bucura din plin de timpul care i-ar mai fi rămas de trăit. Claude şi-a petrecut ore în şir pe internet sau la telefon, vorbind cu doctori şi oameni, din toată ţara, cu vaste cunoştinţe în medicină. Purta mereu cu el o agendă groasă de 7 cm, în care îşi nota cu conştiinciozitate orice informaţie pe care o putea găsi şi care avea legătură cu boala lui Hannah. Ai fi zis că era parţial convins că afecţiunea lui Hannah semăna cu o problemă de inginerie ceva mai greu de rezolvat; ca şi cum ar fi fost în stare să-i dea de cap de îndată ce ar fi obţinut informaţia de care avea nevoie.

Mai întâi de toate, ne-am dat seama că pentru o formă de cancer atât agresivă şi de rar întâlnită şi tratamentele erau la fel de greu de găsit.

Astfel că am ţinut cont de regula doctorului Markoff şi am încercat să ne descurcăm cu ceea ce ştiam în momentul respectiv. După ce am avut nişte întrevederi cu medici din New York şi Philadelphia, iar cu alţii ne-am consultat telefonic, Claude şi cu mine am căzut de acord să încercăm tratamentul cu chimioterapie pe care îl urmase şi micuţa din Washington, şi care era încă în viaţă la 15 luni după ce i se stabilise diagnosticul. Şedinţele de chimioterapie urmau să fie efectuate săptămânal, în

clinica special amenajată pentru aşa ceva şi care se afla la doar douăzeci de minute de casa noastră. Aveam încredere deplină în doctorii Kalamaker şi Bekele şi apreciam delicatețea cu care Jill, asistenta socială, a ştiut cum să se implice constructiv în viețile noastre.

Lui Jill i-a revenit neplăcuta sarcină de a-mi spune că Hannah nu va putea merge la grădiniță. S-a întâmplat imediat după operația micuței, când amândouă stăteam de-o parte şi de cealaltă a patului lui Hannah.

— Am înțeles că vă pregătiți să o trimiteți pe Hannah la grădiniță de luna viitoare, a spus ea. Şi-a dres glasul şi s-a foit puțin în scaun. Vă dați seama că, totuşi, chimioterapia va slăbi puternic sistemul imunitar al lui Hannah. Nici nu se pune problema să poată merge la grădiniță a adăugat ea, aşezându-şi uşor mâna pe brațul meu.

Am stat o clipă ca să mă obişnuiesc cu ceea ce auzisem. Ştiam că avea dreptate, însă, pentru mine, Hannah era în primul rând fetița mea de trei ani, şi abia apoi un pacient cu o boală cancerigenă.

— Nu cred că înțelegeți, am spus eu. Nu o voi priva de bucuria de a merge la grădiniță, după ce a trecut printr-atâtea. Ştiți, îşi doreşte foarte mult să meargă cu autobuzul şi în tot felul de excursii cu prietenii ei. Sunt dispusă să fac orice ca să-i îndeplinesc dorința.

Jill nu părea că ar vrea să renunțe.

— Oamenii sunt capabili să facă lucruri nemaipomenite pentru copiii aflați în suferință, ca Hannah. Sunt sigură că putem aranja ceva astfel încât un autobuz şcolar, unul gol, să vină la dumneavoastră acasă şi să o ia la o plimbare. Hannah nici nu-şi va da seama care-i diferența.

Am râs şi am dat din cap dezaprobator. Mai mult ca niciodată, eram convinsă că aveam dreptate în această privință.

— Jill, nu am nicio îndoială că ştii o groază de lucruri, dar dacă ai impresia că o vei duce de nas pe Hannah cu

un autobuz de şcoală gol, care să parcheze în fața casei noastre, atunci categoric nu ştii *cum este ea.*

Hannah a mers la grădiniță din a doua săptămână după ce a împlinit trei ani. De îndată ce am luat decizia, toți au făcut tot posibilul ca lui Hannah să-i fie cât mai uşor. Educatoarele fetiței – doamna Fisher şi doamna Forsythe – s-au întâlnit cu infirmierele de la clinică pentru a stabili ce se poate face ca Hannah să fie cât mai puțin expusă la microbi. Totodată, au convocat la o întâlnire părinții celorlalți copii din grupa ei, ca să le răspundă acestora la întrebări despre situația lui Hannah, în caz că aveau nelămuriri. Recepționera de la spital, Ursula, programa toate analizele şi şedințele de chimioterapie ale lui Hannah astfel încât acestea să nu se suprapună cu programul ei din diminețile de marți şi joi. Hannah s-a dăruit cu totul activităților de la grădiniță. Şi astfel, tratamentul pe care-l urma a devenit doar o altă activitate din programul nostru şi nu un lucru de la care să nu ne mai putem lua gândul.

Doamna Fisher a urcat şi ultima geantă în autobuz, numărând în acelaşi timp toți prichindeii care urcau.

— Gata, mămici! a strigat ea. Se pare că suntem gata de plecare.

Anunțul ei a fost urmat de strigătele de veselie ale celor douăzeci şi nouă de pitici de trei şi patru ani. Şoferul de autobuz a închis uşile vehiculului şi a pornit motorul. Prin geam am văzut-o pe Hannah apucând spătarul scaunului din față şi săltând entuziasmată, cu un zâmbet larg pe chip. Autobuzul dădea să plece, aşa că Hannah s-a întors şi mi-a făcut cu mâna. Exact în acel moment am scos aparatul foto şi am prins-o pe Hannah într-o ipostază de neuitat. Şi în ziua de astăzi, fotografia se află pe biroul lui Jill, încadrată într-o ramă argintie.

„În fiecare dimineață”, mi-a spus Jill, „Hannah îmi face cu mâna de la geamul autobuzului, amintindu-mi că se

pot realiza mai multe lucruri decât am fi tentați să credem.”

Fără griji

Scoteam farfuriile din maşina de spălat vase când Hannah a intrat dansând în bucătărie. Purta costumaşul ei de baie roz cu sclipici şi flutura bagheta magică de la ziua ei.

— Mami, hai să pictăm cu degetele, a spus ea, făcând piruete în jurul mesei. Te rooooog, a adăugat.

M-am îndreptat, arcuindu-mi mijlocul ca să scap de durerile de spate. Vasele murdărite cu o seară în urmă erau aşezate în grămezi pe blatul de la bucătărie şi acopereau mai multe plicuri sosite prin poştă şi încă nedeschise. Beculețul telefonului cu robot anunța un mesaj neascultat, iar bâzâitul uscătorului de rufe îmi amintea la fiecare două minute că era vremea să bag un alt rând de haine abia spălate. Aveam o listă nesfârşită de treburi pe care trebuia să le fac şi categoric printre ele nu se număra pictatul cu degetele.

Dar nu conta. Aşa că am aşezat şevaletul albastru pe iarba grasă din spatele casei şi am stat în bătaia călduroasă a soarelui de septembrie. Ne-am scos apoi pantofii şi am aşezat în suportul galben coli mari de hârtie lucioasă, care se folosesc de obicei atunci când pictezi cu degetele. Hannah a aranjat mai multe cutiuțe cu vopsea în tăvița din partea de jos a suportului: aveam la dispoziție vopsea roşie ca focul, albastră ca marea, galbenă ca lămâia şi verde-măr.

Ne-am înmuiat degetele în cutiuțele lipicioase şi apoi am început să amestecăm în ele.

— Ce scârbooos! a exclamat Hannah.

Le-am scos râzând. Picuri de vopsea groasă, ca o mâzgă, se prelingeau pe degetele noastre şi cădeau în iarbă. Am mânjit coala albă de hârtie cu arcuri şi acolade multicolore. Realizam operele de artă una după alta. Jumătate de oră mai târziu, Will s-a întors de la şcoală. Ne-a văzut şi a zâmbit complice, şi-a aruncat ghiozdanul

şi ni s-a alăturat, transformându-se şi el într-un nătăfleț care dansa şi picta.

Mai târziu în acea seară, stăteam în bucătărie cu o ceaşcă de cafea în mână, analizând „tablourile” lipite de părțile laterale ale dulapului cu vase. Erau chiar frumoase. De a mea puteam spune că eram chiar *mândră.* Parcă mi s-a dezlegat un nod din suflet în clipa în care am gândit asta. Ani la rând mi-am dorit să pictez, dar mi-am spus mai mereu că ar trebui să fac mai întâi nişte cursuri pregătitoare, ca să nu greşesc. Astăzi, fără palete şi pensule care să mă intimideze, teama şi reținerile mi-au dispărut pur şi simplu printre degete. Nu mai ținusem cont de reguli, atât de mult îmi plăcuse.

Plimbându-mi ceaşca de cafea dintr-o mână în alta, stăteam şi priveam luna prin fereastra bucătăriei, urcând sus pe cer. Parcă simțeam pe sub piele pulsul unei noi vieți.

Aniversarea care nu va fi să fie

— Mami, de ce nu-mi voi mai serba ziua de naştere după ce împlinesc patru ani? Tocmai ne întorceam de la magazin. Hannah mi-a adresat întrebarea în maşină, chiar când intram pe aleea din fața casei. Amintirea zilei ei de naştere şi conversația noastră despre copiii care mor erau atât de clare în mintea mea, la fel ca şi operația lui Hannah. Deşi tonul vocii ei părea puțin nedumerit, mi-am dat seama că era foarte sigură de ceea ce spunea. De parcă ar fi ştiut că era adevărat, dar nu înțelegea prea bine de ce se întâmplau aşa lucrurile.

Am parcat maşina în garaj şi am oprit motorul. M-am uitat în oglinda retrovizoare; Hannah se uita în ceafa mea. Am inspirat adânc şi m-am întors către ea.

— Nu cred că e tocmai cum spui tu, Hannah, am zis. Doamne, cât mă uram când încercam să par mai voioasă decât era cazul. Sigur că o să-ți sărbătoreşti ziua de naştere şi la cinci ani, nu doar la patru. S-a uitat la mine suspicioasă. M-am simțit brusc prinsă cu mâța-n sac.

— Eşti sigură? m-a întrebat.

— Păi… medicii fac tot ce pot pentru ca organismul tău să se vindece şi să te poți bucura de încă *multe* alte aniversări, am răspuns eu cam nehotărâtă.

Înfoindu-se, Hannah mi-a zâmbit cu compătimire, de parcă ar fi încercat să mă înțeleagă.

— Păi, să ştii că nu va fi aşa, a spus ea. Nu încerca să mă sfideze, pur şi simplu mă anunța.

M-am întins să-i desfac centura de siguranță şi mi-am dat seama că ea mi-o luase cu mult înainte din unele puncte de vedere, încât nu puteam decât să mă rog să pot ține pasul cu ea. Dar nu mă puteam abține să nu mă întreb oare cât de multe ştia despre asta.

Ceva dubios se petrece la Y

Hannah şi cu mine eram înghesuite într-o cabină de schimb din clubul de sănătate Y. Încercam să nu grăbesc lucrurile, dar nici nu voiam ca Will şi Claude să trebuiască să aştepte mai mult decât era cazul. Eram amândouă dezbrăcate, abia ne dezbrăcasem de costumele de baie ude leoarcă. Hannah nu se mai potolea din râs, din cauză că prosopul pe care i-l înfăşurasem ca un turban în jurul capului îi tot pica pe ochi. Stătea pe o băncuță din lemn, sprijinindu-se de perete. Eu stăteam în genunchi în fața ei, chiar în mijlocul băltoacei pe care noi o făcusem. Lângă Hannah, pe băncuță, se aflau împrăştiate mai multe articole de uz medical împachetate în punguțe sterile.

Tratamentul lui Hannah a presupus implantarea unui cateter Broviac[3] direct în pieptul micuței, sub piele, pentru ca doctorii să poată avea un control mai mare asupra fluxului de sânge către inimă. Existând pericolul unor infecții, era absolut necesar ca tuburile să fie curățate de mai multe ori pe zi, pentru menținerea unei igiene ireproşabile.

Doctorul Kalamaker mi-a dat numai mie sarcina de a manevra şi păstra cateterul în condiții optime, fixat corespunzător; nici măcar asistentele ori rezidenții nu aveau permisiunea să se atingă de el.

Doctorul mi-a explicat că erau mai puține şanse să apară complicații dacă se ocupa de Broviac o singură persoană; această hotărâre mă făcea pe mine, totodată, un membru important al echipei medicale. Iar aceasta nu a fost singura măsură mai neobişnuită luată de medic. Faptul că eu şi Hannah chicoteam, ude până la os, în

---

[3] Explicație suplimentară: undeva, de sub piept, zona în care este fixat, iese un furtun, la nevoie, prin acesta se aplică perfuziile, se pot administra medicamente, hrana în cazuri deosebite etc.

cabina de la Y, se datora tot bunătăţii şi imaginaţiei doctorului nostru.

Cred că lucrul pe care Hannah îl iubea mai presus de orice era înotul. Obişnuia să se aşeze pe marginea piscinei, îşi îndoia genunchii, rotind braţele ca să-şi ia avânt, număra: „unu, doi, trei… şi!” şi sărea la pieptul lui Claude, care o aştepta cu braţele deschise. Cu cât săritura era mai amplă şi împroşca mai puternic, cu atât era mai bine. Apoi, Hannah se zbătea să iasă la suprafaţă cu ajutorul pernuţei gonflabile de un portocaliu strident prinsă pe spate, dădea din mâini ca să ajungă la marginea bazinului, ieşea şi se pregătea pentru o altă săritură. Noi ne plictiseam de jocul ăsta cu mult înaintea ei, dar o luam de la început când îl ruga frumos pe tatăl ei: „Încă o dată, tati! Hai, te rog!”.

Toate acestea i le-am povestit şi doctorului Kalamaker atunci când am insistat ca Hannah să poată merge în continuare la bazin. Doctorul avea obiecţii destul de puternice: nici nu încăpea îndoială că bazinul deschis publicului reprezenta o adevărată primejdie, un teren fertil pentru microbi. I-am explicat atunci că nu mi-aş fi dorit în ruptul capului să o supun pe Hannah unor riscuri fără rost, dar nici nu-mi doream să o privez de ceva ce îi provoca o deosebită plăcere. Riscul ca ea să nu mai înoate vreodată mi se părea mai greu de tolerat decât acela că ar putea să capete o infecţie dacă o făcea.

Doctorul Kalamaker m-a ascultat cu atenţie, în linişte, iar apoi şi-a îndreptat privirea către fereastră. În cele din urmă s-a ridicat, a deschis uşa cabinetului cu articole medicale şi a început să cotrobăie pe acolo. După jumătate de minut a scos la iveală victorios, zâmbind cu gura până la urechi, o cutie plină de bandaje impermeabile.

— Iată ce puteţi folosi, a spus el. De asemenea, trebuie să curăţaţi şi drenaţi învelişurile, tuburile şi locul în care este amplasat cateterul înainte şi după fiecare şedinţă de

înot. Vom încerca de câteva ori să vedem cum merge, iar dacă totul e bine şi putem evita o infecţie, o puteţi duce în continuare la bazin de câte ori poftiţi, ba chiar aveţi binecuvântarea mea.

Acum, în cabina de schimb, îmi puneam mănuşile de unică folosinţă din cauciuc. Hannah mi-a dat-o pe cea de-a doua.

— Fă un iepuraş, mami!, s-a rugat ea de mine.

— Bine, dar doar unul, am fost eu de acord. Am apucat strâns mânuşa şi am suflat în ea prin partea corespunzătoare încheieturii. Materialul din latex pudrat mi-a lăsat un gust amar pe buze. Degetele şi apoi restul mânuşii s-au umflat dintr-odată. Acum urma partea care făcea diferenţa între experţi şi novici: am ţinut cu două degete ca să nu iasă aer şi, dintr-o mişcare, am făcut un nod din partea de cauciuc rămasă. Hannah a început să ţipe şi mi-a dat un pupic.

— Merci, mami!

— Cu plăcere, don'şoară! am zâmbit eu. Haide acum drenăm Broviac-ul.

Am umplut două seringi, una cu heparină şi cealaltă cu ser fiziologic, iar Hannah a rupt patru pachete cu tifoane îmbibate cu alcool şi le-a aşezat cu grijă pe bancă. A ridicat apoi tuburile cateterului, cu grijă să nu atingă capetele cu mâna. Am frecat cu alcool capacele şi mi-am întins mâna după prima seringă. Am ridicat-o în lumină şi am lovit seringa spre vârf, ca să mă asigur că nu rămâne vreo bulă de aer în ea. Apoi, tocmai când apăsam plonjorul ca să scot din seringă surplusul de aer, perdeaua cabinei a fost dată la o parte.

O femeie într-un costum de baie albastru înflorat s-a ivit în faţa noastră. A făcut ochi mari, vizibil mirată de tifoanele şi fiolele de pe bancă, de Broviac-ul de pe pieptul lui Hannah şi cu siguranţă de faptul că purtam mănuşi şi ţineam în mână o seringă. A tras la loc perdeaua fără să scoată un cuvânt. Am văzut că se îndepărtează,

urmărindu-i şlapii cu margarete pe care îi avea în picioare. Deşi s-a oprit pentru o clipă, a făcut cale întoarsă şi a ieşit în timp record. Am auzit-o trântind uşa. M-am întors spre Hannah.

Râdea şmechereşte, ca o fetiță neascultătoare.

— Mami, a spus Hannah. Ce surprinsă a fost doamna aceea! Crezi că e din cauză că n-a mai văzut oameni dezbrăcați până acum?

Inspiră

În jurnalul meu nu am scris atunci decât un rând: „O zi neagră”.

Tumoarea recidivase. Doctorii au depistat-o cu ocazia unei radiografii de rutină. În ciuda celor opt săptămâni de chimioterapie, celule microscopice din țesutul canceros inițial s-au extins şi s-au înmulțit, formând o zonă întunecată, vizibilă în partea de jos a plămânului stâng al lui Hannah.

Claude şi cu mine trebuia să luăm o hotărâre dureroasă. Dacă nu făceam nimic, era foarte probabil ca Hannah să moară înainte de Crăciun. Nu eram pregătiți. Am apelat iar la regula doctorului Markoff, am programat o a doua intervenție ca să îndepărtăm tumoarea şi am stabilit că Hannah va trebui treacă şi printr-un transplant autolog de măduvă osoasă. Deşi mai existau terapii alternative la care am fi putut apela, cele mai multe dintre ele presupuneau ca Hannah să petreacă cea mai mare parte din timpul care i-ar mai fi rămas în spital. Iar noi nu doream ca ea să treacă prin aşa ceva. Am hotărât că transplantul era cel care părea să ofere varianta mai echilibrată dintre risc şi speranță şi eram dispuşi să ne asumăm alegerea lui. Totodată, am hotărât că, în situația în care boala lui Hannah avea să recidiveze iar, va trebui să lăsăm destinul să-şi urmeze cursul.

Actele întocmite pe care eu şi Claude a trebuit să le semnăm subliniau din plin paradoxul situației prin care treceam: tratamentul aplicat lui Hannah nu garanta că ar putea să o vindece, ba chiar putea să o omoare. Chiar dacă, printr-o minune, ea ar fi trăit să apuce adolescența, nu ar fi putut ajunge la pubertate fără intervenții medicale şi categoric nu ar fi putut să aibă vreodată copii.

Unul dintre medicii cu care ne-am sfătuit a rezumat totul într-o singură frază: „Dacă aş fi în locul vostru, m-aş

ruga să fie suficient de sănătoasă cât să apuce momentul în care va trebui să se confrunte cu aceste probleme”.

Cu o zi înainte de cea de-a doua operație, am mers cu Hannah la o plimbare prin parc, evitând să mă gândesc la astfel de lucruri. Era o zi numai bună de ieşit în pulover: soarele după-amiezii era blând, bătea un vânticel tomnatic, iar frunzele galbene de arțar scârțâiau sub paşii noştri. Simțeam căldura degetelor lui Hannah strângându-mă de mână şi mă bucuram de intonația plină de candoare a vocii ei, când îmi povestea cum avea să se costumeze în prințesă ca să mergem spital. Floarea violet, prinsă de căciulița din mohair, se scutura în ritmul paşilor lui Hannah.

Am inspirat adânc, încercând să mă bucur cât mai mult de acest moment. Nu mai rămăsese nimic de făcut, de spus sau de dorit. Eram norocoasă că trăiesc şi cu atât mai mult cu cât Hannah îmi era încă alături. Mi-am ținut respirația cât am putut de mult şi am sperat ca în suflet să mi se cuibărească o rămăşiță din bucuria acestei clipe, pentru ca, într-unul dintre momentele întunecate care se conturau la orizont, să iasă la suprafață şi să mă aline uşor şi pe neaşteptate.

Magie

La o săptămână după cea de-a doua operație a lui Hannah, ne-am întors acasă. Pentru a sărbători că era din nou acasă Hannah a făcut două tumbe în mijlocul living-ului. Prea surprinsă ca să reacționez la timp şi s-o opresc, am închis ochii şi-am tresărit.

Acum, trei zile mai târziu, până şi *eu* mă simțeam la o distanță de ani lumină față de medici, tratamente şi cancer. Claude şi cu mine ne-am prăbuşit ca nişte păpuşi de cârpă în fotolii, recunoscători pentru aerul condiționat. Bagajul nostru era o învălmăşeală de genți din piele şi nylon aşezat pe unul din paturile duble. Will şi Hannah s-au strecurat la geam prin spărtura dintre draperii şi şi-au lipit năsucurile de fereastra camerei, situată la etajul paisprezece.

— Uite, Will! a strigat Hannah. Se vede castelul Cenuşăresei, sper din suflet că este acasă!

— Sigur că nu e acasă, Hannah. Nu e adevărată, i-a explicat Will, cu o oarecare nerăbdare.

— Ba sigur că este, Will. Las' că vezi tu! s-a îmbufnat Hannah.

— Haideți, mami, tati! Nu mai putem să aşteptăm, ne-a spus Will.

Claude şi cu mine ne-am uitat unul la celălalt şi am pufnit în râs. În New Jersey, alarma de la ceas ne trezise la 4:30 dimineața.

Am urcat într-o limuzină o jumătate de oră mai târziu şi am ajuns la terminalul aeroportului înainte de ora 6. Will şi Hannah au dormit tot drumul până la Orlando. Un cuplu prietenos ne-a întâmpinat la ieşire, ne-a condus până la maşina închiriată şi i-au pus lui Hannah în piept o insignă cu însemnul „Make-A-Wish”[4].

---

[4] Make-A-Wish Foundation este cea mai mare organizație a SUA care face opere cantabile pentru copii. Astfel, încă din 1980, fundația a

Am reuşit să ne cazăm la hotel înainte de ora prânzului.

Faptul că boala lui Hannah a recidivat a făcut posibilă excursia la Walt Disney World, cheltuielile fiind în totalitate suportate de fundaţie. Răgazul prilejuit de excursie a fost un semn de generozitate bine venită, dar alinarea pe care o trăiam era doar temporară: Hannah era deja programată pentru prelevarea de măduvă osoasă în săptămâna imediat următoare.

Claude şi cu mine ne-am ridicat amândoi în poziţie de drepţi.

— Uraaa! au strigat la unison Will şi Hannah.

Am luat monoraiul[5] către Regatul Magic. Prima dată neam oprit la castelul Cenuşăresei. Am trecut peste şanţul care împrejmuia cetatea crenelată şi am intrat pe poarta arcuită. Am pătruns într-un hol cu zidurile din mozaic şi m-am simţit instantaneu atrasă de acel tărâm de poveste. Sigur că în mintea mea ştiam că nimic nu era adevărat, dar eram nemărginit de recunoscătoare în inima mea. Auzeam murmurul atâtor voci pline de entuziasm şi zăngănitul vaselor din cositor care ajungeau până la noi tocmai din capătul celălalt al coridorului, unde era sala de oaspeţi. Cei mai mulţi oameni din jurul nostru se îndreptau într-acolo, inclusiv Claude, care voia să verifice dacă ne puteam aşeza la o masă fără să fi făcut rezervare înainte. Will şi Hannah au rămas cu gurile căscate, uitându-se minunaţi la armurile complete frumos orânduite şi blazoanele emblematice de pe ziduri. Hannah a împietrit dintr-odată. O siluetă zveltă într-o rochie albastră, lungă până-n pământ, s-a ivit în faţa ochilor noştri. Tânăra, care ieşise pe nesimţite prin deschizătura

---

oferit speranţă, putere şi nemăsurată bucurie copiilor cu afecţiuni medicale grave, cărora le-a prilejuit îndeplinirea unor dorinţe mai greu de satisfăcut. Însăşi denumirea organizaţiei se traduce prin „(fundaţia care) îndeplineşte o dorinţă”.

[5] Definiţia din DEX: cale de rulare, terestră sau suspendată, cu o singură şină; monoşină.

îngustă a unei camere de dormit, purta părul auriu strâns la spate şi o frumoasă diademă încrustată cu bijuterii. Lui Will i-a picat fața.

— Cenuşăreasa, l-am auzit şoptind.

Cenuşăreasa a îngenuncheat în fața lui Hannah.

— Bună, eu sunt Cenuşăreasa, a spus ea blând. Cum te cheamă?

Hannah nu îndrăznea să se mişte. Privirea i se plimba de la tiara de pe capul Cenuşăresei la chipul ei zâmbitor, iar apoi în jos, la superba rochie fluidă şi pantofiorii ca din cristal, abia vizibili pe sub volanul rochiei.

— Mă cheamă Hannah, a spus ea în cele din urmă. Iar acesta e fratele meu, Will, a adăugat ea, arătându-l cu degetul pe Will. A făcut o pauză, s-a aplecat spre Cenuşăreasa, iar apoi i-a şoptit acesteia suficient de tare cât s-o audă toată lumea:

— El nu credea că exişti cu adevărat, dar *eu* eram sigură.

Will s-a foit şi şi-a dat ochii peste cap. Cenuşăreasa i-a făcut cu ochiul.

— Nu-i nicio problemă, Will, i-a spus Cenuşăreasa.

El a zâmbit timid, era clar că se simțea uşurat.

Cenuşăreasa şi-a îndreptat din nou atenția asupra lui Hannah.

— Tu ce mai faci, Hannah? a întrebat-o.

— Păi, tocmai am făcut o operație, i-a răspuns Hannah încet. Vrei să-mi vezi cicatricea? Bănuiam că Cenuşăreasa văzuse deja insigna pe care o purta Hannah, cea tu Make-A-Wish.

— Bine, a răspuns ea încetişor.

Hannah şi-a ridicat rochița cu atenție. Cenuşăreasa s-a uitat la burtica lui Hannah şi, fără să mai spună vreun cuvânt, şi-a deschis larg brațele. Hannah s-a aruncat fără rețineri în îmbrățişarea tinerei.

Ținând-o în brațe pe Hannah, Cenuşăreasa s-a uitat la mine peste umărul lui Hannah, cu ochii plini de lacrimi.

— Îți mulțumesc că ai vrut să-mi arăți prin ce-ai trecut, Hannah, i-a şoptit ea.

Hannah a slăbit puțin strânsoarea şi a sărutat-o.

— Cu plăcere.

Cenuşăreasa s-a ridicat, şi-a şters uşor cu degetul ochii dați cu mascara şi şi-a netezit rochia. Will a făcut şi el un pas în față întinzând mâna.

— Mă bucur să te cunosc, Cenuşăreaso, i-a spus el.

— Eu mă bucur şi mai mult să te cunosc *pe tine,* Will, i-a răspuns Cenuşăreasa, dând mâna cu el.

Hannah nu mai contenea să se gudure pe lângă ei.

— Vezi, Will, ți-am zis eu că e adevărată!

— Da, Hannah, a fost el de acord. Apoi, făcându-i cu ochiul Cenuşăresei, a încheiat:

— Ai avut dreptate.

Toți trei ne îndreptam acum spre sala de oaspeți, iar eu nu-mi puteam ascunde zâmbetul. Nu conta câtuşi de puțin că Cenuşăreasa era o fată din Iowa, care purta un costum splendid. Bucuria pe care am trăit-o în momentul în care am cunoscut-o era adevărată, iar acest simplu fapt era ca un strop de magie pentru mine.

Secrete

Am hotărât să ne odihnim în după-amiaza aceea, ferindu-ne de soarele nemilos şi de mulțimea de turişti gălăgioşi arşi de soare. Will şi Hannah stăteau pe jos, în fața televizorului, şi se uitau la desene animate de la Disney. Claude închisese deja ochii. Întinsă în pat lângă el, epuizată, dar cât se poate de mulțumită, îmi treceam mâna peste abdomen. Purtam o nouă viață în pântece. Cu o zi înainte să plecăm Florida, făcusem un test de sarcină şi văzusem cu ochii mei cum, în loc să apară doar o linie în locul desemnat, au apărut două, semn că eram însărcinată. Eu şi Claude ne-am îmbrățişat atunci şi am plâns. Mă simțeam bine şi în acelaşi timp diferit față de ceea ce am trăit cu toate celelalte sarcini. De data aceasta am primit vestea altfel; nu am mai sărit în sus, jubilând de fericire, ci m-am rezumat la o mulțumire adâncă şi o acceptare senină a acestui fapt.

Luasem decizia de a nu mai spune nimănui vestea, nici măcar copiilor. Dacă mai eram însărcinată de Crăciun, ceea ce însemna că aş fi trecut de cele opt săptămâni critice, abia atunci urma să le dăm vestea tuturor.

Am închis ochii şi eram aproape adormită, când am simțit cum o mânuță mă scutura de umăr.

— Mami, dormi? a şoptit Hannah cu putere în urechea mea.

Am deschis cu greu ochii şi am clipit de câteva ori, ca să-mi revin.

— Da, domniță. Ce este?

— Mami, vreau să-ți spun ceva despre bebeluşul care a murit, a răspuns ea.

— Care bebeluş? am întrebat şi m-am dat mai încolo, ca să-i fac şi ei loc în pat, lângă mine.

Hannah şi-a lipit corpul de al meu, cuibărindu-şi căpşorul sub bărbia mea.

— Ştii tu, bebe care era la tine în burtică. Acela care n-a avut destulă putere ca să se nască, a spus.

Am dat din cap.

— Ei bine, mi-a spus ea entuziasmată şi şi-a aşezat mânuța pe burta mea, privindu-mă fix. Nu trebuie să fii tristă, pentru că Doamne-Doamne deja ne face un bebe *nou!*

Am deschis gura şi am închis-o numaidecât la loc; nu mai ştam ce să zic. Fie ghicise, ceea ce ar fi însemnat s-o mint, ca nu dau totul în vileag, fie pur şi simplu ştia, caz în care oricum n-aş fi ştiut ce să spun.

Am hotărât chiar atunci, în timp ce ea stătea lângă mine şi îmi zâmbea, că trebuie să renunț să tot încerc să înțeleg; era încă un lucru pe care nu aveam să-l înțeleg vreodată, atâta tot.

Spiritul Crăciunului

Afară cădea o ninsoare măruntă, exact la timp pentru a întâmpina Crăciunul cum se cuvine. În colțul camerei de spital, lângă vrafuri de cărți, jocuri puzzle, animăluțe din pluş şi o păpuşă Bărbie se afla un brăduț artificial, împodobit cu ornamente miniaturale şi luminițe multicolore. Toate ferestrele aveau agățate şosete pregătite pentru a fi umplute cu dulciuri, steluțe şi acadele din zahăr. O ghirlandă din hârtie creponată, în culorile verde şi roşu fusese agățată dintr-un colț în altul încăperii.

Se pare că mărinimia Betleemului a coborât peste lăcaşurile noastre; Hannah încă mai trăia, la fel ca şi bebeluşul din pântecul meu.

De trei săptămâni, eu şi Hannah eram izolate de microbi şi de restul lumii într-o încăpere de 3/4 m. Deşi clinica în care ne aflam era situată la peste o oră şi jumătate de casa noastră, era singura instituție din regiune în care se putea efectua un transplant de măduvă osoasă şi unde mi s-a dat voie să stau alături de Hannah întreaga zi. Una dintre cele mai bune decizii pe care le-am luat vreodată împreună cu Claude a fost aceea de a insista ca eu să rămân cu Hannah indiferent de circumstanțe.

Zece zile la rând, medicii i-au administrat încontinuu lui Hannah medicamente pentru chimioterapie, în încercarea a distruge toate celulele canceroase rămase. Pachetele cu substanțele chimice erau acoperite cu abțibilduri de un portocaliu strident, pe care scria „Pericol”, „Substanțe chimice nocive” sau „Deşeuri toxice”. După ce agățau punguțele de stativele pentru perfuzie, asistentele îşi verificau nu o dată, ci de două sau trei ori notițele de pe clipboard-uri înainte de a lăsa perfuzia să picure. Şi eu am notat toate procedurile într-un caiețel pe care-l primisem de la Claude. El concepuse un fel de tabel cu rânduri şi coloane înguste, pentru a înregistra data,

ora, numele şi doza exactă din fiecare medicament pe care îl primea Hannah. Într-un mod cu totul ieşit din comun, acesta devenise un fel de jurnal al ultimului an din viața lui Hannah.

De îndată ce se golea o pungă, era înlocuită cu alta. Aproape instantaneu, corpul lui Hannah a început să se deterioreze, astfel că mi-a trecut prin cap că poate eu şi Claude am făcut cea mai mare greşeală a vieții noastre. Substanțele chimice îi provocau fetiței dureri de burtă insuportabile, o senzație de arsură în gură, stomac şi tractul digestiv. Părul îi pica mănunchiuri, îi mai rămăseseră doar câteva fire de păr răzlețe, care se încăpățânau să rămână înfipte în căpşorul ei chel. Fiecare centimetru de piele era acoperit cu o urticarie nesuferită, pe alocuri pielea i se jupuise şi se aduna în cruste. Era vizibil cum carnea, pe sub spuzeală, căpăta nuanța polenului.

În încercarea de a atenua rănile provocate de imobilizarea la pat pe timp îndelungat şi infecțiile inerente, doctorii mi-au recomandat să îi fac baie de cinci ori pe zi într-o văniță albastră, pe care asistentele au instalat-o în mijlocul încăperii. Ori de câte ori îi ridicam din pat trupul ei lipsit de vlagă şi hipersensibil Hannah începea să geamă de durere şi să scâncească. De mai multe ori nu m-am putut abține şi m-am răzvrătit în tăcere împotriva acestei proceduri, care îmi părea un gest complet nebunesc şi plin de cruzime, mințindu-le pe asistente că o îmbăiasem, când de fapt o lăsasem pe Hannah să doarmă.

În prima săptămână de tratament, m-am rugat zi de zi ca lucrurile să nu se înrăutățească, iar Hannah să-şi poată odihni trupul epuizat şi măcinat de dureri.

Medicii mi-au amintit însă că numărul de leucocite al lui Hannah trebuie să scadă aproape de zero înainte să fie oprită chimioterapia, iar ea avea să se simtă din ce în ce mai rău pe măsură ce se ajungea acolo. Atunci am

început să mă rog ca ea să se simtă tot mai rău, cât mai repede cu putință, ca să înceteze odată toată această nebunie.

Într-un sfârşit, când lumina din ochişori aproape că i se stinse de tot, punguțele pentru chimioterapie au fost date deoparte şi înlocuite cu cele care conțineau măduva ei osoasă prelevată anterior. Aceasta îi era pompată în vene prin cateterul Broviac. Camera a fost inundată de un miros înecăcios, emanat de corpul lui Hannah, care acum atingea temperaturi febrile. Era vorba, de fapt, de combinația dintre agenții de chimioterapie şi conservantul din măduva osoasă. Simțeam cum mirosul îmi arde nările şi plămânii, era îngrozitor de greu să respiri fără să ți se facă rău. Acum ştiam cum trebuie să miroasă în aşa-zisa Vale a Morții: a suc de roşii fermentat.

Hannah a zăcut în pat zile întregi, împietrită de parcă ar fi fost moartă, abia de era în stare să bea câte puțină apă cu paiul. Asistentele îi luau sânge o dată la patru ore, ca să se asigure că numărul de leucocite continua să crească. Îmi țineam respirația de fiecare dată când se întâmpla asta. Treptat, pe măsură ce numărul de celule se regenera, am renunțat să mă mai rog ca Hannah să trăiască până la Crăciun. Începusem acum să mă rog ca numărul de leucocite să crească suficient de mult încât să poată primi vizitatori. Intrasem într-o cursă contra cronometru. Numărul de leucocite a crescut constant pe durata unei săptămâni iar apoi, cu doar trei zile înaintea Crăciunului, numărul celulelor s-a oprit, a scăzut şi a refuzat să se mai clintească. Cu două zile înainte de Crăciun, asistenta din tura de după-amiază a prelevat o altă mostră de sânge, neprogramată de altfel, sperând că poate ceva s-a schimbat în bine. Se pare că bănuiala ei a dat rezultate. Era ca şi cum cineva din camera noastră ar fi tras lozul câştigător: doctorii, asistentele, până şi omul de serviciu au ciocănit la geamul salonului şi ne-au arătat câte un semn de încurajare.

Acum, Hannah părea întruchiparea drăgălăşeniei, aşa cum stătea în patul ei în genunchi, cu căsuța de păpuşi primită de la Moş Crăciun în față. Purta o bandană dantelată pe căpşorul pleşuv şi o rochiță nouă, din satin alb ivoriu, potrivită pentru fetițele care poartă coşulețul cu flori şi răspândesc petale pe calea către altar la o nuntă cu ştaif. Tocmai de aceea ştiam că se va bucura să o primească.

În noaptea de dinainte, în Ajun, Claude a venit să-mi țină locul la spital ca să pot pleca pentru nişte cadouri de ultim moment. Atunci am ieşit prima oară din spital după trei săptămâni. M-am oprit într-un magazin la mall, m-am uitat la rochița pe care Hannah o purta acum, iar o femeie care se uita la nişte perechi de pantaloni pentru băieți m-a observat:

— Vreți să cumpărați rochița aceea? m-a întrebat ea.

— Aş cam vrea, dar este cam scumpă, am răspuns eu sfioasă.

Femeia mi-a zâmbit.

— Eu am *trei* băieți, a spus ea cu emfază. CUMPĂRAȚI ROCHIȚA!

Acum, privind-o pe Hannah, mă bucuram că am făcut-o. De două săptămâni şi jumătate nu mai purtase nimic altceva decât cămăşuța de spital. Le-a chemat chiar şi pe asistente ca să le arate noua ei rochiță. În comparație cu felul în care arăta cu câteva zile în urmă, acum era de-a dreptul radioasă. Cu toate că fața şi brațele i se umflaseră de la toate perfuziile cu fluide, iar ochii îi păreau obosiți şi încețoşați, măcar se ridicase din pat. Nu mai avea pielea atât de îngălbenită şi abia se mai vedeau urmele de la eczeme.

Claude, Will şi cu mine zâmbeam unii la alții din spatele măştilor de hârtie. Toți trei purtam şi bonete din plastic, halate cu mâneci lungi, mănuşi din cauciuc şi cipici cu elastic peste încălțăminte. Deşi am încercat în fel şi chip să ne prindem măştile cât mai bine, mereu ne

cădeau de pe nas. Hannah ne-a spus că ținutele noastre seamănă cu nişte „costume spațiale”. Toți cei care intrau să o vadă erau nevoiți să le poarte, dar nu şi ea. Sistemul ei imunitar era în continuare atât de slăbit, încât şi o infecție minoră o putea ucide.

Era atât de bine să fim împreună. Nici că aş fi putut cere ceva mai mult. Tot ceea ce mi s-ar fi părut firesc în urmă cu o lună era acum un miracol, ca o revenire la viață. Şi Claude părea să-mi împărtăşească impresia. Se plimba de colo-colo, făcând tot mai multe fotografii cu aparatul.

— Abia aştept să vadă toți cât de bine arată, a spus el

— Hei, copii, tati şi cu mine trebuie să vă dăm o veste, le-am spus lui Will şi Hannah.

Amândoi şi-au îndreptat privirile spre mine. Claude s-a întins şi m-a strâns cu putere de mână.

— Familia noastră se pregăteşte pentru un nou copilaş.

— Când? au întrebat la unison Will şi Hannah.

— În iulie, le-a răspuns Claude.

Micuții au chiuit de fericire şi s-au strâns în brațe.

— Super, a spus Will. Acesta e cel mai frumos cadou de Crăciun din lume. Hannah, nu crezi că ar grozav dacă am avea un frățior?

Hannah s-a încruntat.

— Nu prea cred că e o idee bună, Will, a spus ea. Vreau să-i pun numele Briar Rose, deci *trebuie* să fie fetiță.

— Păi, dacă pe bebe o să-l cheme Briar Rose, arunci şi eu sper că o să fie fetiță, s-a amuzat Will.

În timp ce Claude făcea în continuare fotografii, m-am lăsat cuprinsă de bucuria care plutea în încăpere. Dar o poză lucioasă nu ar fi putut să capteze întru totul ceea ce trăiam noi atunci. Bucuria aceasta nu avea nevoie să fie arhivată; deja se instalase de-a binelea în sufletele noastre.

Împărtăşania cu doctorul Cap-de-roşie

La vreo săptămână după Crăciun, doctorul care se ocupase de transplantul lui Hannah a intrat în salon cu o veste importantă.

— Diseară poţi să mănânci la cină ce vrei, Hannah-banana, i-a spus doctorul Cap-de-roşie.

Adevăratul lui nume era Brockstein. Hannah a început să-i spună doctorul Cap-de-roşie atunci când a văzut că şi el continua să-i spună Hannah-banana.

Era foarte mulțumit de oferta pe care ne-o făcuse. Hannah s-a uitat la el gânditoare. Purta rochița primită de Crăciun şi pantofiorii roşii.

— Aşa este, Hannah, i-am zis eu. Corpul tău a luptat din greu şi acum e suficient de puternic pentru ca tu să poți să mănânci din nou. Poți să ceri orice îți pofteşte inima.

Hannah a făcut o mutriță concentrată, prefăcându-se că se gândeşte din greu.

— Hmmm... a murmurat ea şi şi-a închis ochii. Aveți cumva nişte chifle?

Doctorul şi cum mine ne-am uitat surprinşi unul la celălalt.

— Cred că da, i-a răspuns el. Iar dacă nu avem, facem rost.

— Mulțumesc, a spus Hannah şi şi-a lăsat brațele în poală.

— Nu vrei *nimic* altceva? a întrebat-o doctorul.

— De fapt, aş mai vrea ceva. Chipul doctorului Cap-de-roşie s-a luminat brusc.

— Aş mai vrea şi nişte suc de struguri, vă rog.

— Sigur nu mai vrei şi altceva? a întrebat-o din nou, afişând o expresie confuză. Poți să mănânci pizza, înghețată, fursecuri cu fulgi de ciocolată... *orice!*

Hannah a mijit ochii în direcția medicului, deja puțin enervată.

— Vreau o chiflă şi un suc de struguri, a spus, gesticulând enervată cu palmele în aşteptare. „Ca *la împărtăşanie la biserică”,* a adăugat ea, ca şi cum eram nişte neghiobi că nu ne-am dat seama de la început de un lucru atât de evident. S-a întors spre mine.

— Mami, vrei să m-ajuţi să-mi dau jos rochiţa? Nu vreau să vărs suc pe ea.

Zece minute după aceea, eu, doctorul Cap-de-roşie şi asistentele priveam toţi cum Hannah rupea încetişor şi cu mare atenţie chiflele în bucăţele şi le înmuia pe fiecare în paharul cu suc de struguri, înainte să le bage în gură. Nu ne mai băga în seamă, mesteca, înghiţea şi privea cu ochii pierduţi peticul de cer albastru care se vedea dincolo de fereastra camerei. Îmi venea să mă aşez în genunchi în faţa ei şi să-i sărut picioarele.

După două ore, le-a chemat pe asistente şi le-a cerut felii de roşii cu muştar.

Când te răzgândeşti se schimbă totul

Hannah avea acum capul complet chel; îi picaseră şi ultimele fire de păr. Ne aflam în spital de patru săptămâni şi jumătate. Era deja prea mult pentru amândouă; eram mai pregătite ca oricând să mergem acasă.

I-am întins un pahar din plastic roşu, plin cu suc de mere. A sorbit puțin.

— Nu, nu e aşa cum trebuie, mi-a spus şi mi l-a dat înapoi.

Nu-mi venea să cred. Îl făcusem la fel ca în ultimele zile, aşa cum îmi ceruse: am pus sucul de mere în paharul roşu, laptele în cel verde. Pepsi în cel galben şi apă în cel albastru.

— Nu e cum trebuie, a repetat, uitându-se drept în ochii mei.

— Care dintre ele nu e cum trebuie? am întrebat.

— Niciunul, mi-a răspuns.

Îmi venea să le izbesc pe toate de perete. Am respirat încet şi am numărat până la zece. De regulă, era bucuria mea cea mai mare să o las pe Hannah să hotărască ea în ce pahar trebuie să-i pun fiecare băutură. Cu toate că unora li se părea că o răsfățăm cu lucrurile astea, eu nu eram de aceeaşi părere. Mi se părea că, într-un fel, o lăsam pe Hannah să-şi păstreze cumva un dram de demnitate.

Era practic obligată să înghită atâtea, încât voiam să-i dau impresia că are şi ea control asupra a ceva. În ziua aceea, însă, m-am simțit mai degrabă epuizată decât dispusă să-i fac întru totul pe plac.

— Hannah, exact aşa mi-ai cerut să ți le pun în fiecare zi.

— Ştiu, a spus ea încrucişându-şi brațele. Dar astăzi *m-am răzgândit.*

A spus toate acestea după o mică pauză, înclinându-se uşor în față şi accentuând fiecare cuvânt de parcă ar fi vorbit cu un țânc mai greu de cap.

Exasperarea mea a dispărut imediat, aşa că mi-am lăsat capul pe spate şi am pufnit în râs. A spus-o de parcă faptul că s-a răzgândit şi a reuşit să mă enerveze mă luase cu totul prin surprindere, de parcă n-aş mai fi trecut prin aşa ceva. Avea, de fapt, dreptate; ceva se schimbase definitiv.

Bucurie în stare pură

Numărul de leucocite crescuse suficient cât să i se permită să iasă din cameră. Nu se mai mulțumea doar să se plimbe sau să hoinărească alene, acum era practic înnebunită după viteză.

— Haide să ne dăm cu bicicleta, a spus Hannah.

Am scos bicicleta de sub chiuveta din anticameră şi am ieşit cu ea pe hol. Bicicleta era o frumusețe în culorile roz şi mov şi avea roți ajutătoare. Cei de la Fundația Make-A-Wish au adus-o pentru ea chiar în Ajunul Crăciunului. Hannah şi-a îndesat păturica roz în coşulețul din față şi s-a urcat pe şa. I-am făcut uşor avânt. A început să pedaleze, întinzând picioarele cât putea ea de mult. Prindea viteză pe pardoseala din linoleum, aşa că alergam în dreptul ei, purtând după mine stativul pentru perfuzie. Bicicleta se legăna puternic, iar zorzoanele sclipitoare legate de ghidon parcă zburau.

— Stai mai încet, Hannah! am țipat la ea când a ridicat amândouă mâinile ca să le salute pe asistente, care la rândul lor îi zâmbeau şi îi făceau cu mâna.

— Hannah, o să o laşi pe mama ta fără pic de energie! a strigat după noi una dintre infirmiere.

Hannah şi-a lăsat capul pe spate şi a râs cu poftă. Şi eu râdeam, pentru că mă bucuram nespus să o văd distrându-se, în sfârşit.

— Fii atentă acolo! m-a atenționat ea când am trecut colțul în dreptul lifturilor. S-a oprit şi s-a dat jos de pe bicicletă ca să se poată întoarce. În timp ce îi descurcam şi îi aranjam furtunaşele de la perfuzie, pregătindu-ne să mai facem o tură, am văzut un mic grup de oameni, care şuşoteau şi jeleau în fața uneia dintre încăperile de la capătul culoarului, care era destul de rar folosită.

— Ce se întâmplă? am întrebat-o pe una dintre infirmierele care tocmai plecase de acolo şi venea în direcția noastră.

— Micuțul din camera aceea a fost accidentat de o maşină în dimineața aceasta şi tocmai a murit, a spus ea blând.

M-am simțit de parcă cineva m-a lovit puternic în stomac, dar în acelaşi timp recunoscătoare, într-un fel pe care aş fi preferat să nu-l mărturisesc niciodată cu voce tare. Nu-mi puteam imagina cum ar fi fost să o pierd pe Hannah atât de brusc şi neaşteptat, fără să am un răgaz cât de mic ca s-o pregătesc pentru ce va urma şi la fel şi pe mine, fără să am şansa de a mă bucura de fiecare particulă din ființa ei înainte să moară. Oare părinții acestui băiețel au avut măcar şansa să-şi ia „la revedere" de la el?

Oricât de înspăimântătoare şi grele au fost ultimele luni, de când Hannah fusese diagnosticată cu cancer, mă simțeam recunoscătoare pentru fiecare moment petrecut cu ea. Parcă până şi cele mai întunecate dintre ele au adus cu ele mici răbufniri de fericire în stare pură. Ştiam acum că există ceva neprețuit, deşi aparent simplu, în darul pe care ni-l oferă timpul: răgazul de a ne bucura, răgazul de a ne făuri amintiri de neuitat, răgazul de a spune „adio".

Asistenta Katie şi invitaţia la ceai

Hannah şi cu mine ne-am întors acasă în prima săptămână a lunii ianuarie. Ea a mers la grădiniță o săptămână mai târziu îmbrăcată în rochița de la Crăciun şi purtând pe cap o pălărie neagră din catifea cu o fundă de un roz țipător. Aceasta îi tot pica de pe cap, lăsând la vedere căpşorul lipsit de păr şi împiedicând masca de la spital să-i stea pe năsuc. Prietenii de la şcoală i-au admirat atât de mult rochița, încât nici nu au părut să bage de seamă că era chealã.

Astăzi, Hannah purta din nou rochița, pentru că, după cum mi-a explicat, „acum era vorba de o ocazie cu totul şi cu totul *specială”.* Asistenta Katie urma să vină la un ceai.

Katie se număra printre asistentele preferate ale lui Hannah; lucra în spitalul unde Hannah a fost operată. Katie avea douăzeci şi ceva de ani, abia atingea un metru şi jumătate, părul îi era negru, tuns scurt, şi ochii jucăuşi, mai presus de toate, atunci când era cu Hannah, atenția lui Katie nu era niciodată distrasă de altceva. Întotdeauna mi s-a părut că îi păsa cu adevărat cum se simțea Hannah şi niciodată nu se arăta prea ocupată când era cazul să se maimuțărească pentru a-i face lui Hannah pe plac.

De fiecare dată când Katie intra în camera în care era internată Hannah, cele două începeau să se joace în felul lor caracteristic.

— Pot vă aduc ceva, micuță domnişoară Hannah? întreba Katie la început, încercând să pară cât se poate de serioasă. Hannah îi zâmbea atunci cu subînțeles.

— Da, aş vrea ceva… spunea Hannah şi nici nu apuca să termine bine propoziția, că îi venea să râdă. Asistentă Katie, îmi puteți aduce o roşie întreagă?

Katie se apleca atunci spre Hannah şi, pe un ton solemn şi serios, îi răspundea:

— Tare rău, îmi pare, don'şoară, dar asistenta Katie a mâncat o roşie întreaaaagă. Mai avem însă ditamai banana pentru micuța domnişoară Hannah.

Acum, Hannah, singură-singurică, aranja pe masă ceşcuțele din care urma să savurăm ceaiul. Mergea încet, păşind cu atenție ca să nu răstoarne ceşcuțele şi farfurioarele din porțelan, pe care le ducea una câte una din bucătărie pe măsuța din living. A aranjat setul într-un cerc strâmb, iar în mijloc a aşezat o vază cu o margaretă din plastic, ambele împrumutate din serviciul ei personal de ceai, Barbie. Pe masă mai erau aşezate şi şervețele păstrate de la aniversarea ei, cu Mica Sirenă. Ursulețul Winnie şi chiar unul pe care scria „Un An Nou Fericit", aranjate în aşa fel încât „să vedem toți desenele de pe ele", după cum a explicat Hannah.

Hotărâse că avea să toarne ceaiul din ceainicul „de oameni mari". Cel de la serviciul ei Barbie era deja plin până la refuz cu plasturi de toate felurile. După cât de mulți am folosit în ultima vreme, ai fi putut să zici că suntem înnebunite după ei. Obişnuiam să cumpărăm orice fel de plasturi, mai puțin din cei „obişnuiți", astfel că acum aveam cutii întregi de plasturi de diverse modele, mărimi şi culori.

Privind-o pe Hannah cum nu mai prididea cu aranjatul serviciului de ceai, m-am abținut să-i fac vreo sugestie. Nu mi-a fost chiar uşor. Îmi dădeam seama că o parte din mine avea tendința de a critica orice, de a-i învăța pe ceilalți, cu precădere pe copiii mei, cum se face un lucru „aşa cum trebuie"

Hannah zâmbea şi zumzăia, dându-se din când în când cu câte un pas în spate ca să arunce o privire de ansamblu. Nu se grăbea deloc şi nu părea să-i pese cum „ar fi trebuit" să arate aranjamentul ideal pentru oaspetele care urma să onoreze invitația la ceai. O urmăream în tăcere, bucurându-mă de fericirea care i se citea pe chip şi de grija pe care o arăta față de ceea ce făcea. Mi-aş fi dorit

ca eu însămi să fiu aşa în viața *mea* plină, de zi cu zi, să pot să fac un lucru doar de dragul de a-l face, fără să mă intereseze dacă oamenii iau aminte la ceea ce fac ori dacă le place câtuşi de puțin.

Bucuria, am realizat atunci, nu ține seama de dezordine, de lucruri disproporționate sau de lipsa de iubire. Dacă aveam de gând să-mi pun în aplicare planul de a-mi trăi viața din plin, era absolut necesar să renunț la nevoia de a face ca totul şi, mai ales, ca toți, să atingă într-un fel sau altul perfecțiunea,

Bucuria... într-un jeep

Dădusem jos draperiile şi deschisesem toate ferestrele, pentru ca briza primăverii să alunge mirosul stătut, lăsat de iarnă în căminul nostru. Claude era în curte, unde grebla şi planta seminţe în grădină. Will şi Hannah mă ajutau să şterg mobila şi artefactele din lemn cu un ulei alunecos de lămâie. Terminasem treaba jos şi tocmai ne apucasem de camera lui Will, când am auzit că o maşină parca în faţa casei, claxonând puternic. Nici n-a trebuit să-mi ridic privirea ca să-mi dau seama cine venise, iar copiii ştiau şi ei.

— Pastorul LJ, au strigat ei, zbughind-o către fereastră.

Am auzit râsul molipsitor al lui Laurajane şi, când am ajuns la fereastră, am văzut-o trimiţându-le bezele copiilor de la volanul jeep-ului ei de un roşu aprins, ce avea capota coborâtă.

— Tare, ce bine arată! s-a pronunţat Will, aplecându-se periculos pe geam.

— Chiar *e* tare, a spus râzând Laurajane. Şi-a dat jos de pe cap şapca de baseball şi a întrebat:

— Ce faceţi, măi? Vreţi să mergem la o plimbare?

— Facem curăţenie, i-a răspuns Hannah ridicând prosopelul de şters praful ca să-l vadă şi Laurajane.

— *Curăţenie???* s-a cutremurat în glumă Laurajane, iar Will şi Hannah au pufnit în râs. Spuneţi-i mamei voastre că este absolut interzis, nici nu poate fi vorba să faceţi curăţenie într-o zi frumoasă ca asta. Coborâţi amândoi la mine, dar cât se poate de repede, şi luaţi-o şi pe mami cu voi!

Will şi Hannah au aruncat cât colo cârpele de şters praful şi au zbughit-o la fugă pe scări, aruncându-se în braţele lui Laurajane. I-a sărutat pe amândoi zgomotos, apoi i-a ridicat şi i-a aşezat în jeep, unde le-a prins centurile de siguranţă. În timp ce am ieşit cu maşina de pe aleea din faţă, Laurajane a apăsat de câteva ori

claxonul. Claude ne-a văzut şi ne-a făcut cu mâna, oprindu-se puțin din treabă.

Soarele strălucea pe cerul senin şi ne încălzea chipurile. Laurajane a apăsat pe accelerație.

— Mai repede! i-a strigat Hannah de pe bancheta din spate, în timp ce vântul bătea cu putere.

Laurajane şi cu mine ne-am uitat una la cealaltă, zâmbind. Ochii îi străluceau, plini de viață. Ştiam că şi ai mei. Laurajane a apăsat din nou pe accelerație, jeep-ul a țâşnit cu putere înainte. Am urlat cu toții la unison, plini de încântare. De multă vreme nu mă mai distrasem aşa.

— Hei, mami! a strigat Hannah. Simt cum îmi bate vântul prin păr.

M-am întors în scaun ca să mă uit la ea. Nu încăpea nicio îndoială, se vedea clar în lumina strălucitoare a soarelui. Pe capul golaş al lui Hannah se întrezărea acum un puf auriu, iar vântul puternic făcuse să se ridice fiecare firişor de păr. Hannah şi-a trecut mâna peste creştet.

— Am păr! Am păr! a țipat ea.

— Uraaaa! a sărit Will, înclinându-se peste scaun ca să-şi îmbrățişeze surioara.

Am început să plâng. La fel şi Laurajane.

Am murmurat „mulțumesc, mulțumesc mult!”.

Hannah s-a întins până la mine şi m-a strâns de mână. Când am luat curba în mare viteză, Hannah a râs din nou în hohote.

— LJ, mami, uite acolo o să locuiesc eu!

M-am uitat curioasă în direcția pe care mi-o indicase. Pe colț se afla cea mai roz casă pe care mi-a fost dat vreodată să o văd: era vopsită roz în întregime, excepție făceau muchiile maronii.

— Îhhh, Hannah! Casa aia e atât de roooz! a exclamat dezaprobator Will.

Hannah a chicotit şi i-a strigat în ureche.

— Pe deasupra, o să-mi iau şi o maşină roz, tot fără acoperiş!

Will a strâmbat din nas şi şi-a dat ochii peste cap.

— Fetele, a spus el.

Nimic ieşit din comun

Apusul făcea cerul să pară tot mai întunecat. Tocmai se încheia o altă zi frumoasă de primăvară. În aerul încărcat plutea un miros de vegetație amestecată cu noroi. Eu şi Claude ne țineam de mână şi mergeam în urma copiilor, care alergau nestăviliți. Eram acum în cea de-a şasea lună de sarcină şi simțeam cum bebeluşul încerca să-şi facă loc şi totodată să se muleze pe ritmul meu.

David, prietenul lui Will, se afla pe aleea din fața casei sale şi juca baschet cu tatăl lui. Alan şi Claude au antrenat împreună cândva o echipă din Liga de Juniori şi uneori se mai strângeau laolaltă cu alți tați, în serile de marți, ca să joace câte o partidă de baschet. Michael, fratele mai mic al lui David, care era mai mare decât Hannah cu câteva luni, îşi vedea de-ale lui curtea din fața casei, scurmând un petic de noroi cu bățul. Will şi-a pus căuş mâinile la gură şi l-a strigat pe David, care i-a zâmbit şi i-a dat o pasă lungă. Will prinse mingea, făcu dribling şi aruncă la coş, dar rată. Hannah găsise şi ea, între timp, un băț şi i s-a alăturat lui Michael. Alan ne-a zărit pe mine şi pe Claude şi ne-a salutat. Până să ajungem în dreptul lui, Alan s-a prefăcut că ratează şi el câteva coşuri, după ce alergase împleticit în jurul celor doi băieți mai mari.

— Se pare că am nevoie de ceva ajutor, amice, i-a strigat el lui Claude.

Soțul meu a râs şi a intrat şi el în joc. MaryAnn, soția lui Alan, şi-a scos capul pe uşa de la intrare.

— Chiar mă întrebam ce e cu atâta zarvă, a spus ea, toată un zâmbet.

Mi-a făcut semn să merg lângă ea.

— Hei, Michael, ce faceți voi acolo? le-a strigat ea copiilor.

— Căutăm gândăcei, i-a răspuns Hannah.

— Şi râme, a adăugat Michael.

— A, da, şi râme, a spus Hannah.

— Aha, minunat, a spus MaryAnn dându-şi ochii peste cap. Cred că asta înseamnă că mai faceți o baie în seara asta, fiecare dintre voi.

Exact în momentul acela s-a întâmplat. A fost ceva atât de ciudat şi nemaipomenit încât, dacă n-aş fi trecut eu însămi prin asta, nu aş fi crezut că este posibil. *Am uitat că Hannah era bolnavă!*

Nici măcar nu am realizat că am uitat. Era ca şi cum ceva m-a tras undeva în afara întregului episod legat de cancer, tratamente, îngrijorare şi moarte. Hannah se juca în țărână, iar eu eram în vizită la o prietenă. Era un moment cu nimic aparte, pur şi simplu nu se petrecea mai nimic deosebit.

Nu a durat prea mult, m-am trezit la realitate cât ai pocni din degete. Chiar şi aşa, aveam senzația acută că se schimbase ceva. Chiar dacă acum îmi aminteam cât de bolnavă era Hannah, ceva din liniştea care se aşternuse mai devreme lăsase urme.

Mai târziu în acea seară, în timp ce stăteam pe veranda din fața casei, încă îmbătată de uitarea aceea benefică, mă bucuram privind cerul în toată frumusețea lui. Am observat mai întâi moliile, cum fâlfâiau din aripile pudrate în jurul becului aprins pe verandă, apoi liliecii, care tăiau aerul cu precizie. Dincolo de lilieci se vedea luna, cu al ei chip imens, veşnic neschimbător, apoi planetele pâlpâind în depărtări şi galaxiile abia ghicite, rotindu-se pe o nemărginită întindere de stele.

În timp ce ascultam zgomotul cunoscut al nopții, m-am simțit de parcă mă aflam eşuată pe țărmul infinitului, convinsă că liniştea pe care o percepeam era, de fapt, Dumnezeu.

Sărbătoreşte

Am auzit-o pe Hannah urcând pe scări. Am deschis ochii şi m-am întins. Era vremea să mă ridic din pat. Am auzit duşul. Claude reuşise să se dea jos din pat fără să mă trezească. Dumnezeu să-l binecuvânteze.

Uşa dormitorului nostru s-a deschis brusc.

— Mami, aşa-i că asta e cea mai *grozavă* zi ca să te bucuri de viață?

Se oprise drept în prag, cu ochii strălucind de veselie şi obrajii îmbujorați, trăgând după ea păturica roz. Fire pufoase de păr blond, lungi de un centimetru, i se ridicau semețe din pielea capului. Pentru prima oară, am observat că tivul franjurat al cămăşuței de noapte nu mai atingea podeaua. Imediat sub tiv puteam să-i văd unghiuțele de la picioare date cu ojă roz. Imediat ce i-am zâmbit a dat drumul păturicii pe care o avea în mână, a traversat camera în pas alergător şi s-a aruncat în pat. S-a târât lângă mine, s-a ascuns sub plapumă şi şi-a cuibărit capul pe umărul meu.

— Da, Hannah, i-am răspuns, îngropându-mi nasul în părul ei. Astăzi chiar *e* o zi grozavă ca să te bucuri de viață!

*

Bucuria este o combinație între magia şi starea aceea de linişte peste care poți da în orice moment, ea înseamnă experiența actului de a oferi şi de a trăi din inimă, fără a aştepta nimic în schimb. Fiindcă bucuria nu cunoaşte reguli, nu se teme să fie imperfectă şi ne poate surprinde, apărând chiar în locurile cele mai întunecate.

Credinţa
De la „facă-se voia mea” la „facă-se voia Ta”

De fiecare dată când spunem „facă-se voia Ta”, ar trebui să ne treacă prin minte toate nefericirile posibile, puse laolaltă.

— Simone Weil

Facă-se voia Ta (şi a mea)

Era o splendidă zi de primăvară, cu o săptămână înaintea sărbătorilor de Paşti. Hannah şi cu mine am hotărât să mergem pe jos până la biserică. Will a vrut să meargă până acolo călare pe bicicletă, iar Claude, care s-a trezit ceva mai târziu, a spus că va ajunge şi el puțin mai încolo. Eu şi Hannah ne ţineam de mână. Bobocei şi fire răzleţe de plante, care au dormit pe timpul iernii, se trezeau acum la viaţă. Un magnoliu mi-a atras atenţia în mod deosebit. Era mai înalt decât fiecare casă care se afla de o parte şi de alta; crengile lui, pline de flori imense, albe-lila, se ridicau mândre spre cer, către infinit.

— Mami, a spus Hannah, arătându-mi copacul. Flori ca acelea o să am eu la nunta mea!

— Sunt minunate, Hannah, am spus eu, rugându-mă în sinea mea să i se adeverească spusele.

— Şi cu cine te vei mărita?

— Cu tati, prostuţo! a răspuns Hannah zâmbind.

Hannah arăta prea bine, părea prea sănătoasă în zilele acestea ca să fie cu adevărat bolnavă. Îşi tocise deja prima pereche de pantofiori roşii, iar când am mers să-i schimbăm, am remarcat că piciorul îi crescuse deja cu jumătate de număr. Trecuseră trei luni şi jumătate de la transplant, iar viaţa noastră a căzut din nou în rutina înşelătoare. Voiam din suflet să cred că avea să dureze, dar parcă simţeam în aer izul neprevăzutului. Doctorul Kalamaker programase o radiografie de rutină şi o tomografie computerizată în săptămâna imediat următoare.

La biserică, m-am trezit fixând cu privirea crucifixul imens care atârna din tavan în spatele lui Laurajane. Niciodată nu am apreciat cu mai multă sinceritate povestea creştină legată de înviere. Dacă Domnul a fost în stare să-l aducă din nou la viaţă pe Iisus, oare n-ar fi putut să o salveze şi pe Hannah?

Iar dacă ar fi putut, atunci ce mai aştepta?

„Facă-se voia Ta”, m-am rugat din adâncul inimii mele, şi chiar în timp ce gândeam asta, îmi dădeam seama că, de fapt, nu-mi doream decât ca vrerea Lui să fie totuna cu a mea.

Spune da

Din camera lui Hannah se auzea sforăitul lui Claude. Amândoi au adormit înainte ca lectura poveştii de dinainte de culcare să ajungă la jumătate. Will mă aştepta să-l bag în pat, iar eu ştiam şi de ce.

Cu mai puțin de o săptămână în urmă, la câteva zile după Paşti, doctorul Kalamaker ne arătase pe cea mai recentă dintre radiografii punctul care indica metastaza cancerului. Când Hannah a făcut transplantul, Claude şi cu mine am luat hotărârea să nu o mai supunem pe Hannah şi altor tratamente chinuitoare, dar asta se întâmpla atunci; i-am cerut doctorului Kalamaker să programeze o altă intervenție chirurgicală cât mai repede cu putință.

În cursul dimineții, Claude ne băgase deja bagajele, al meu şi al lui Hannah, în dubiță, urmând să plecăm la spital. L-am condus pe Will acasă la prietenul său, Jeff, l-am sărutat la plecare şi i-am adus aminte că Lili urma să-l ia la sfârşitul orelor. Dar atunci când clopoțelul a sunat, nu Lili îl aştepta în fața şcolii, ci Claude, Hannah şi cu mine.

Acum, Will îşi aruncase toți maimuțoii din pluş în celălalt pat, ca să-mi facă loc lângă el. Mi-am dat seama că plânsese, aşa că m-am strecurat cu atenție lângă el, pentru că îmi era tot mai greu cu sarcina, şi l-am luat în brațe.

— Măi, pufulețul meu, am spus eu sărutându-i creştetul. Îmi plăcea să-i miros părul, să simt moliciunea lui de băiețel.

— Mami, a spus cu nasul îngropat în pieptul meu. De ce nu i-au făcut doctorii operație lui Hannah?

O parte din mine ar fi vrut cu disperare să evite o conversație de genul acesta, dar ştiam că Will se baza pe sinceritatea mea şi merita să ştie adevărul.

— Păi, am spus eu, alegându-mi cuvintele cu atenție. Tumoarea lui Hannah nu se mai află în acelaşi loc de data aceasta. A crescut foarte aproape de măduva spinării şi este înfăşurată în jurul unor vene foarte importante. Doctorii nu mai pot să o scoată şi pe asta.

— Dar nu se poate să scoată măcar o parte din ea, mami? a întrebat Will plângând, ridicându-şi capul ca să mă privească drept în ochi. A făcut o pauză. Dacă nu o fac, Hannah va muri, a spus el încet şi cu convingere.

Mi s-au umplut ochii de lacrimi. Am respirat adânc şi am încercat să-mi înfrânez pornirea de a plânge. Voiam să-i pot fi alături şi lui Will în astfel de momente dureroase pentru el. Nu era cazul să-l copleşesc cu propriile mele temeri şi neajunsuri.

— Adevărul, Will, este că indiferent de ce-am face, medicii sunt de părere că Hannah nu mai are de trăit decât câteva luni, am spus, încercând să mă adun cât de cât, să ies din norul de tristețe care amenința să mă înghită treptat cu totul. Chiar dacă doctorii ar reuşi să scoată măcar o parte din tumoare, asta ar însemna ca Hannah să sufere infinit mai mult începând de acum şi până în momentul în care va muri. Sunt şanse ca asta să nu se întâmple dacă nu facem operația, am adăugat.

Will m-a luat de după gât şi a început să plângă cu sughițuri. Am simțit că sufletul avea să se înece în profunzimea durerii lui.

Valuri de mânie mi-au străbătut tot corpul. Oare nu era suficient pentru Dumnezeu că o lua pe Hannah de lângă noi? Chiar trebuia ca şi inocența unui băiețel de numai şase anişori, ca Will, să fie răpită cu cruzime?

Încă din primii ani de viață, Will a părut un copil mai matur decât alții de vârsta lui, dar acum aş fi dat orice ca el să ştie mult mai puține lucruri decât ştia. Cu luni în urmă, când am aflat că Hannah era bolnavă, i-am dăruit un jurnal gol în care îl sfătuisem să deseneze ce simte, cum îi vine. Multă vreme, nici nu l-a deschis. Dar de puțin

timp, a început să-mi arate câteva dintre desenele sale. Cele mai timpurii erau, în mare, schițe complexe cu jucători de baseball şi amerindieni răniți sau accidentați, dar chiar înainte de Paşti desenase o cruce elaborată în dreptul a ceea ce părea un monument de război deasupra căruia flutura steagul american; sub desen, scrisese cu atenție numele lui Hannah.

— Îmi pare nespus de rău, Will, am zis, când în sfârşit am putut să scot o vorbă. Îmi doresc să fi fost în stare să-ți fi spus altceva, dar eu cred că meriți să ştii care este adevărul. În felul acesta, ai aceeaşi şansă ca mine şi ca tati să o apreciezi pe Hannah aşa cum se cuvine cât se mai află printre noi.

— Nu e deloc corect! Hannah îşi doreşte nespus de mult să fie surioara mai mare! O să trăiască măcar să vadă bebeluşul? a întrebat plângând în hohote Will, agitându-şi pumnul în aer.

— Nu ştiu, Will, i-am spus, uimită că se gândise la atâtea lucruri. Nu putem face decât să ne rugăm să apuce momentul acela.

— Dar eu m-am *tot* rugat, mami, a urlat Will. Dar cum se aşteaptă Doamne-Doamne să credem în el dacă o lasă pe Hannah să moară? Dacă se va întâmpla asta, o să-l urăsc din tot sufletul!

Am dat din cap, admirându-l pentru curajul de a spune lucrurilor pe nume, dar nu am încetat să mă rog Domnului, pentru orice eventualitate. Mă simțeam tot mai nesigură de credința mea. Dar nu aş fi vrut să risc să-L enervez.

— Mami, dar Hannah *ştie* că va muri? a întrebat Will, înfrânându-şi suspinele.

— Nu sunt sigură, dar cred că ştie, i-am spus.

— Nu vreau să-i spună nimeni, pentru că nu vreau să fie speriată.

— Ştiu ce vrei să zici, Will, dar cred că, dacă nu cumva ştie deja, îşi va da seama singurică. Dacă mă va întreba,

voi fi nevoită să-i spun adevărul. Nu vreau ca ea să-şi dea seama că va muri şi să nu poată vorbi cu cineva despre asta.

Will a căzut pe gânduri pentru o clipă.

— Da, cred că ai dreptate, a fost el de acord într-un final. Dar, mami, când vei fi sigură că Hannah ştie şi ea, îmi vei spune? Vreau ca ea să vorbească *şi cu mine* despre asta.

— S-a făcut, i-am promis, îmbrățişându-l.

A rămas tăcut pentru o clipă.

— Mami, dar pe cine o să cunoască Hannah în Rai, dacă toți bunicii noştri încă trăiesc?

— Hmmm, bună întrebare, am zis, ridicând din umeri. Am făcut o pauză. Păi, străbunicii tăi sunt acolo, corect?

— Da, dar mai mult ca sigur Hannah nu-i va cunoaşte.

— Cred că da, am zis, încercând să-mi fac ordine în idei cât de repede. Poate va fi acolo Bub, pisicuța noastră care a murit, ce zici?

Will şi-a sprijinit bărbia în căuşul palmelor şi s-a uitat în gol.

— Mda, cred că Bub o să fie acolo, a spus el în cele din urmă. Şi cred că şi Iisus va fi tot acolo, dacă e să te iei după Biblie. Părea sceptic.

— Şi să nu uităm de bebeluşii tăi care nu s-au născut, mami, a adăugat el, cu ochii larg deschişi de entuziasm la gândul acesta. Chiar dacă nu i-am cunoscut niciodată, şi ei sunt frățiorii şi surioarele noastre. Mamă, ce *tare!* Hannah îi va cunoaşte înaintea noastră! M-a cuprins cu brațele.

— Merci, mami, mă simt mai bine, a spus el şi a tăcut apoi, o vreme.

Ştiam că mai are ceva de zis.

— De fapt, mami, mă *bucur* că mi-ai spus, a zis el până la urmă. Ştii că Hannah mereu îmi zice să dorm în celălalt pat, iar eu mereu zic nu? De acum înainte, ori de câte ori mă roagă, am să zic da.

Ipocrita de la slujba de vindecare

Claude, Will, Hannah şi cu mine am urmat-o pe Laurajane pe culoarul din mijloc al bisericii până la locurile rezervate pentru noi în primul rând. Hannah purta rochiţa nouă de la Paşti, cu floricele roz şi roşii, dresuri albe şi pantofiori roşii din piele lăcuită, în stil Mary Jane. Mă ţinea de mână în timp ce mergeam, abţinându-se cu greu să nu sară în sus de bucurie, ştia că această slujbă îi era dedicată. Will, tare frumuşel şi serios în camăşuţa lui scrobită, sacoul albastru şi pantalonaşii din bumbac, purta la gât cravată şi venea imediat în urma lui Claude. Părul îi crescuse şi, cu toate că încă era scurt, a stat o jumătate de oră la baie să şi-l aranjeze, udându-l şi făcându-i cărare.

Am ajuns la locurile noastre şi eu m-am întors să arunc o privire la cei adunaţi acolo. Biserica era plină, în mare parte, de oameni pe care-i cunoşteam. Mulţimea a tăcut dintr-odată în clipa în care ne-am făcut apariţia, din respect şi dintr-o oarecare curiozitate. Eram recunoscătoare pentru atenţia primită, întreaga mea lume se rotea acum în jurul bolii lui Hannah; am apreciat că, măcar în astfel de momente, şi pentru alţii părea să devină la fel de importantă.

Vestea privind faptul că tumoarea lui Hannah nu mai putea fi operată zguduise întreaga noastră congregaţie. Atât de mulţi oameni au întrebat-o pe Laurajane cu ce ar fi putut să ne fie de ajutor, încât ea s-a oferit să ţină o slujbă de vindecare pentru Hannah, chiar în biserica de care aparţineam. Prima oară când Laurajane ne-a împărtăşit ideea, mie şi lui Claude, nu am fost convinsă că era o idee bună. Deşi îmi plăcea ideea ca mai mulţi oameni să se strângă laolaltă ca să ofere susţinere unul altuia, mă temeam că simpla denumire, aceea de „slujbă de vindecare”, ar fi dat naştere unor aşteptări nerealiste. Pentru mine, „vindecare” însemna existenţa unui leac; nu

doream ca oamenii să creadă că Hannah, Laurajane sau chiar ei înşişi greşiseră cu ceva în cazul în care Hannah ar fi murit.

Eram îngrijorată, totodată, şi în privinţa lui Laurajane, din cauză că se implica foarte mult, într-un fel provocându-L pe Dumnezeu. Mi-am amintit de conversaţia noastră pe când eram cu Hannah la Terapie Intensivă, când LJ s-a întrebat cât de bine îl cunoştea ea şi dacă era potrivită să fie preoteasă. Uram ideea că ea sau oricine altcineva ar putea să se gândească la cazul lui Hannah ca la un test pentru propria credinţă.

Mai credeam totodată că, indiferent ce am fi făcut, rugăciunile noastre nu ar fi putut s-o salveze pe Hannah.

Cu toate acestea, stând în faţa bisericii, puteam să simt din partea celor care ne înconjurau iubire şi grijă, în adevăratul sens al cuvântului. Mi-aş fi dorit să nu mă simt ca o ipocrită, rătăcită în mijlocul atâtor oameni cu intenţii bune. I-am aruncat o privire lui Claude, care ţinea pumnii încleştaţi şi ochii strâns închişi, lăsând râuri de lacrimi să-i curgă pe obraz, şi mă temeam că ar fi putut să mă acuze că otrăvesc cumva solemnitatea momentului, dacă ar fi ştiut ce-mi trecea prin minte. Şi eu îmi făceam griji că ar fi putut avea dreptate. Pentru prima oară în viaţa lui, Claude începuse să citească din Biblie şi să se roage zi de zi. Ştiam că ar fi fost în stare să-i permită Satanei să-i smulgă sufletul din piept, dacă asta ar fi făcut ca Hannah să trăiască. Credinţa mea pălea în comparaţie cu sentimentul care-l anima pe el.

Organistul a început să cânte, iar ceilalţi s-au ridicat şi ei în picioare cântând. Hannah m-a tras de tivul rochiei.

— Ridică-mă, mami, mi-a spus ea. Vreau să văd cine este aici.

Am ridicat-o pe picior şi mi-am sprijinit cartea cu imnuri religioase pe burtă, care era destul de mare acum. Will mi-a luat cărticica din mână şi a ţinut-o ridicată, ca să pot vedea mai bine. I-am zâmbit recunoscătoare.

— Vai, mami, fii atentă, a şoptit Hannah, uitându-se peste umărul meu, şi arătând cu degetul într-o anumită direcție. Uite-i pe asistenta Amy, doctorul Kalamaker, doctorul Edman şi doctorul Markoff… şi pe doamna Fisher şi doamna Forsythe, pe Jackie şi Jeff cu mămica şi tăticul lor…

Se tot foia şi dădea din coate ca să vadă mai bine. Laurajane începuse să-şi rostească mesajul, dar îmi era greu să aud ce spune. Hannah încă îmi mai şoptea în ureche numele tuturor celor pe care-i recunoştea. Hannah s-a oprit la un moment dat, când Laurajane a început să recite Tatăl Nostru. S-a întors cu chipul spre cruce, şi-a împreunat mâinile, şi-a coborât capul, apoi, pe un ton clar şi răspicat a început să recite rugăciunea cuvânt cu cuvânt. Când am auzit-o, m-am simțit tare mândră şi parcă m-am liniştit, într-un fel. Dacă Hannah ar fi murit, cu siguranță ar fi contat, măcar întrucâtva, faptul că ştia să zică Tatăl Nostru.

Venise momentul să cânte şi copiii. Hannah şi Will s-au alăturat celorlalți copii pe treptele acoperite cu mochetă ale bisericii şi au început cu toții să cânte cu însuflețire „Iisus mă iubeşte”. Will stătea chiar în spatele lui Hannah, mândru, ținându-şi mâinile protector pe umerii ei.

M-am simțit nespus de mândră de amândoi şi atât de recunoscătoare să văd atât de mulți copii la slujbă. Mi se părea modul cel mai potrivit de a privi afecțiunea lui Hannah, nimeni nu se prefăcuse că nu ştia ce se petrece, ca şi cum boala ei ar fi fost motiv de teamă sau de ruşine.

Rick, unul dintre cei mai conservatori membri ai congregației noastre, s-a ridicat şi a cerut să i se dea un microfon Zâmbetul mi-a înghețat pe buze. Fiecare părticică din mine ar fi vrut să strige „Pericol, pericol!”. Rick a luat cuvântul.

— Dumnezeu este în stare să dea naştere unui miracol chiar aici, în această clipă!

Exact de aşa ceva mă temusem. Credința noastră tocmai era deturnată; toată speranța noastră era pusă la bătaie. Am inspirat adânc, încercând să fac abstracție de sentimentul de panică ce m-a acaparat, doream să aud clar cuvintele lui Rick.

„...Iubirea este sursa vindecării totale”, a continuat el. Am inspirat şi am simțit cum rezistența pe care încercam să o opun îmi scăpa printre degete

Rick ne-a făcut semn să ne îndreptăm spre altar. Hannah a sărit repede de la locul ei. Se vedea că-i plăcea să fie în centrul atenției. Will o urma îndeaproape, eu şi Claude ne apropiam ceva mai încet. Laurajane, care era în picioare, şi-a aşezat mâinile pe capul lui Hannah. Fetița mea şi-a închis ochii. Rostind o rugăciune întru vindecarea lui Hannah, Laurajane ne-a cerut mie, lui Claude şi lui Will să i ne alăturăm. Când noi patru ne-am aşezat mâinile pe creştetul lui Hannah, Rick le-a făcut semn celor din cel de-al doilea rând să se apropie. S-au adunat cu toții în jurul nostru, în cerc, aşezându-şi mâinile pe umerii noştri. Treptat, toți cei aflați în biserică s-au ridicat şi s-au apropiat tot mai mult de altar, formând cercuri peste cercuri, unii în jurul celorlalți.

Cu toate că moartea este inevitabilă, când e vorba de iubire nu poți să spui acelaşi lucru. Nu este greu să-ți dai seama când eşti iubit cu adevărat. Când am văzut chipul radios al lui Hannah în mijlocul acelui cerc de oameni, mi-am dat seama că vindecarea se poate realiza şi fără un leac anume. Indiferent când urma să moară, Hannah avea să ştie că viața ei contase cu adevărat, că fusese iubită din plin. Nici că mi-aş fi putut imagina vindecarea la un nivel mai profund de atât.

...Şi uite-aşa sări vaca peste lună[6]

Câteva zile mai târziu am primit un pachet pe care era scris destinatarul: „Domnişoarei Hannah Martell”. Expeditorul era cineva din Colorado. Ce chestie?! Nici nu credeam că ştim pe cineva din Colorado. Hannah a scos pachetul din hârtie şi l-a deschis.

— Uite, mami, a spus ea. Este vaca, uite cum sare peste lună!

A scos din pachet un quilt[7] pe măsura ei şi mi l-a arătat interesată. Fusese realizat cu multă migală şi măiestrie, o adevărată operă de artă. Pe o parte, imprimeul materialului era crem, cu floricele roz pal şi iederă de un verde crud. Cealaltă parte a cuverturii avea o lucrătură mai elaborată, combinația dintre peticele verzi, portocalii, lila şi roz fiind absolut superbă. Bordura păturicii înfățişa văcuțe verzi, mov şi albastre, care săreau peste semilunele şi stelele albe cusute pe fundalul unui cer roz. Era evident că cineva şi-a dedicat mult timp şi efort pentru realizarea acestui quilt. Mă întrebam cine.

---

[6] Versul face parte dintr-o poezioară absurdă pentru copii, din ciclul „Mother Goose nursery rythmes” Mother Goose (Mama Gâscă) este un personaj bine cunoscut în literatura basmelor şi poeziilor pentru copii. Mama Gâscă este un nume generic dat mamelor de la țară, despre care se crede că au inventat poveşti şi versuri pentru copiii lor. Versul la care se face referire aici şi desemnează o logică în egală măsură absurdă şi amuzantă face parte din scurta poezie ce s-ar traduce, cu aproximație, astfel: *Vai, ce mai păcăleală/ C-o pisică şi-o vioara/ Vaca sări peste lună/ Cuțu râse văzând aşa minciună,/ Iar farfuria, ce să facă/ Fugi* c-o *lingură-n desagă.*

[7] Quilt-ul, foarte răspândit în SUA, reprezintă o cuvertură matlasată, formată în mod tradițional din trei straturi suprapuse: fața superioară, cu rol decorativ, alcătuită din diverse petice cusute cu creativitate, vatelina, care oferă cuverturii căldură şi are rol de fixare pe dimensiunea dorită, şi partea inferioară, simplă sau structurată tot din bucăți de material.

Pe fundul cutiei era un dosar-plic cu şnur, în care se aflau un bileţel scris de mână şi o casetă. Am citit rapid bileţelul şi am fugit în garaj, unde ştiam că se află Claude, care-şi schimba uleiul la maşină.

— Ia citeşte asta, i-am spus cu răsuflarea întretăiată, dându-i bileţelul şi caseta.

Se încrunta în timp ce se ştergea pe mâini cu un prosop. Am văzut cum citea bileţelul, pentru ca apoi să o ia de la început, de parcă ar fi avut nevoie de un răgaz ca să rumege informaţia. Nu a mai reuşit să-l citească până la capăt, că l-au podidit lacrimile.

Bileţelul era scris de una dintre verişoarele sale, pe care nu o mai văzuse de ani de zile. Aceasta ne spunea cum, de îndată ce a aflat că Hannah era bolnavă, s-a hotărât să-i facă un quilt. Lunile treceau şi viaţa ei devenea tot mai ocupată, iar inima – tot mai încărcată; începuse să creadă că nu o să termine quilt-ul înainte ca Hannah să moară. Apoi, cu o săptămână în urmă, într-o duminică, s-a dus la biserică. De îndată ce s-a încheiat slujba, o doamnă mai în vârstă, o străină, s-a apropiat de ea.

„Ştiu că dumneata nu mă cunoşti”, i-a spus femeia, întinzând un pachet spre verişoara lui Claude, „dar, dintr-un motiv pe care încă nu mi-l pot explica, ştiu că trebuie să-ţi dau asta”.

A continuat: „Eu fac quilt-uri şi, cu ceva vreme în urmă, am simţit nevoia să-l realizez pe acesta de faţă. Este pentru un copil micuţ, mai mult nu ştiu să vă spun. În tot timpul cât am lucrat la el, m-am întrebat oare pentru cine îl fac. *Încă* nu ştiu, dar săptămâna trecută, cum stăteam la biserică, *ceva din mine mi-a spus că tu ştii.”*

Verişoara lui Claude a început atunci să plângă. I-a povestit doamnei cu pricina despre Hannah şi cum şi-a propus ea mai demult să se apuce să facă un quilt pentru ea. Emoţionată de poveste, necunoscuta a început şi ea să plângă. Întregul episod i s-a părut atât de ieşit din comun verişoarei lui Claude, încât a mers acasă şi a înregistrat

caseta pe care ne-a trimis-o şi în care povestea în detaliu ce se întâmplase, pentru „eventualitatea în care oamenii nu o să vă creadă atunci când o să le povestiți”.

Ținând caseta în mână, mi-am dat seama că nu trebuie să demonstrez nimic nimănui, nici mie şi nici altor oameni. Am înțeles brusc nişte cuvinte pe care le-am auzit de atâtea ori la biserică: „Credința este esența lucrurilor la care speri, dovada lucrurilor nevăzute”. Pentru mine, prezența quilt-ului pe marginea patului lui Hannah reprezenta o dovadă suficient de însemnată.

Ziua Mamei

Hannah stătea lângă măsuța din lemn de stejar în holul din față, ținând un platouaş pe care se aflau fursecuri în formă de animăluțe. Cineva le-a lăsat în fața uşii noastre cu o zi urmă, calde încă, abia scoase din cuptor. Erau fursecuri dulci, numai bune de dus la întrunirea de la grădiniță, unde urma să sărbătorim cu câte un ceai, Ziua Mamei. Țineam camera de filmat, încercând să prind cât mai multe momente. La fel ca şi jurnalul meu, camera de filmat era o sursă de arhivare a celor mai importante clipe din ultimul an de viață al lui Hannah. Diagnosticul şi recidivele lui Hannah erau urmate imediat de nenumărate fotografii şi adnotări în jurnal, pentru ca apoi să urmeze perioade mai lungi în care uitam să mai fac asta, iluzionată de rutina în care intram adesea, simțind că vor mai exista ocazii, că vom avea timp berechet. Acum, ştiam că lucrurile nu erau deloc aşa.

Hannah a aşezat platouaşul pe masă şi şi-a şters mâinile de rochie.

— Cum arăt, mami? a vrut ea să ştie.

— Arăți minunat, domnişoară, i-am spus.

Era îmbujorată şi ochii îi străluceau. Petrecuse atâta timp afară, încât se bronzase deja sub razele soarelui de mai.

În aceste zile, oamenii care nu ne cunoşteau îi făceau complimente lui Hannah pentru „tunsoarea” ei. Avea în continuare părul scurt, dar crescuse suficient cât să se aşeze neted pe creştet, făcând-o să semene cu Clopoțica din „Peter Pan”, în versiunea Disney. Rochița, cu imprimeu de violete mărunte, avea o talie înaltă şi un guler amplu din dantelă. Pe cap, Hannah purta o bentiță care se asorta perfect cu rochia. Zâmbea senin la cameră şi, arătând spre funda de pe bentiță, a spus:

— Ia uitați-vă la părul meu şi la bentiță, la rochie, la ciorăpeii şi la pantofiorii mei cei roşii. În timp ce zicea asta

a întins un picior în faţă, ca o balerină, ca să se vadă mai bine pe film. Pentru o clipă, şi-a lăsat braţele să atârne pe lângă corp şi apoi s-a uitat insistent în obiectiv, fără să mai spună nimic. După aceea, s-a întins după fursecuri.

— Hai, mami, nu e frumos să întârziem la ceai.

Am închis camera de filmat şi am îngenuncheat, ca să o pot aşeza la loc în carcasa ei. Hannah s-a apropiat de mine şi m-a luat de după gât:

— Şi tu arăţi frumos, mami! mi-a spus ea.

— Mulţumesc, don'şoară, am spus eu, îmbrăţişând-o.

Mai devreme în dimineaţa aceea, în timp ce căutam ceva de îmbrăcat prin dulap, mi-am dat seama că această ocazie avea să se numere probabil printre ultimele la care aş fi participat în calitate de mamă a lui Hannah, cel puţin în public. M-am gândit la toate acele serbări şi ceremonii de absolvire la care nu voi mai lua niciodată parte, când numele lui Hannah nu va mai fi strigat. Aşa că am hotărât să profit pe cât se poate de şansa care se ivise. Hannah mă privea de pe marginea patului, iar eu m-am îmbrăcat cu cea mai frumoasă rochie pentru femei însărcinate din garderoba mea. Era făcută din mătase de culoare fildeşului amestecată cu piersică. M-am machiat atent, mi-am dat cu parfum pe la încheieturi şi mi-am aşezat pe cap o pălărie roz cu boruri largi. Hannah bătea din palme şi suspina.

— Mami, este perfect!, mi-a şoptit ea.

L-am auzit pe Claude urcând pe scări, câte două trepte deodată, pentru că deja întârziase la muncă. A tras cu ochiul de la uşă.

— Nu voiam decât să le dau o sărutare fetelor mele, înainte să plec, a spus. Apoi, remarcând cât de elegante eram, a fluierat şi a zâmbit în semn de compliment.

Hannah a ţipat fericită şi a sărit pe podea.

— Înainte să pleci, uită-te cât sunt de înaltă azi, tati, i-a spus ea, luând poziţia de drepţi şi ridicând bărbia.

Claude a râs, aşezându-se în spatele ei ca să o poată măsura. I-a atins creştetul şi a observat că Hannah îi ajungea până undeva deasupra cataramei de la curea.

— Măi, să fie, don'şoară! a exclamat el, iar ea s-a întors să vadă mai bine. Azi eşti mai înaltă decât catarama de la cureaua mea.

Hannah a chicotit şi a început să danseze în jurul lui. Nu părea să conteze pentru niciunul dintre ei că repetaseră numărul acesta zi de zi în ultimele săptămâni. Era ca şi cum Hannah îl simțea pe tatăl ei, care refuza categoric să se gândească la faptul că moartea ei era iminentă. Împreună, nu făceau decât să se amuze pe seama unor prostioare şi să se distreze din plin.

Hannah râdea, în timp ce Claude a ridicat-o în brațe.

— Te iubesc, don'şoară! i-a spus el cu blândețe.

— Şi eu pe tine, tati, i-a răspuns ea.

Mă simțeam atât de binecuvântată că eram mama ei şi trăiam din plin acest sentiment în timp ce mă îndreptam cu ea spre şcoală. Oare cum aş putea vreodată să mă despart de ea? În ciuda scepticismului meu inițial de la slujba de vindecare şi a certitudinii din sufletul meu că Hannah urma să moară, nu puteam să nu sper, în sinea mea, la un miracol. Îmi dădeam seama, acum, că speranța era fundamentul credinței, că reprezintă însăşi esența ei ce nu putea fi înfrântă. Parcă se ivea cu atâta naturalețe, în fața fricii şi a nesiguranței, îşi făcea în permanență loc în sufletele noastre, de parcă ar fi avut voință proprie.

Aşteptând să expir

Hannah se rotea în cercuri prin bucătărie, în timp ce eu pregăteam masa de seară. Fereastra de deasupra chiuvetei era deschisă, iar aerul proaspăt de început de iunie pătrundea liber în încăpere. Sunetul făcut de capacul de pe oala cu supă şi aburii parfumaţi din bucătărie sugerau că totul era bine.

Am început chiar să cred că poate medicii s-au înşelat. Hannah nu părea deloc bolnavă. Nici nu mai ţineam minte de când strănutase ultima dată. Părul, care în urmă cu o lună îi stătea lipit de cap, îi crescuse cu mai mult de un centimetru, iar acum părea să aibă voinţă proprie; Claude îi spunea păr de „mamut lânos”, pentru că stătea ridicat în toate direcţiile. Hannah mânca bine, câştiga în greutate şi se înălţa văzând cu ochii; marginea de la „cămăşuţă pijămăluţă” îi ajungea acum deasupra gleznelor. Cu câteva zile în urmă, a reuşit chiar să participe la concursurile olimpice pentru piticii de grădiniţă, fiind singurul concurent căruia i s-a permis să alerge în pantofi roşii, din piele lăcuită.

Pentru prima oară după luni de zile, am ajuns parcă în stadiul în care mă bucuram din nou de intimitatea vieţii mele. Cu toate că le eram recunoscătoare tuturor celor care m-au ajutat câtă vreme Hannah a fost bolnavă, deseori mă simţeam de parcă-mi trăiam viaţa într-o vitrină, în văzul tuturor. Veneau pe la noi prieteni şi rude ca să ne ajute cu curăţenia în gospodărie, îmi reorganizau lucrurile din dulapul de bucătărie şi mă ajutau chiar să-mi spăl lenjeria intimă.

Deoarece nu am vrut să o las singură pe Hannah atunci când a făcut transplantul de măduvă, Claude şi cu mine am făcut dragoste în micuţa toaletă din camera de spital în care era internată.

Una dintre căile prin care izbutisem să-mi păstrez capul pe umeri a fost aceea de a ţine doar pentru mine durerea

pe care o trăiam. Mă simțeam cu adevărat mai bine atunci când le spuneam celorlalți că sunt ok, cu toate că nu eram. Nu era acesta adevărul, dar măcar evitam să mă simt ca o rană imensă care parcă nu se mai oprea din sângerat. Îmi era mai la îndemână să spun asta, iar oamenii păreau să răsufle uşurați când auzeau că „sunt bine”. Şi în ultima vreme le spuneam oamenilor acelaşi lucru, doar că acum începusem să şi cred asta.

Am amestecat în oala cu supă. Hannah s-a oprit din zbenguit şi s-a îndoit din mijloc. A tuşit o dată, de două ori, de trei ori, după care s-a îndreptat şi a încercat să-şi degaje gâtul. Am aşezat lingura pe marginea aragazului, ridicând suspicioasă din sprânceană. O maşină a claxonat. Un câine a început să latre. Fustița tutu a lui Hannah, acoperită cu paiete, strălucea în soarele amiezii. Hannah şi-a acoperit gurița cu pumnul încleştat, încercând din nou să-şi degaje gâtul.

— Sunt bine, mami, mi-a spus ea în cele din urmă. Numai că nu pot să mă opresc din tuşit, am ceva în gât.

Pantofii roşii se auzeau pe pardoseală. M-am aplecat şi am ridicat-o în brațe. O simțeam puternică şi rezistentă în brațele mele. Am inspirat adânc mirosul ei, atât de dulce, de acadele cu iz de cireşe şi şampon pentru bebeluşi, şi m-am pierdut în îmbrățişarea ei. Şi supa? A dat pe dinafară.

Promisiunea bunicii

Mama mea şi Hannah stăteau pe jos în camera fetiţei. Cutia de la păpuşa Barbie era răsturnată, şi din ea se revărsau pe covor mai multe păpuşi, hăinuţe şi pantofiori pastelaţi. Amândouă îmbrăcau păpuşile Barbie pentru o ieşire la mall-ul pe care Hannah îl improvizase într-un colţ, în dreptul uşii. Hannah era încă îmbrăcată în costumul de baie. Ne-am petrecut după-amiaza la bazin, unde ne-am distrat uitându-ne la Will, bunicul şi unchiul Ben cum săreau ca nişte ghiulele şi loveau cu burţile de suprafaţa apei.

Încă de când împlinise un an, Will îşi petrecea mereu prima săptămână a lunii iulie la Festivalul Cireşelor din Traverse City, Michigan, cu părinţii mei. Ne-a rugat insistent să-l lăsăm meargă din nou şi anul acesta. Nici nu mă îndoiam că i-ar fi făcut bine. Claude şi cu mine ne străduiam să-l facem să se simtă iubit şi îngrijit, dar nu puteam nega faptul că ne concentram cel mai mult pe Hannah. Părea că sănătatea ei se deteriorează văzând cu ochii, încet, dar sigur. Cu fiecare zi obosea tot mai repede şi tuşea tot mai frecvent. Şi eu mă simţeam obosită. Îmi simţeam trupul greu, împovărat de sarcină, puteam să nasc în orice clipă.

Eu şi Hannah ne mulţumeam să dormim şi să ne strângem reciproc în braţe, dar era de înţeles că Will nu avea astâmpăr.

Nu mi-a fost uşor să iau decizia. Nu voiam ca Will să rateze naşterea bebeluşului şi categoric mi-aş fi dorit ca el să fie de faţă când Hannah murea. A trebuit să am încredere în propria mea intuiţie, deoarece medicii nu ne puteau spune cu siguranţă când avea să se întâmple vreunul dintre lucrurile astea. Claude şi cu mine ne-am luat inima în dinţi şi am cerut în acel moment ajutorul ambelor perechi de bunici. Părinţii şi fratele lui Ben, au fost de acord să vină în New Jersey să-l ducă pe Will până

în Michigan, urmând ca părinții lui Claude să-l aducă înapoi după zece zile.

Hannah şi-a aşezat păpuşa pe jos, în fața ei, şi s-a uitat la mama mea.

— Îmi promiți ceva, bunico? a întrebat Hannah.

— Sigur, Hannah, i-a răspuns mama mea, concentrată pe păpuşa pe jumătate dezbrăcată de pe genunchiul ei.

— Nu, buni. Vreau să-mi *promiți* ceva, i-a spus Hannah încetişor.

Mama şi-a ridicat privirea către ea. Hannah o privea fix, foarte serioasă.

— Da, Hannah. Orice, i-a răspuns.

— Bunico, vreau să-mi promiți că nu ai să mă uiți niciodată, i-a spus Hannah în cele din urmă.

Ochii mamei s-au umplut de lacrimi. Hannah nu plângea, ci o privea blând pe bunica ei, aşteptându-i răspunsul.

— Promit, Hannah. N-am să te uit niciodată, i-a spus mama într-un sfârşit.

Cercul vieţii

M-am trezit cu puțin înainte de răsărit, în durerile facerii, convinsă că aceasta va fi ziua în care voi naşte. Am sunat-o pe infirmiera Katie, care a fost de acord să stea cu Hannah câtă vreme eu şi Claude mergeam la spital. Nu avea niciun sens să-l sunăm şi pe Will. Deja se afla în drum spre casă, împreună cu bunicii. Urmau să ajungă în New Jersey abia a doua zi.

Străzile erau cufundate în linişte când au mijit zorii. Claude punea bagajele în maşină, iar eu notam dozele pentru medicamentele lui Hannah. Cu patru zile în urmă, doctorul Kalamaker i-a prescris Tylenol cu codeină, dar cu toate că Hannah îl lua din patru în patru ore, abia se mai putea mişca, atât de îngrozitoare erau durerile. Cu o zi înainte i-am telefonat lui Pat, asistenta care venea la domiciliu. Urma să vină la noi chiar în seara aceasta, ca să ne învețe cum să-i administrăm lui Hannah morfină. Mă rugam ca bebeluşul să se nască astăzi, cât mai repede, ca să putem fi înapoi acasă pe seară.

Hannah s-a trezit exact când a ajuns Katie. Am sărutat-o în timp ce se cuibărea în poala lui Katie.

— Sună-mă imediat ce vine bebe, a spus Hannah.

După cinci ore de travaliu epuizant, a venit pe lume Margaret Rose orăcăind din toți rărunchii şi alunecoasă ca un peşte. Era frumoasă, avea aproape 3,700 kg, mult păr, picioare puternice, obrăjori rotunzi şi buze ca un bobocel de trandafir. Claude şi-a şters lacrimile cu mâneca şi nu mai contenea să zâmbească. Cum o țineam aşa în brațe, pe cea mai mică dintre fetițele mele, cu pielea alunecoasă lipită de a mea, pentru un moment, perfect şi nesfârşit, nu mi-am mai dorit nimic altceva pe lume.

Asistentele au şters-o şi au înfăşat-o pe Margaret, iar Claude a sunat-o între timp pe Hannah.

— Felicitări, Hannah. Eşti sora cea mare de-acum, i-a spus Claude. Pe bebe cea mică o cheamă Margaret Rose.

— Ah, ce bine! a spus Hannah. O fetiță, ca Briar Rose. Bine, spune-i atunci lui Margaret că asistenta Katie şi cu mine venim să o vedem imediat.

— Nu, Hannah, a întrerupt-o Claude. Nu e nevoie să vii. Medicii au spus că mami şi fetița se simt bine şi se pot întoarce acasă chiar azi. Tu şi Katie puteți să ne aşteptați acolo. Venim acasă cât putem de repede.

O oră după aceea, stând la neonatologie ca să vadă cum infirmierele o îmbăiază şi o cântăresc pe Margaret, Claude a auzit pe cineva bătând în geam. S-a întors şi a văzut-o pe Hannah în brațe la Katie, râzând şi făcând cu mână. Purta pe piept o insignă imensă, pe care scria „Sunt Sora cea Mare".

— Am încercat să o conving că nu trebuie să vină, dar ea a insistat, a spus Katie. Hannah a zis că ea şi Will au participat la cursurile pentru frățiori sau surioare mai mari şi *ştia* că una dintre cele mai importante sarcini ale unei surori mai mari este să viziteze la spital bebeluşul nou-născut.

— Dar cum rămâne cu durerea? a întrebat Claude.

— Mi-a spus să „aduc pastilele pentru orice eventualitate", i-a răspuns Katie.

— A, şi ar mai fi ceva, a continuat Katie. Nu ați spus nimic despre asta, deci nu ştiu dacă sunteți la curent, dar au sunat şi bunicii. Au plecat din Michigan cu o zi mai devreme decât au plănuit inițial. Vor ajunge şi ei acasă tot în după-amiaza aceasta. În timp ce eu aşteptam biletul de ieşire din spital, Claude a plecat spre casă, ca să-i poată întâmpina pe ai lui şi pe Will. Hannah a cerut să rămână. A luat o doză de medicamente pentru atenuarea durerii şi a adormit în pat, cu Margaret şi cu mine.

Cu amândouă fetele în brațe, nici nu-mi venea să cred cât eram de norocoasă. Ştiam că lucrurile s-ar fi putut întâmpla în mai multe feluri şi nu am fost singura îngrijorată din această privință. La început, când le-am spus celorlalți că sunt însărcinată, unii mai că şi-au dat

ochii peste cap. Nu ar fi avut cum să reacționeze politicos, în condițiile în care-şi spuneau în mintea lor: „Ai înnebunit? Oare ce a fost în mintea ta?"

Când medicii i-au mai dat lui Hannah doar trei luni de viață, nu mi-a luat decât o fracțiune de secundă să calculez că bebeluşul avea să se nască tot cam atunci când Hannah ar fi murit. Situația părea imposibilă. Cu toate acestea, nu am gândit cu mintea, ci cu inima atunci când eu şi Claude am luat decizia de a mai face un copil. Nu puteam decât să mă încred în faptul că Dumnezeu, care le vede şi le ştie pe toate, avea să fie de partea noastră de data aceasta, într-un fel sau altul. Acum, ascultând respirația fetițelor mele, ştiam că numai divinitatea, în nemărginita ei bunătate, aşezase lucrurile în aşa fel încât să mă bucur de ambele fete pe această lume, şi la gândul că Will se întorcea acasă.

Metamorfoză

Stăteam în balansoarul din dormitorul nostru şi o alăptam pe Margaret, care avea deja o săptămână. Will şedea pe podea, uitându-se pierdut pe fereastră. La picioare avea o carte ilustrată cu dinozauri, deschisă. Hannah stătea întinsă pe pat, rezemată pe mai multe perne şi învelită cu păturica ei roz. Avea ochii închişi, dar nu credeam că doarme.

Cu câteva zile înainte, ne-a anunțat: „Mă doare prea tare. Vreau să dorm în patul care miroase a tine şi a tati.”

Tumoarea îi creştea mai repede acum, era într-atât de mare încât îi apăsa pe şira spinării şi pe coaste. Hannah era imobilizată, nu mai putea să meargă, cu toate că i se făceau perfuzii cu morfină toată ziua. Trebuia dusă în brațe. Părea mulțumită stând acolo unde stătea, nu cerea decât să fie dusă la toaletă.

Mă simțeam frustrată că nu puteam face mai multe ca s-o ajut pe Hannah, aş fi avut mare nevoie de sfaturi despre cum să ne pregătim, şi noi şi ea, pentru despărțire.

Pat m-a povățuit cum a putut, dar în azilul unde lucra nu prea a avut de-a face cu copii pe moarte; nici chiar azilele din zona noastră nu se confruntaseră cu astfel de cazuri. Mi se părea atât de ciudat să ştiu că la spital existau rafturi întregi cu cărți şi casete video, ba chiar şi cursuri cu ajutorul cărora Hannah aflase cum urma să vină Margaret pe lume. Unde erau specialiştii *acum,* când trebuia s-o pregătesc pentru propria-i moarte?

Făcusem tot posibilul ca să anticipez ce mi-ar fi cerut Hannah. Vechiul balansoar era o dovadă în acest sens. A fost dintotdeauna locul preferat al lui Hannah când voia să se cuibărească lângă cineva drag sau ca să citească. L-am rugat pe Claude să-l aducă sus, închipuindu-mi că ar fi locul perfect pentru a ne petrece cele din urmă zile ale ei. Mă înşelasem: „Doare prea tare”, a spus ea. Imaginea

pe care mi-o făcusem, cea în care ne-am fi legănat uşor pe drumul către moartea ei era încă una care se spulbera.

Will şi-a ridicat privirea.

— Mami, cât durează până când un corp se transformă în schelet?

Hannah a auzit întrebarea lui Will. A deschis ochii brusc. În ultima vreme, se pare că o interesa în mod deosebit subiectul moarte.

Cred că-ți bați joc de mine, m-am gândit. Eram întotdeauna deschisă adevărului şi înfruntării temerilor, dar sub nicio formă nu mă simțeam pregătită pentru genul *acesta* de conversație.

— Nu sunt sigură, Will, am zis, simțind că oricum nici n-aş fi vrut să aflu.

A făcut o mutră concentrată, încrețindu-şi buzele şi încruntându-se, de parcă vizualiza posibile variante ale descompunerii organismului uman. Hannah însă avea şi ea propriile păreri.

— Să ştii că îți pot îngropa corpul, dar spiritul – niciodată! a spus ea cu înțelepciune.

Zâmbea. Will s-a uitat la ea şi i-a întors zâmbetul.

— Ce grozav, Hannah! a spus el. Apoi, s-a întors către mine.

— Ce crezi, mami? Spiritele noastre merg în Rai chiar dacă trupurile noastre sunt îngropate?

Mă aşteptam la întrebarea asta de ceva vreme. Chiar mă întrebam dacă nu cumva ar fi trebuit să aduc vorba despre această problemă eu însămi. Mă bucuram că au făcut-o ei singuri.

— Ei bine, am început, iar gândurile erau de şapte ori mai multe decât ceea ce puteam să spun. Cred că, atunci când corpul este prea bolnav sau prea bătrân ca să mai trăiască, moare, iar sufletul este atunci eliberat.

— Ce se întâmplă cu sufletul după ce corpul moare, mami? m-a întrebat Will.

— Nu sunt sigură, am recunoscut. Unii oameni cred că sufletul merge în Rai după ce corpul moare. Şi eu cred acelaşi lucru.

— Şi eu la fel, a spus Hannah.

Will voia să ştie mai multe.

— Ştiu că asta scrie în Biblie, dar a mai zis-o şi altcineva? a întrebat el.

— Păi, am citit în nişte cărți despre ceea ce se numeşte „experiențe la granița cu moartea”. Uneori oamenii intră în moarte clinică, pentru câteva minute sau mai mult, atunci când trec printr-o operație foarte grea sau prin accidente de maşină, dar doctorii reuşesc să-i readucă la viață. Atunci când se întâmplă ceva de genul ăsta, oamenii care trăiesc aşa ceva şi descriu moartea ca o trecere printr-un tunel lung, la capătul căruia se află o lumină strălucitoare, care-i atrage într-un loc minunat, plin de iubire. Nu toată lumea e de acord că aşa ceva se întâmplă cu adevărat. Cred că nu putem fi siguri până ce nu trecem noi înşine prin experiența asta.

Am stat puțin şi apoi am continuat:

— Ştiți cum fluturele creşte într-un cocon până ce este pregătit să zboare? Sau cum crabul acela în cochilie de melc creşte în scoica sa până când se face prea mare şi trebuie să se mute în alta? Îmi place să cred că moartea se aseamănă, într-un fel, cu aşa ceva.

— Eu voi fi fluture atunci, a spus Hannah şi, odată ce a stabilit acest lucru, s-a aşezat din nou pe perne şi-a închis ochii.

În prag

Hannah dormea pe o parte a patului, iar picioarele lungi abia mai puteau fi acoperite de păturica ei roz. Nu purta decât o pereche de chiloţei din bumbac.

„Hainele mă înţeapă”, ne-a spus ea.

Ţinea un braţ pe Margaret, care dormea lângă ea, înfofolită într-o pijămăluţă uşoară roz şi pufoasă. Răcoarea din casă era dată de aparatul de aer condiţionat de la fereastră, în condiţiile în care soarele arzător al lunii iulie încinsese de-a dreptul acoperişul casei. Cu cât se simţea mai rău, cu atât Hannah îşi dorea să fie mai rece în cameră.

Mă legănam în ritmul clinchetului pompei prin care i se administra morfina. Cu cât tumoarea lui Hannah creştea mai mult, cu atât era nevoie de o cantitate mai mare de morfină. Mă simţeam mai bine când observam că medicamentul îi alina cât de cât durerile dar, cu cât morfina se dovedea mai eficace, cu atât părea mai uşor să ne închipuim că Hannah ar putea să trăiască.

Zile la rând mi-am tot închipuit că poate se va ridica din pat, ne va cere să o îmbrăcăm şi apoi va propune să mergem cu toţii să luăm cina la restaurant. Claude părea chiar şi mai rătăcit în propria fantezie. Ori de câte ori doctorul Kalamaker ne spunea să-i mărim doza, Claude se întreba dacă era cu adevărat nevoie, temându-se ca nu cumva fetiţa să dezvolte o dependenţă.

Nimeni nu îndrăznea să-i spună că dependenţa este de neconceput în cazul cuiva care a murit.

Continuam să mă balansez, înainte şi înapoi. Pe măsuţa de toaletă se afla un teanc de cărţi cu titluri de genul „Cum să faci faţă morţii”, „Îmbrăţişaţi de lumină” sau „Cum să mergi mai departe când cineva drag moare”, cărţi care stăteau acum ignorate la fel ca bucăţica de brânză pe care Hannah a cerut-o mai devreme şi apoi a refuzat să o mănânce. Până şi rochiţa ei de la Crăciun, pe

care m-a rugat să i-o agăț de şnurul de la draperie ca să o poată vedea mai bine, părea încremenită în timp.

Am închis ochii. Îmi simțeam pleoapele calde şi grele, din pricină că dormisem foarte puțin. Simțeam cum Hannah mă priveşte. Am deschis încet ochii. Avea brațele întinse spre mine.

— Mami, vreau să mă duci la mine în cameră.

M-am trezit la viață. De zile întregi nu m-a rugat s-o duc altundeva decât la toaletă. Poate că acesta era momentul pentru ca tot ce ne înconjura să se trezească la viață. Hannah se arăta din nou interesată de lucruri lumeşti. Mi-am băgat încet, cu atenție, mâinile sub ea, sprijinindu-i spatele slab şi coapsele osoase pe brațele mele şi am ridicat-o. M-am mişcat lent, ca să îi permit corpului ei să se acomodeze. Aproape că-i auzeam organele interne gemând, în timp ce tumoarea creştea fără griji în corpul ei. Hannah m-a cuprins cu brațele ei slabe de după gât şi şi-a înfăşurat picioarele pe după şoldurile mele. S-a agățat de mine cu o putere care m-a luat prin surprindere. Şi-a lăsat capul pe umărul meu. Am inspirat iar adânc, adulmecând-o, simțindu-i părul de „mamut lânos” pe obraz. Corpul ei emana o căldură nefirească, dată fiind răcoarea din cameră. Febra nu-i mai scădea deloc.

Stătea cu pieptul lipit de al meu şi puteam auzi cum ne băteau inimile, a mea încet şi cu putere, a ei – rapid şi slab.

Când am ridicat-o de pe pat, am încercat să mi-o închipui pe podeaua din camera ei, înconjurată de păpuşelele şi hăinuțele ei. Eram conştientă cât de puțin probabil era să se întâmple aşa ceva. Am vrut să o sprijin mai bine pe şoldurile mele şi a tresărit. Gândul de dinainte mi-a zburat imediat din minte. Am încercat din răsputeri să nu o scutur prea tare în timp ce coboram scările. Când am ajuns în pragul camerei ei, Hannah a întins mâna şi s-a prins de cantul din lemn.

— Nu mă pune jos şi nu intra, mi-a spus ea. Vreau doar **să** arunc o privire.

Stăteam amândouă în prag, privind firele de praf care dansau în razele soarelui de după-amiază. Pe pat erau frumos întinse quilt-ul cu văcuța care sare peste lună şi o păturică roz. Pe rafturi stăteau aranjate numeroase păpuşi şi animale de pluş, privind absente în gol. Pe partea de sus a măsuței de toaletă erau două scoici sprijinite una de alta pe care le-a adus dintr-o excursie în aer liber cu grupa de la grădiniță. Bagheta magică pe care şi-a făcut-o singură cu aproape un an în urmă, de ziua ei, era jos, pe podea. Mi-aş fi dorit să pot da din ea ca să readuc totul la viață.

Ştiam că-şi lua la revedere, dar nu eram pregătită. Camera aceasta, cu dulceața ei de un roz ca vata pe băț, plină de păpuşele, cu pantofiorii lăcuiți roşii, toate acestea *erau* Hannah. Dacă mi-aş fi luat la revedere de la toate acestea, ce ar mai rămâne din ea?

A dat drumul cantului, şi-a încolăcit brațele în jurul gâtului, îngropându-şi fața în umărul meu.

— Sunt gata să merg înapoi acum, mi-a spus.

Am urcat pe scări, cât de încet am putut, savurând apropierea de ea. Înainte să o las rezemată pe pernele şi păturile de pe pat, am stat cu ea în brațe în tăcere, legănând-o uşor, de parcă intrasem în transă. Nu mai voiam să-i dau drumul. Aş fi vrut să rămân încremenită în acea clipă o veşnicie.

M-am gândit la camera ei, la faptul că, deşi era foarte posibil, mi se părea de neconceput că nu avea să o mai vadă vreodată. Mă întrebam dacă acea cameră ar fi aşteptat-o în permanență să se întoarcă, dacă ar rămâne a ei mereu, dacă ar uita-o vreodată. Mă întrebam aceleaşi lucruri şi pe mine: dacă aş fi fost în stare să accept că nu avea să se mai întoarcă, dacă mă voi simți mereu mama ei, dacă aş fi fost vreodată în stare să uit.

Oriunde sunt eu, acolo vei fi şi tu

Stăteam pe marginea parului, cu Margaret cuibărită la pieptul meu. Era începutul zilei. Claude plecase la muncă. Will şedea pe jos şi mânca cereale în timp ce se uita la televizor.

Hannah s-a foit şi s-a ridicat încet. M-am uitat la ea. Avea pielea aproape transparentă. Nu mâncase mai mult de un dumicat sau două de mâncare solidă de aproape o săptămână. Slăbise vizibil, iar tumoarea crescuse fără oprire. Partea stângă a trunchiului era umflată, făcând-o să pară grotesc de disproporționată. Pielea care i se întindea peste coaste era de un vinețiu pronunțat, din cauza vaselor de sânge acumulate acolo în încercarea zadarnică de a potoli setea de sânge a cancerului. Mă ruga uneori să-i masez zona aceea. Uram să ştiu că, în timp ce o atingeam afectuos cu mâinile reci pe pielea fierbinte şi incapabilă să reacționeze tactil, de fapt îi mângâiam tumoarea. Hannah parcă se împrietenise cumva cu ea, o trata fără discriminare, ba chiar cu atenție, aranjându-şi pernele în aşa fel încât tumoarea să se odihnească în moliciunea pernelor. Eu nu eram dispusă să fac asta. Nu-mi doream decât să dispară.

Hannah s-a uitat la mine. A tresărit, apoi mi-a zâmbit.

— Mami, ştiai că, şi dacă merg în Rai, tot o să mă întorc? m-a întrebat ea încetişor.

Am aşteptat o clipă înainte să-i răspundă. Voiam să-i spun adevărul. Numai că nu mai ştiam exact care este adevărul. Citisem că micuții, copiii sub şase ani care suferă după pierderea cuiva, îşi închipuie moartea ca pe o absență de mai lungă durată, aşteptându-i pe cei dragi să revină în viețile lor la ceva vreme după înmormântare. Mă întrebam dacă nu cumva şi Hannah se referea la acelaşi lucru.

Am tras aer în piept. Hannah zâmbea şăgalnic acum, cu capul înclinat într-o parte. I-am analizat chipul. Părea

liniştită, răbdătoare, lipsită de griji. Simțeam că parcă-mi citea gândurile şi o amuza dilema mea. Am închis ochii pentru o clipă. Acolo, în spatele pleoapelor mele, mi-a apărut ceva incredibil: era Hannah, dansând în întunericul sclipitor, radioasă, râzând şi făcând cu mâna. Am zâmbit, cu ochii încă închişi.

Am ştiut atunci că, indiferent de ce s-ar întâmpla, o parte din Hannah avea să fie mereu alături de mine, ceva din ea n-avea să moară nicicând. Nu era o impresie. Nu era vorba nici de speranță. Dincolo de festele pe care mi le mai juca uneori mintea, aceasta era o certitudine, cea mai adâncă şi mai tainică experiență de credință pe care mi-a fost dat să o trăiesc vreodată.

Am deschis ochii şi am expirat puternic, de parcă ținusem ceva în mine de prea multă vreme.

— Da, Hannah, ştiu, i-am răspuns.

Hannah s-a aşezat la loc pe pernele ei şi a închis ochii zâmbind.

*

Credința nu înseamnă să crezi, ci să renunți la ceea ce crezi. Credința nu presupune să te rogi şi să speri ca lucrurile să se schimbe cândva în viitor. Credința înseamnă sufletul încremenit, care nu refuză nimic, înseamnă să fim dispuşi să ne încredem în lucruri, aşa cum ne sunt ele date.

Compasiunea
Trecerea de la diferenţă la apartenenţă

...Acceptarea
este cea care-i transformă în îngeri...
singura lor sarcină
este aceea de a lăsa în urmă
o dâră de strălucire
oricât de tare trecătoarea strălucire
le-ar face ochii să orbească de durere.

— Jane Hirshfield

Mai adevărat de-atât nu se poate

Hannah vorbea din ce în ce mai puțin. De-acum, fiecare cuvințel al ei ar fi putut să fie şi ultimul.

— Mami, unde este Will? a şoptit ca, îngăimând o întrebare.

Will s-a răsucit şi s-a ridicat în fund. Stătuse întins pe jos, uitându-se la un film, cu volumul dat atât de încet încât aproape că nu se auzea nimic.

— Sunt aici, Hannah, i-a răspuns el încet şi a închis televizorul.

Hannah a întors capul, atât cât să-l poată vedea. Se uitau unul la celălalt în tăcere.

— Will, ştii că sunt prea bolnavă ca să mă mai joc vreodată? la întrebat Hannah.

Îmi era şi frică să respir, darămite să mai spun ceva, în timp ce mă întrebam ce va spune Will.

— Da, Hannah, ştiu, i-a răspuns el încetişor. Eşti supărată din cauza asta?

Hannah a tăcut o clipă, privindu-l fix.

— Nu, a spus ea, dând din cap.

Amândoi s-au întors spre mine. Simțeam cum mă privesc deopotrivă, luând aminte la firele de păr care-mi ieşiseră răzlețe de sub bentiță, la fruntea încruntată, la pleoapele grele şi la tenul meu palid. Nu mă simțeam pe atât de obosită pe cât ştiam că arăt. Eram mai degrabă uimită; umilă în fața simplității cu care ei doi au reuşit să pătrundă înțelesul unuia dintre cele mai profunde momente pe care ar fi putut să-l trăiască doi oameni laolaltă. Pe nerăsuflate, cei doi mi-au arătat ce însemna, până la urmă, să spui adevărul şi să-l trăieşti.

Îmi pare rău că a întrebat

Ştiu că a fost bine intenţionată. Nu avea de unde să ştie.

Când o doamnă de vârstă mijlocie, bine îmbrăcată, a urcat în liftul în care ne aflam şi noi, într-o duminică după-amiază, lucrurile nu erau deloc aşa cum păreau la prima vedere.

S-a întors spre Will, care o privea curios, şi i-a făcut cu ochiul.

— Tu trebuie să fii fratele cel mare, a spus ea cu o importanţă exagerată. Mămica ta este foarte norocoasă că are doi copii frumoşi.

— Mai am acasă o soră, i-a răspuns Will mândru. O cheamă Hannah.

— Ahaaa, a exclamat doamna cea drăguţă. Dar de ce nu este şi ea cu voi la cumpărături?

Ştiam ce va urma şi aş fi avut o nevoie teribilă de „Codul bunelor maniere”, dar Will nu a ezitat. I-a răspuns direct.

— Este acasă cu tata. Este pe moarte. A adăugat apoi explicaţii suplimentare. Suntem aici ca să-i cumpărăm surorii mele mai mici, Margaret, ceva de purtat la înmormântarea lui Hannah.

Femeia s-a uitat la mine, paloarea de pe chipul ei făcându-i tenul mai deschis cu două nuanţe decât fondul de ten. M-am simţit prost pentru ea şi am zâmbit timid, cum am putut. Dar nu era pregătită să renunţe. Şi-a arcuit sprâncenele şi a afişat un zâmbet de complezenţă.

— Ei, bine, pun pariu că sunteţi recunoscătoare pentru copiii pe care-i aveţi, a spus ea tare.

Acum chiar că nu-l mai puteam opri pe Will:

— Asta cu siguranţă! Mami a avut şi vreo patru pierderi de sarcină! a explicat el cu înţelegere.

Arătând de parcă era gata să i se facă rău, doamna s-a întors şi a apăsat cu putere pe butonul pentru etajul 2.

Când uşile s-au deschis, a trecut în grabă printre oamenii care aşteptau în fața liftului şi s-a făcut nevăzută.

— Ce doamnă drăguță, nu crezi, mami? a spus Will, luându-mă de mână.

— Da, era, dar mă întreb dacă nu i-a venit greu să afle despre avorturile mele şi despre faptul că Hannah este pe moarte, am spus.

— Poate că da, dar ea a întrebat, a răspuns Will ridicând din umeri.

Vizita vinovată la toaletă

Trebuia să merg la toaletă, dar îmi era teamă să părăsesc încăperea. Era evident pentru toată lumea că Hannah nu mai avea mult, dar nimeni nu-mi putea spune cu siguranță când avea să se întâmple.

O luminiță încă era aprinsă în colțul dormitorului, pentru Pat, asistenta la domiciliu, care deja venise şi plecase. Venea în fiecare noapte pe la ora 2. Eram mereu trează când sosea. Vorbeam mereu în şoaptă, ca să nu-i trezim pe Claude sau pe copii. Dormeam acum cu toții în aceeaşi cameră: Will şi Claude în saci de dormit, direct pe podea, iar eu cu Margaret şi Hannah în pat.

Am întrebat-o pe Pat mai devreme în acea seară, acelaşi lucru pe care-l întrebam de fiecare dată: „Cât mai e?” Mi-a răspuns la fel ca întotdeauna: „Se poate întâmpla oricând”.

Acum îmi reproşam faptul că nu am mers la toaletă când încă era ea aici. Auzisem de copii care amânau momentul morții zile întregi alegând apoi să o facă în clipa în care rămâneau singuri. Dacă aş fi mers la toaletă acum, iar Hannah murea cât eram eu plecată, cum aş fi putut să le spun celorlalți că, în loc să moară împăcată la mine în brațe, Hannah murise când eu eram la toaletă? Am decis să mă mai abțin un pic.

Îi urmăream respirația lui Hannah, închipuindu-mi că fiecare răsuflare ar fi putut să fie cea din urmă. Mi se părea deja moartă, în pauzele lungi dintre respirații: slabă, translucidă, fără suflu. Mi-am spus că, dacă ar muri n-ar mai simți durerea. Am început să-mi spun că poate moartea lui Hannah n-ar fi un lucru atât de îngrozitor; că m-aş simți bine să ştiu că a rămas în ipostaza aceea de transluciditate, fără suflu şi fără dureri.

Mă simțeam cu atât mai disperată să ajung la baie şi vinovată că am putut să mi-o închipui pe Hannah moartă. Cum de mă putusem *gândi* măcar să mă eliberez, când

trupul lui Hannah se străduia încă să trăiască? M-am aşezat lângă ea, rugându-mă mai întâi să i se oprească respirația, iar apoi ca să continue. Mă simțeam de parcă Dumnezeu aştepta să mă hotărăsc odată. Iar eu nu puteam decide care dintre variante ar fi fost mai bună.

Acum *chiar* trebuia să merg. În fiecare minut care trecea, îmi spuneam: „Dacă ai fi mers acum două minute, ți-ai fi făcut treaba, iar la întoarcere ea ar fi fost încă aici".

Când nu am putut sub nicio formă să mai aştept, am fugit la toaletă şi m-am aşezat pe closet, reținându-mi cu greu sentimentul de vinovăție.

M-am întors apoi la Hannah. Încă mai respira. Am fost cuprinsă de un val de recunoştință, apoi imediat de o durere asurzitoare. Cum de mi-am dorit, chiar şi pentru o clipă, să continue să trăiască această viață chinuitoare? Am început să plâng, copleşită de mâhnire, vinovăție şi frustrare. Mi-am îngropat fața într-o pernă, pentru că nu voiam să trezesc pe cineva. Hannah a gemut. Am început să plâng şi mai tare. Nu m-am mai simțit niciodată mai înspăimântată sau mai singură.

M-am simțit brusc inundată de un val de căldură. Mi-am ridicat fața din pernă, convinsă fiind că acest sentiment de pace era un semn că Hannah murise. Mă înşelam. Încă respira. Am închis ochii. Căldura aceea persista. Am ştiut atunci că nu eram singură; că orice s-ar fi întâmplat, nu ținea de mine. Singurul lucru pe care-l puteam face era să fiu alături de Hannah; restul era în mâinile lui Dumnezeu.

Nemişcare

Am ridicat-o pe Hannah de pe toaletă, întinzându-mi cât mai mult mâinile sub şoldurile ei, aşa încât greutatea corpului să-i fie distribuită în mod egal. A tresărit.

— Îmi pare rău, Hannah, i-am spus. A dat din cap, fără să scoată o vorbă.

Tot timpul de când se instalase boala, chiar şi pe parcursul transplantului de măduvă osoasă, Hannah a refuzat să poarte scutec.

„Scutecele sunt pentru bebeluşi”, ne-a spus ea. Acum câteva zile, Pat mi-a sugerat că poate venise vremea să o facă. Hannah nici măcar nu a aşteptat să răspund.

— Fără scutec, a zis ea.

— Dar un cateter? a întrebat-o Pat.

Hannah s-a înclinat spre Pat şi a privit-o drept în ochi.

— Fără scutece şi fără furtunaşe. *Niciodată.* Trebuie să-mi promiți, i-a spus Hannah.

Acum, că mă ridicasem şi o țineam pe Hannah strâns lipită de mine, simțeam cât de tare îi bătea mima. Înainte să putem ieşi, Hannah s-a aplecat peste umărul meu şi s-a privit în oglindă. Mi-a spus să o apropii mai mult. Am ascultat-o.

Hannah nu se mai privise în oglindă de săptămâni întregi. Ne uitam amândouă, în tăcere, la imaginea ei reflectată de oglindă. Părea surprinsă de ceea ce vedea, dar nicidecum înfricoşată. Şi-a înclinat capul într-o parte, uşor uimită, parcă, şi puțin amuzată. Nu-mi mai puteam lua ochii de la ea. Era ca şi cum eu însămi o vedeam pentru prima oară. Părul ei blond era uscat şi fără luciu, crescut în toate direcțiile. Pielea ei era palidă, aproape albăstruie, cu partea dreaptă a feței suptă, cu pielea întinsă peste structura osoasă, iar partea stângă căzută.

Privirile ni s-au încrucişat în oglindă, şi m-a privit în acelaşi fel în care o făcuse de ziua ei, cu aproape unsprezece luni în urmă, înainte de a sufla în lumânările

de pe tort. Atunci mi-am dat seama că Hannah însemna mult mai mult decât acest copil fragil şi bolnav pe care-l țineam în brațe; o parte din ea trăia dincolo de această suferință, în acea nemişcare pe care o simțeam, dar pe care nu o vedeam.

Tăcere

Casa era cufundată în linişte şi mirosea a toamnă. Eu scriam în jurnal şi o urmăream pe Hannah cum respiră. Deşi trecuseră mai puțin de trei săptămâni de când Claude o adusese sus, mi se părea că este pe moarte de o veşnicie. M-am uitat la ceas. Erau orele 14:00. Will era acasă la un prieten, iar Margaret dormea într-un colț al patului. Epuizată în urma atâtor nopți nedormite, mi-am lăsat capul pe spătarul balansoarului şi am închis ochii.

Dintr-odată, Hannah a început să geamă. Am deschis ochii instantaneu. Hannah întindea brațele după mine. Am sărit, am verificat rapid pompa cu morfină şi furtunaşele de la cateterul Broviac, ca să mă asigur că nu se petrecuse ceva nelalocul lui.

— Te doare, iubita mea? am întrebat, mângâind-o uşor pe creştet. Vrei să apăs pe buton ca să-ți mai dau morfină?

Hannah a dat din cap în semn că da, gemând în continuare şi întinzându-se după mine. Am apăsat pe buton. Începea să-mi fie frică. Deşi starea ei părea stabilă când doctorul Kalamaker a trecut ieri pe la noi, ceva se schimbase radical.

Am zis că ar fi mai bine să o ridic în brațe, pentru că nu ştiam ce altceva să fac. Am ridicat-o de pe pat şi, aşezându-mă, am pus-o în poala mea. I-am pus apoi o pernă sub cap, învelindu-i restul corpului cu păturica ei roz. Hannah s-a oprit din oftat. Deşi mi se părea că respiră ciudat, repede şi superficial, avea ochii deschişi şi se uita drept la mine. Am luat telefonul ca să-l sun pe Claude la locul de muncă.

— Cred că trebuie să vii acasă numaidecât, i-am spus.

Claude a suspinat. Părea exasperat. Nu era prima oară când îl sunam pentru acelaşi motiv. Mă simțeam într-un fel ca o femeie gravidă, care strigă de prea multe ori că a intrat în durerile facerii.

— Bine, imediat ce termin cu ce am pe birou vin acasă, mi-a spus el.

Am mai dat două telefoane: le-am sunat pe Pat şi pe prietena mea, Kate. Kate a fost pentru noi ca un dar de la Dumnezeu în ultimul an. Practic, s-a ocupat de toate singurică: gătea pentru noi, îmi supraveghea copiii, ne căutase o menajeră, ne spăla hainele şi le punea pe căprarii, ne-a tuns chiar şi peluza. La câteva minute după ce am închis telefonul, am auzit-o alergând pe scări. Când a deschis uşa şi a văzut-o pe Hannah la mine în poală, a izbucnit în plâns.

— Asta a fost? a întrebat Kate în şoaptă.

— Nu ştiu, am spus. Kate a luat-o pe Margaret în braţe.

— O să aşteptăm jos, mi-a spus ea.

— Pot să te mai rog ceva? am întrebat.

Kate a dat din cap.

— Will este acasă la Lili, se joacă cu Philippe. Sună tu, te rog, roag-o pe Lili să-l aducă acasă şi, când ajunge, spune-i să urce imediat.

Kate a ieşit din cameră şi a închis uşa în urma ei. Hannah ţinea ochii deschişi, urmărindu-mă. Respiraţia i se îngreunase şi devenise tot mai neregulată. M-a podidit plânsul şi atunci, simţindu-mă neputincioasă, am început să mă rog şi să cânt. Cântece religioase la care nu mă mai gândisem încă din copilărie, rugăciunea către Dumnezeu şi Psalmul 23, pe care nici nu credeam că le mai ţin minte.

Uşa s-a deschis şi a intrat Pat. Ni s-au încrucişat privirile, dar niciuna dintre noi nu a spus nimic. S-a aşezat în genunchi pe podea, în faţa mea, şi a început să o examineze încetişor pe Hannah, al cărui corp tresărea acum cu intermitenţe. Când şi-a ridicat privirea, am observat că avea ochii plini de lacrimi şi atunci am ştiut. La sunat pe doctorul Kalamaker, explicându-i pe scurt ce s-a petrecut, a ascultat o clipă, a dat din cap şi a închis.

S-a auzit cum cineva încerca să ciocăne la uşă. Will a intrat în cameră. S-a uitat la Hannah şi apoi la mine.

— A venit momentul, mami? m-a întrebat.

— Da, Will, i-am răspuns.

Will s-a aplecat, a mângâiat-o pe Hannah pe păr şi a sărutat-o pe creştet.

— Te iubesc, Hannah, i-a spus.

Ea şi-a întors privirea spre el. S-au uitat unul la celălalt pentru o clipă, iar apoi Will s-a uitat la mine.

— Mami, vreau să aştept jos, dar imediat ce Hannah moare, să mă chemi, bine?

Am dat din cap. A sărutat-o din nou pe Hannah.

— Să nu uiți că te iubesc, Hannah, a spus el şi a ieşit din cameră.

La 14:50, Claude a parcat maşina pe aleea din fața casei. L-am auzit trântind uşa de la intrare, apoi paşii lui grăbiți pe scări. A deschis uşa în grabă.

— Ce se întâmplă? a întrebat-o pe Pat, care stătea pe jos, ținând pompa cu morfină.

— Hannah moare, i-am spus, mai calm decât îmi venea a crede. Pe tine te-a aşteptat. Trebuie să-i spui că te poți despărți de ea.

Claude a căzut în genunchi şi a lăsat să-i scape un geamăt. Întreg trupul îi tremura din cauza suspinelor. Şi-a ridicat capul şi s-a aplecat să o sărute

— A venit vremea să pleci, don'şoară, i-a spus el. Nu-ți face griji pentru noi. Noi te iubim. O să fim bine.

Cu toate că trupul lui Hannah a continuat lupta pentru încă vreo douăzeci de minute o parte din ea se simțea deja eliberată. Apoi, la un moment dat era încă în viață şi respira, în următorul – totul se terminase. Nu-mi venea să cred cât de neaşteptat părea totul. M-am uitat în ochii ei. O întindere nesfârşită de albastru. Camera s-a umplut de o tăcere pe care aproape că o puteai atinge, ce ne-a învăluit în pacea ei albă şi densă.

P.S.

M-am întors exact când a intrat Will în cameră. S-a uitai la trupul lui Hannah întins pe pat, apoi a ridicat chipul spre tavan.

— Bună, Hannah, a spus el. Ştiu că eşti aici. Mă bucur că acum nu te mai doare. S-a aşezat pe marginea patului, lângă corpul lui Hannah.

— Pot să-l ating, mami?

— Sigur că da, i-am răspuns.

Am privit cum o atinge cu degetele pe braț, încetişor, iar apoi cum îi mângâie părul şi mânuțele.

— Când o să înceapă să pară moartă?

— Nu ştiu, dar curând probabil, am răspuns.

S-a ridicat şi s-a uitat din nou spre tavan.

— Hei, Hannah, eu mă duc să mănânc nişte pizza, a spus el. Mă întorc mai târziu, ca să văd dacă pari mai moartă atunci.

Amin

În dimineața înmormântării ei, la mormântul lui Hannah s-a strâns un grup mic de oameni, rude şi apropiați. Soarele ardea puternic, se anunța o altă zi fierbinte. Will şi verii lui se tot înghionteau şi chicoteau, nerăbdători ca slujba să se termine. Erau aceiaşi copii care, cu o zi în urmă, au stat în jurul sicriului în care fusese aşezată Hannah, la pompele funebre. Will i-a încurajat atunci să atingă corpul lui Hannah. Câțiva dintre adulți i-au mustrat din priviri; erau aceiaşi care încercau acum să păstreze solemnitatea momentului, făcând semn copiilor să se potolească.

Claude şi cu mine am preferat să o îngropăm pe Hannah în loc să o incinerăm. Voiam să pot veni la mormântul ei ştiind că mânuțele mici pe care le ținusem într-ale mele şi forma pe care o iubisem atât de mult se aflau încă acolo, chiar dacă erau îngropate sub pământ. Am vizitat împreună cu Claude şi cu Will mai multe cimitire până să-l alegem pe cel mai mic şi mai liniştit.

Au existat unele discuții privind alegerea locului de veci. Lui Claude i-a plăcut unul înconjurat protector de nişte pini. Am căzut de acord să-l alegem pe cel care-i plăcea lui Will. Era situat undeva între un mic eleşteu şi un foişor frumos. „În felul acesta, copiii mei vor avea unde să se joace când eu voi veni în vizită la Hannah”, şi-a explicat el alegerea.

Acum, o cuibărisem pe Margaret la pieptul meu şi mă uitam la Laurajane, care se ruga cu capul plecat. Avea o ținută foarte formală, îmbrăcată într-o robă lungă, albă, deşi părul, din cauza umidității, părea la fel se sârmos şi rebel ca de obicei. Încercam să mă controlez, stăteam chiar la marginea gropii unde urma să fie îngropat pe veci corpul lui Hannah. Înainte de a veni la cimitir, eu, Claude, Will şi Margaret am trecut pe la casa de pompe funebre ca să o vedem pe Hannah pentru ultima oară. Am luat

decizia să o înmormântez îmbrăcată cu rochița de la Crăciun şi una dintre perechile ei de pantofiori roşii, dar am preferat să păstrez păturica ei roz. Eram sigură că m-ar fi înțeles; Will dormea acum cu ea. Will a cerut să închidă sicriul. Înainte de a cobori capacul, i-a aşezat sub cap una dintre pernele lui şi o cruce de Paşti acoperită cu mărgeluțe, în mână.

„La revedere, Hannah. O să ne fie dor de tine”, a rostit el.

Am observat cu colțul ochiului că Wanda, managerul cimitirului, se ridicase. La întâlnirea cu ea, Claude a accentuat foarte mult faptul că nu voia să existe vreo încurcătură legată de înmormântarea lui Hannah. Dorea să se asigure că trupul ei rămânea în locul pe care l-am ales. Wanda s-a gândit un minut, după care a sugerat că, pentru a fi siguri că nu sunt probleme, am putea chiar să asistăm la închiderea criptei din beton de îndată ce sicriul lui Hannah era coborât în groapă, pentru că ne-ar fi fost imposibil să o îngropăm noi înşine. Am fost de acord.

Sunt sigură că Wanda ne-a sugerat atunci, deşi inițial nu mi-am dat seama, că această procedură implica şi un retroexcavator.

— Amin, a spus Laurajane.

Wanda şi-a dres glasul şi a făcut un pas înainte.

— Claude şi Maria au dorit să asiste la sigilarea criptei, a spus ea. Vom avea nevoie de mai mult spațiu, aşa că v-aş ruga dă fiți amabili şi să vă dați mai în spate vreo trei metri…

N-am mai auzit ce-a spus mai departe, pentru că un motor neobişnuit de gălăgios şi-a făcut simțită prezența. Se vedea venind de după nişte copaci, în direcția noastră, ditamai retroexcavatorul, având un capac de ciment gigantic fixat pe lopată, care se bălăngănea periculos. Copiii au început zbenguiala, alergând în cercuri, iar adulții se călcau pe picioare, neştiind cum să se dea mai repede din calea retroexcavatorului.

Vehiculul continua să se târască spre noi. În timp ce doi dintre angajații cimitirului au coborât sicriul în groapă, adulții, care acum erau la o oarecare distanță de noi, nu ştiau dacă să-şi satisfacă curiozitatea, părând politicoşi totodată, sau să privească cu respect în altă parte. Cert este că nimic nu i-a împiedicat pe copii să se apropie cât au putut de mult. Au bătut palma, au aplaudat şi l-au ovaționat pe operatorul vehiculului, care a aşezat din prima capacul din beton exact în locul desemnat.

Eu şi Claude ne-am zâmbit, iar apoi am avut un schimb de priviri cu Laurajane. Hannah nu a ezitat niciodată să rescrie regulile după bunul plac; mi se părea perfect ca nici înmormântarea ei să nu facă excepție. Eram convinsă că şi ea ar fi chicotit când ar fi dat cu ochii de retroexcavatorul care şi-a făcut apariția la final.

Gol

Eu şi cu Margaret stăteam amândouă întinse pe canapea. Soarele necruțător bătea cu putere în fereastră şi razele lui se revărsau peste mine. Eram obosită şi ațipisem cu Margaret la sân. Când a terminat, mi-am sustras cu grijă sânul dintre buzițele ei. Un şuvoi subțire de lapte i s-a prelins pe obrăjor. Se foia, frecându-şi nasul de mine. Am început să plâng simțindu-i mirosul dulce, de bebeluş. Simțeam o iubire nemăsurată față de acest copilaş, care îşi făcuse loc în viețile noastre şi-n inima mea fără mare bătaie de cap. Eram totodată copleşită de durere că aceste zile cu ea erau eclipsate de mâhnirea pe care o simțeam şi care mă împiedica să mă bucur din plin de ele.

Claude era la muncă, iar Will la şcoală. Casa arăta şi chiar avea iz de muzeu. Nu făcusem mai nimic. Mă simțeam epuizată, în permanență sfârşită, abia dacă mai eram în stare să gândesc câteodată. Uneori gândurile parcă îmi fugeau unele după altele, ore în şir, precum câinii într-o haită. Alteori mi se părea că trecuse o zi întreagă fără ca măcar o idee să-mi treacă prin cap. Noi patru încă mâncam şi dormeam în aceeaşi cameră de la etaj, ca nişte prizonieri cărora, deşi li se acordase libertatea, refuzau să plece.

Viața părea mai uşor de suportat şi mai aproape de Hannah atunci când mirosul ei persista între aşternuturi.

În primele săptămâni de după moartea ei, m-am simțit amorțită, dar eficientă. Primeam telefoane, le răspundeam în scris celor care mi-au transmis condoleanțe şi, zi de zi, umpleam vaze peste vaze cu florile pe care le primeam. La început, un număr aproape constant de vizitatori şi mesaje poştale se iveau în fața uşii noastre. Treptat, când toată această agitație s-a domolit, am început să mai fac curățenie. Începeam la etaj şi apoi la parter, ştergeam, spălam şi dădeam cu aspiratorul pretutindeni, mai puțin

în camera lui Hannah. Făceam apoi liste cu oameni pe care încă trebuia să-i văd şi treburi pe care era nevoie să le rezolv. Aş fi putut la fel de bine să-mi scriu planurile cu cerneală invizibilă.

Era ca şi cum mă băgasem într-o cuvă plină cu ciment, aşteptând ca cimentul să se usuce lent; devenisem treptat incapabilă să mă mişc, iar acum efectiv înțepenisem din cauza tristeții.

Respiraţie

Visam, dar mă simțeam trează. Totul în jurul meu îmi părea mai întunecat şi mai adânc ca noaptea. Nu era nevoie să deschid ochii. Hannah era cu mine. Îi simțeam greutatea în poala mea şi moliciunea perişorului de pe creştet sub bărbie. Se rezema de mine sau poate că eu eram cea care se sprijinea de ea. O îmbrățişam în tăcere, respirând-o.

Am deschis ochii. Cu greu întrezăream conturul mobilei din încăpere. Oare am dormit sau am fost trează? Nu eram sigură. Încă îi mai simțeam prezența lui Hannah, zăbovind prin apropiere, ca şi cum ar fi ieşit doar pentru o clipă.

Am închis ochii la loc, convinsă că a fost pe aici, avidă ca ea să se întoarcă.

Alegere

După cum se auzea motorul, ştiam că o maşină se apropia cu viteză. Stăteam la curbă şi, cu o detaşare calmă, îmi derulam în minte succesiunea evenimentelor. Înainte ca şoferul să-şi dea seama ce aveam de gând să fac şi fără să aibă timp să reacționeze, mă aruncam fără greş în fața maşinii.

Trecuseră trei luni de la moartea lui Hannah, iar viața îmi scăpase cu totul de sub control. Durerea pierderii ei era prea greu de suportat pentru mine. Mă simțeam de parcă eram prinsă într-o spirală a morții; doliul nu-mi aducea niciun fel de alinare. Din cauză că am avut la dispoziție aproape un an ca să mă pregătesc pentru moartea ei, m-am aşteptat să fiu în stare să mă descurc cumva. Mă simțeam o ratată desăvârşită fiindcă, în loc să mă simt mai bine, mă simțeam tot mai rău pe măsură ce timpul trecea.

Tentativele disperate pe care partea rațională din mine le făcea ca să mă convingă că există suficiente motive să trăiesc erau puse tot mereu în umbră de durerea sfâşietoare. Mă simțeam detaşată de propriul corp şi de tot ce se afla în jur. În ciuda faptului că aveam doi copii pe care îi iubeam, în ciuda relației strânse cu Claude, viața-mi părea lipsită de sens acum, că Hannah murise.

Simțeam aceeaşi neputință ca atunci când ar fi trebuit să mă pregătesc pentru moartea lui Hannah, numai că acum neputința se datora necazului.

Un sedan alb venea de după deal, apropriindu-se vertiginos. Am întors capul şi-am închis ochii, iar o rafală de praf mi-a izbit fața. Am început să tremur din tot corpul. M-am îndepărtat de curbă şi am căzut în iarbă.

Nu ştiam ce e de făcut. Toată viața mea, indiferent de problemele cu care m-am confruntat, am făcut tot posibilul ca să am control asupra situației. Citeam despre cum aş putea rezolva unele probleme, făceam liste şi

planificam cu lux de amănunte felul în care urma să mă descurc. Reuşeam să fac faţă prin realizarea unei ordini în mijlocul haosului (ne) anunţat, încercând să găsesc ceva bun în el. Acum, parcă moartea lui Hannah mă dăduse cu totul peste cap; nu mai eram deloc în stare să gândesc raţional. Puterea de concentrare îmi scăzuse într-atât, încât nici nu mai puteam să citesc ceva. În condiţiile în care viaţa fără Hannah mi se părea fără rost, găseam că era de-a dreptul obscen să încerc să iau ce era mai bun din această experienţă şi să orânduiesc lucrurile în consecinţă.

Nu puteam pricepe de ce tocmai familia noastră a fost supusă unei asemenea suferinţe. Mi se strângea inima de fiecare dată când vedeam alţi copii de vârsta lui Hannah. Mă simţeam înşelată de viaţă şi uram că acei copii trăiau, bucurându-se de ea, iar Hannah nu. Ştiam că nu era nimeni de vină pentru ceea ce s-a întâmplat cu Hannah şi eram sincer ruşinată pentru felul în care ajunsesem să văd lucrurile.

Ghemuită în iarbă, am dat frâu liber lacrimilor şi frustrării care se adunase în mine. M-am ridicat apoi încet, mi-am şters faţa cu mâneca puloverului şi am inspirat adânc, tremurând. Aerul rece de toamnă mi-a umplut plămânii, umflându-mi pieptul. Eram surprinsă de cât de înţepător îl simţeam. Mi-am ţinut respiraţia un moment, iar apoi am expirat, Trecuse nespus de multă vreme de când nu mă mai simţisem eu însămi în propriul corp.

Cât îmi plăcea această nouă senzaţie. Am dat uitării gândurile mele, preţ de o clipă, concentrându-mă pe aerul care-mi inunda plămânii. Am tras din nou aer în piept, mai lent de data aceasta. Am făcut o pauză, apoi am expirat printre dinţi. Am inspirat iar, cu gura, expirând rapid aerul pe nas. Mă bucuram de sentimentul de plenitudine care-mi invada pieptul, uimită să simt fiorul vieţii răzbindu-mi prin vene.

Atunci mi-am dat seama că, de fapt, corpul meu îmi spunea că nu doresc cu adevărat să mor. Am continuat să respir adânc, lăsându-mă pradă unei idei care începuse să-mi dea târcoale: nu era musai să am control desăvârşit asupra vieții mele, să neg ceea ce simt sau să încerc să mă fac bine. Trebuia doar să-mi dau voie să fiu cine eram, unde eram, în momentul acela. Viața însăşi avea să se ocupe de restul.

Coborârea

Era o noapte rece şi umedă, dar voiam cu tot dinadinsul să ies din casă. Mai era o săptămână până la aniversarea a paisprezece ani de căsătorie, dar asta nu ne împiedicase pe Claude şi pe mine să avem o ceartă de toată frumusețea. Claude a vrut să facem dragoste, iar eu l-am refuzat. Distanta dintre noi a făcut dintr-odată să ne revărsăm năduful şi indignarea, fără rețineri. Ani la rând, a existat un tipar în aceasta privință: avansul, refuzul categoric, ranchiuna şi frustrarea aferentă, toate acestea reprezentând o sursă de durere şi tensiune în căsnicia noastră. Numai că, înainte, ceea ce păreau o serie de discuții aprinse, acum, mai aveam puțin şi ne încăieram de-a dreptul.

Nu mă mai interesa aproape deloc să-mi îndeplinesc îndatoririle de soție față de Claude. Ştiam totodată că amândoi eram de vină pentru problemele pe care le aveam. În primii ani de după căsătorie, credeam că trebuie să lupt să ating perfecțiunea pentru ca mariajul nostru să reziste. M-am dăruit cu totul lui Claude şi misiunii de a-l face pe el fericit. La început îmi plăcea că se arăta dependent față de mine, dar acum uram asta. Cu cât mă simțeam mai de neînlocuit, cu atât credeam că sunt mai demnă de iubire

După paisprezece ani însă, se pare că ideea de „soție perfectă” însemna doar caserole cu prânzul pe fiecare zi, o gospodărie curată şi liniştită, mese gătite cu drag, copii bine crescuți şi sex la cerere.

Mi-am petrecut viața având grijă de Claude şi de ceilalți, iar acum se trezea în mine un urs înfometat. O dorință puternică de a face ceva cu viața mea, parcă încerca să iasă la suprafață dintr-o grotă întunecată, adulmecând cu grijă în direcția luminii. În continuare mă simțeam copleşită de durere, în cea mai mare parte a timpului, astfel că au devenit deosebit de importante

momentele în care nu simţeam că mă sufoc sub povara mâhnirii. Îmi doream să acord importanţa cuvenită acestor clipe, să fiu cinstită în privinţa a ceea ce voiam şi să fac numai ce conta cu adevărat pentru mine.

Ce-i drept, schimbarea priorităţilor în ceea te mă privea nu avea cum să pice mai prost, dată fiind starea căsniciei mele. Amândoi ne agăţam de frânturile unei vieţi demult trecute după moartea lui Hannah, încercând cu disperare să ne punem din nou la punct vieţile. Toţi cei pe care-i ştiam, până şi doctorii, infirmierele şi cei de la asistenţa socială s-au arătat impresionaţi de felul în care eu şi Claude am reuşit să ne susţinem reciproc pe parcursul bolii lui Hannah.

Dar acum am ajuns sa constat că prăpastia care existase dintotdeauna între noi se lărgea văzând cu ochii.

Oricât de convinsă eram că trebuie să fac ceva cu viaţa mea, eram şi mai hotărâtă să lupt pentru relaţia mea cu Claude. Nu credeam să fiu în stare să trăiesc vreodată fără el. Ştiam că urma să mă lupt cu morile de vânt. Citisem chiar că peste 70% dintre perechile care suferă pierderea unui copil se despart la mai puţin de cinci ani după aceea. Nu eram dispusă să permit ca acelaşi lucru să se întâmple şi cu noi. În ciuda tuturor greutăţilor, Claude fusese tatăl lui Hannah şi era singurul pe lume care ar fi înţeles dimensiunea pierderii mele şi mi-ar fi împărtăşit durerea adâncă. Aş fi făcut orice ca să-mi salvez căsnicia; n aş fi suportat să mă ştiu singură în faţa dorului de Hannah.

Am lăsat capul în jos sub ploaia care cădea în rafale, plimbându-mă alandala prin cartierul nostru în această seară rece de decembrie. Mă simţeam cu atât mai singură ori de câte ori vedeam luminile aprinse în alte case, ca şi cum viaţa care a abandonat-o pe Hannah renunţa acum şi la mine, chiar dacă într-un alt fel.

Mă îngreţoşa faptul că totul părea să se mişte cu o viteză mult prea mare ca să pot ţine pasul, de parcă

moartea lui Hannah a fost deja uitată cu totul. Oare de ce n-am putea cu toții să jucăm jocul acela, în care cineva spune „Stop!” şi trebuie să rămâi încremenit pentru o clipă, ca să nu fiu singură în asta? Eram invidioasă pe Claude, care măcar reuşise să se refugieze în muncă, pe prietenii noştri, care se ocupau în continuare nestingheriți de viețile lor, de familiile lor, însă eu nu-mi doream deloc ca lucrurile să reintre pe făgaşul normal. Mi se păreau prosteşti şi lipsite de sens toate lucrurile care mi-au făcut cândva plăcere.

Nu aveam habar ce voiam; nu ştiam decât că nu doream să fiu singură, indiferent ce aş fi ales.

Teama pe care mi-am înfrânat-o şi-a făcut din nou prezența. Am alunecat în mijlocul străzii. M-am trezit gemând uşor. Am început să alerg spre casa lui Laurajane, la o distanță de două străzi în direcția opusă, rugându-mă la Dumnezeu să fie încă acasă. M-am împotmolit într-o băltoacă nu prea adâncă de pe peluza din fața casei, dar eram atât de amorțită, încât nici nu mi-am dat seama pe moment. Am văzut că lumina era aprinsă într-una din camerele de la etaj. Am sunat la uşă, m-am prăbuşit pe covoraşul din față şi am aşteptat. Nimic. Am sunat din nou şi am început apoi să bat la uşă, lovind cu putere, cu pumnii şi umărul.

Nimic. Mi s-au înmuiat genunchii, am căzut iar, răvăşită din pricina plânsului.

M-am târât cu greu până acasă, am intrat pe uşa din față şi am urcat pe scări în camera unde era Margaret, care dormea adânc. M-am aşezat în scaunul preferat al lui Hannah, pe întuneric. Furtuna puternică răvăşea pământul, dar eu mă legănam pierdută, iar jeanşii uzi leoarcă lăsau urme pe şezutul din tapiserie verde.

Uitându-mă în gol, am încetat să mă mai împotrivesc solitudinii care mă aştepta după colț. M-am lăsat învăluită de ea, ca într-un cearşaf întunecat. Am închis ochii şi am simțit cum cobor într-un spațiu lipsit de sunet şi de

imagine. Am inspirat toată liniştea aceea şi apoi, deschizând gura, am scos din mine un strigăt mut. A fost ca şi cum eliberam în lume toată intensitatea suferinței mele, fără a scoate însă vreun sunet. Am lăsat să iasă totul din mine, până când nu a mai rămas decât prezența mea, lipsită de formă, suspendată în acel sentiment de singurătate care prinsese viață înlăuntrul meu.

Mi-am permis să mă odihnesc în acea nemişcare, am simțit cum mă îmbrățişează, cum mă respiră. Eram singură, dar nu singuratică. Atunci mi-am dat seama că există o diferență între cele două noțiuni. Singurătatea venea din credința că lipsea ceva din viața mea; că aveam nevoie de altcineva sau altceva ca să mă simt întreagă.

Dar solitudinea aceasta, pe care o trăiam acum, era cea mai completă experiență a ceea ce eram şi pe care am cunoscut-o vreodată; trăind-o ştiam că sunt deopotrivă incompletă şi întreagă.

Visând o viaţa nouă

Am pus ceainicul pe foc şi am luat două căni din dulap de îndată ce am auzit-o pe Laurajane parcându-şi jeepul pe aleea din faţa casei. Mă obişnuisem cu vizitele ei frecvente şi neanunţate şi le aşteptam cu nerăbdare. Astăzi mă bucuram în mod deosebit că venea pe la noi. Duminica trecută, le amintise celor din congregaţie că se apropiau sărbătorile pascale, un adevărat anotimp al miracolelor. Chestia pe care aş fi vrut s-o ştiu era cam când urma să mă bucur şi eu de vreun miracol, dacă tot venea vremea lor.

Cu toate că începeam să mă bucur tot mai des de mirosul îmbietor al pepenilor din piaţă, să râd din suflet când auzeam o glumă bună sau mă aplecam uneori să-mi şterg vârful pantofului ca să-i dau luciu, toate mărunţişurile acestea mi se păreau efemere şi dureroase, ca şi cum un chibrit amărât s-ar fi aprins în bezna solitudinii mele, cât să-mi ardă buricele degetelor înainte să-l sting. Nu voiam nici în ruptul capului să mă prefac că nu suferеam, convinsă fiind că, în clipa în care mi-aş fi văzut cu seninătate de restul vieţii, ar fi însemnat că renunţam şi la Hannah, într-un fel sau altul.

Uşa de la intrare s-a deschis şi s-a închis la loc, iar apoi am auzit paşii lui Laurajane îndreptându-se în pripă spre living.

— Iată-te, a spus, sărutându-mă pe obraz. Unde e fetiţa mea?

— Trage un pui de somn şi nu cumva să îndrăzneşti să o trezeşti.

— Nici nu mă gândesc, a răspuns LJ, urcând în vârful picioarelor spre camera lui Margaret.

În timp ce aşteptam să se întoarcă, am turnat apa fierbinte în căni, şi am pus apoi câte un plic de ceai în fiecare. Când Laurajane a venit, ne-am aşezat amândouă

pe câte un scaun la masa din bucătărie. Laurajane a sorbit o înghițitură şi mi-a zâmbit cu subînțeles.

— Eşti gravidă, mi-a spus. Am visat azi-noapte chestia asta. Mi s-a mai întâmplat să visez când cineva era însărcinată. Nu m-am înşelat niciodată.

Am ezitat, deoarece părea foarte sigură pe ea. Cât îmi displăcea s-o dezamăgesc!

— Nu se poate, i-am zis. Mi-a venit ciclul cu două săptămâni în urmă. Nu prea e posibil.

Laurajane a devenit serioasă şi a începu să mă studieze cu atenție.

— Eşti sigură? Nu-mi vine să cred. *Niciodată* nu m-am înşelat, a spus ea sfidător.

Era drept că, în ciuda problemelor noastre şi poate tocmai din cauza lor, eu şi Claude ne-am refugiat din nou unul în brațele celuilalt şi am hotărât că mai vrem un copil. Am fost totodată de acord că urma să încercăm acum pentru ultima oară. În ultima lună renunțasem să mai iau anticoncepționale. Aş fi fost de-a dreptul şocată să aflu că am rămas însărcinată atât de repede.

Două săptămâni mai târziu, testul de sarcină arăta două linii, nu una. Eram din nou însărcinată.

Decojind ceapa mâhnirii[8]

Am tras cu ochiul în camera lui Will, ca să văd dacă a adormit.

— Bună, mami, a spus el, cu o voce stinsă din cauza păturii care îi acoperea bărbia.

— Ce faci, prăjiturica mea?

— Destul de bine, a spus el. Poţi să stai puţin cu mine?

— Sigur că da, am răspuns.

Will îşi aranja mai bine iepuraşul albastru şi păturica lui Hannah ca să-mi facă loc şi mie. Dormea acum în camera care a fost cândva a lui Hannah. El a avut ideea acestei schimbări. M-am băgat în pat lângă el şi atunci am observat că luase de pe măsuţa mea de toaletă o poză micuţă, înrămată cu Hannah şi o aşezase pe măsuţa din dreptul patului său.

Stăteam amândoi pe întuneric, întinşi şi tăcuţi. Aproape că am adormit când l-am auzit vorbind pe Will.

— Mami, cum putem fi siguri că Hannah era cu adevărat moartă? Vocea îi tremura. Mi-e frică să nu se fi trezit în sicriul ei şi să nu aibă cum să iasă!

A început să plângă. Mă surprindea această grijă a lui, pentru că stătuse destul de mult în preajma corpului neînsufleţit al lui Hannah. Dar mai ştiam totodată, din unele cărţi pe care izbutisem să le citesc despre copii şi felul în care fac faţă durerii, că felul în care un copil percepe moartea se schimbă odată cu trecerea timpului.

---

8 Expresia „a decoji ceapa” este metaforică şi înseamnă „a privi lucrurile în profunzime”. Metafora presupune să nu accepţi explicaţii de complezenţă, pe baza unor observaţii de suprafaţă asupra problemelor. Înseamnă căutarea cauzelor reale care au dus într-un punct de cumpănă. Acest proces de descoperire presupune decojirea fiecărui strat, de informaţie, interpretare, emoţii, însemnătate, pentru a ajunge la miezul problemei. Decojirea cepei poate însemna şi să descoperi lucruri despre propria persoană, prin sinceritate şi o perspectivă autocritică.

— Măi, prăjiturică mea, i-am zis, luându-l strâns în brațe. Ți-aduci aminte de domnul polițist care a venit la noi acasă după aceea, ca să o declare pe Hannah decedată oficial? Îți aminteşti cât de rece şi imobil era corpul ei după trei zile? Sunt ferm convinsă că era moartă.

— Eşti sigură că trecuseră trei zile? m-a întrebat Will.

— Da, Will, simt sigură. Hannah a murit miercurea şi am înmormântat-o sâmbăta.

— Aham, a zis el şi şi-a şters lacrimile cu mâneca bluzei de pijama.

— Mai e ceva, a spus.

— Ții minte că, atunci când mi-ai zis că Hannah va muri, eu am spus „De acum înainte, ori de câte ori mă roagă, o să o las să doarmă în celălalt pat al meu?" Păi, odată m-am supărat aşa de tare pe ea pentru că mi-a luat din cameră nişte figurine cu supereroi că, atunci când m-a rugat să doarmă cu mine, i-am zis că nu. Nu-mi vine să cred că am fost aşa de răutăcios.

Acum plângeam amândoi. Trecuseră zece luni de când Hannah murise, iar mâhnirea începea să semene cu o ceapă, ale cărei învelişuri devin tot mai groase şi mai usturătoare pe măsură ce încerci să ajungi la miez. De zile întregi, îmi treceau încontinuu prin minte scene din ultimele ei luni de viață. Nici mie nu-mi venea să cred că am fost cândva în stare să cred că e în regulă să mă despart de ea. Mă învinovățeam pentru tot, începând cu momentele în care am lăsat-o singură ca sa mă duc la baie şi până la cele în care m-am pierdut cu firea, din pricina oboselii şi a frustrării.

Ştiam că şi pe Claude îl încercau nenumărate regrete. Cu câteva săptămâni în urmă, m-am trezit în mijlocul nopții şi l-am auzit plângând în hohote, tot patul se zguduia din cauza suspinelor.

I-am ridicat bărbia lui Will, ca să-l fac să mă privească direct în ochi.

— Mă bucur că mi-ai spus ce simți, i-am zis şi l-am sărutat pe vârful nasului. Şi eu mă simt tare tristă în ultima vreme. Şi mie mi-e tare dor de Hannah şi regret multe din lucrurile pe care le-am făcut sau le-am zis. Dar mai ştiu că am făcut tot ce-am putut eu mai bine şi cred că la fel ai făcut şi tu.

— Da, mami, aşa e, a spus Will, suflându-şi năsucul în păturică.

— Hannah mi-a zis că ființele umane nu trebuie să fie perfecte.

— Zău? Când a spus ea aşa ceva? am întrebat eu, surprinsă.

— Într-una din zilele trecute, mi-a răspuns el. Eu vorbesc adesea cu Hannah despre multe chestii. Mă ajută de multe ori şi mă face să nu mai fiu aşa de supărat. Mi-a mai zis şi că e frumos în Rai şi că nu-i este frică deloc. Acolo joacă baseball, ştii, ea este în echipa verde. Şi mai ştii ceva, mami?

— N-aş avea de unde, am zis.

— Hannah se bucură tare mult că acum, fiind în Rai, poate, să-şi lase părul să-i crească lung şi nu trebuie să aştepte până la paisprezece ani ca să-şi facă găuri în urechi.

Mort înseamnă mort

Aşezată în mijlocul podelei, sortam din grămăjoara de lucruri care însemnau acum tot ce rămăsese din scurta viață a lui Hannah. Am dus rochița de Paşti la nas, dorind să cred că hăinuțele mai păstrau încă mirosul ei, aproape mi se făcea rău la gândul că nu mai eram sigură care era mirosul exact. Începeam, în sfârşit, să pricep cât de departe era de noi.

Cu o lună şi jumătate în urmă, învăluită de neîncredere, m-am luptat să trec de aniversarea de un an de când murise. Laurajane şi alți cincizeci de oameni ni s-au alăturat pe peluza din fața bisericii noastre, pentru a dedica un mic magnoliu abia plantat memoriei lui Hannah. Mi s-a părut că gestul era o frumoasă alinare, dar cu totul nepotrivită.

Mă tot gândeam că, dat fiind că reuşisem să supraviețuim un an fără ea, Hannah ar fi trebuit să primească permisiunea de a se întoarce printre noi. Când aceasta nu s-a întâmplat, fireşte, au urmat trei zile în care am suferit cea mai cruntă depresie de când a murit. Mi-am revenit treptat, simțindu-mă ca un păianjen care a fost salvat de la înec şi ale cărui picioare ar fi trebuit descurcate ca să poată merge înainte.

Peste două săptămâni, Hannah ar fi trebuit să împlinească cinci ani, iar eu mă săturasem de atâta suferință. Claude, Will şi cu mine am hotărât să sărbătorim făcând ceva ce ştiam că i-ar fi plăcut lui Hannah.

Am închiriat o decapotabilă, una roşie, deoarece băiatul de la firmă ne-a spus că nu au nicio maşină de culoare roz. Toți patru, eu şi Claude în față, Will şi Margaret în spate, am sărbătorit ziua lui Hannah plimbându-ne prin împrejurimi, bucurându-ne de briza care ne flutura prin păr.

Acum, împachetam rochița lui Hannah de la Paşti, „cămăşuța pijămăluță” şi prima ei pereche de pantofiori roşii şi le aşezam pe toate într-o cutie. După care am pus cu atenție, deasupra, colecția ei de plasturi, scoici şi proiecte de la grădiniță. Am pus capacul şi am mai stat puțin cu cutia pe burta mea umflată, după care am urcat la etaj cu ea în brațe şi am băgat-o sub patul nostru.

Am decis atunci că aceste lucruri erau mult prea deosebite ca să fie folosite de altcineva.

Am depozitat restul hainelor în spațiul mic de la mansardă, iar cutia cu costumații haioase, casa de păpuşi, setul de ceai de jucărie şi păpuşile Barbie au ajuns în camera lui Margaret. Când am isprăvit cu toate, m-am aşezat în mijlocul încăperii şi am plâns cu amărăciune.

La mine te uiţi?

În faţa oglinzii din baie, priveam la imaginea mea reflectată. Abia mă mai recunoşteam. Chipul îmi părea mai supt decât îmi aduceam eu aminte, iar ochii păreau să privească în gol, la ceva care mie îmi scăpa. Arătam obosită, hotărâtă, înţeleaptă. Oare la cine mă uitam? Mă întrebam şi eu... Oare ce viaţă şi-ar fi dorit persoana din oglindă?

Cu o lună în urmă, spre sfârşitul lui noiembrie, o născusem pe Madelaine Grace. Când am strâns-o în braţe pentru prima oară, m-am simţit împlinită ca mamă şi am ştiut atunci că ea era ultimul copil pe care aş fi avut nevoie să-l mai am vreodată. Pe lângă recunoştinţa care m-a lăsat fără cuvinte, mai eram şi teribil de înfricoşată. Naşterea lui Madelaine era un motiv în plus pentru care viaţa merita trăită, dar însemna totodată că aveam cu atât mai multe de pierdut. Mă temeam să nu fiu din nou dezamăgită de viaţă.

Un alt lucru de care eram conştientă era că trebuia să încep să-mi trăiesc viaţa. Ursul înfometat al hotărârii mele, care şi-a scos capul la lumină cu ceva vreme în urmă, a prins acum curaj şi îşi agita ghearele în aer. Nu mai era timp să devin mai puternică, mai puţin tristă sau să mă simt mai bine. În cele şaisprezece luni, de când murise Hannah, Will învăţase să citească, Margaret să meargă, Claude strângea bani pentru o organizaţie care făcea studii în privinţa cancerului, iar Madelaine a dat pentru prima oară cu ochii de lumea înconjurătoare. Nu mai eram dispusă să las viaţa să meargă înainte fără mine.

Privind în ochii mei, vedeam o femeie care, deşi distrusă de suferinţă, a reuşit să se adune într-un fel sau altul. Simţeam respect adânc faţă de femeia din oglindă, o compasiune nemărginită, pentru golul care îi dominase existenţa, pentru puterea pe care o regăsise. Ştiam acum

că, aşa cum Hannah a putut să vadă dincolo de starea deplorabilă a propriului ei corp, şi eu însemnam mai mult decât o mamă îndoliată. Furia pe care o resimțisem față de restul lumii se transformase într-o determinare crâncenă, aceea de a face un lucru util şi adevărat cu viața mea.

Supărarea care amenințase cândva să mă înghită cu totul se cuibărise acum în oasele mele. Nu trebuia să renunț cu totul la suferința care mă hrănise, ea devenise parte din ceea ce urma să ofer lumii, o parte din ceea ce eram eu.

Mila lumii

Şedeam tăcută între Kim şi Kate la o masă dichisită cu ocazia unui prânz oficial în cadrul Newcomers' Ladies' Luncheon[9].

M-am lăsat convinsă să vin şi eu în după-amiaza aceasta, pentru că mi-au spus că are să-mi facă bine. De la moartea lui Hannah, evitasem pe cât posibil să intru în contact cu oamenii pe care nu-i cunoşteam. Încă mă simţeam labilă şi sensibilă, ca şi cum moartea lui Hannah mă lăsase fără un simţ al politeţii elementare. Niciodată nu ştiam ce eram în stare să le răspund străinilor care, inevitabil, m-ar fi întrebat lucruri dureroase, punându-mă în situaţii neplăcute.

„Câţi copii aveţi?" era cea mai grea dintre întrebări. Dacă spuneam „trei", m-aş fi simţit îngrozitor la gândul că o excludeam pe Hannah. Dacă spuneam „patru", următoarea întrebare venea în mod firesc: „Şi câţi ani au?".

De îndată ce oamenii aflau de la mine că Hannah murise, orice se putea întâmpla. Era unul dintre momentele în care adesea îmi venea să lovesc pe cineva. Întrebarea care mă făcea să fierb – de obicei, alte mămici mă întrebau asta – era ceva de genul: „Vai, dar i-aţi dat să mănânce crenvuşti?". Asta făcea aluzie la faptul că, deoarece procedasem astfel, contribuisem fără doar şi poate la cancerul lui Hannah. Totodată, depistam uşor teama adâncă ce mocnea sub aparenta lor îngrijorare.

---

[9] Expresia populară în rândul americanilor este „Doamne care iau prânzul" şi se referă la grupurile de doamne (de regulă, înavuţite, din înalta societate) care se întrunesc pentru a lua prânzul „în societate", de obicei în timpul săptămânii. Obiceiul vizează femei căsătorite şi care nu lucrează. Prânzul are loc într-un restaurant, poate chiar într-un local, servind drept pauză pe parcursul unei sesiuni de cumpărături. Deseori, ocazia serveşte drept pretext pentru strângerea de fonduri în scopuri caritabile.

Şi eu am crezut cândva că puteam să-mi feresc copiii de cele rele, că am control asupra a ceea ce se întâmplă cu familia mea. În calitate de mamă a trei copii, voiam să cred în continuare că eram în stare să previn multe necazuri. Petrecusem ore în şir trecând prin filtrul gândului toate amănuntele vieții lui Hannah, încercând să-mi dau seama de ce se îmbolnăvise. Doream cu disperare să ştiu dacă aş fi putut, dacă ar fi trebuit să procedez altfel. Încă nu mă învățasem cu ideea că n-aş fi aflat niciodată şi cert e că nu-mi făcea deloc bine să mă gândesc iar şi iar la asta.

Acum, deşi mi se părea că mă ascund sub imaginea bine construită a unei alte femei, care nu lăsa să se vadă cine eram cu adevărat, am început să cred că poate Kim şi Kate au avut dreptate să mă aducă la întrunire. Trecusem cu succes de prima oră, când ni s-a servit cocktailul, ocazie cu care Kim şi Kate au încercat din răsputeri să îndrepte în permanență discuțiile spre subiecte de interes general, cum ar fi greutatea de a găsi un grădinar de încredere şi harnic. Mi-am imaginat că s-au sfătuit în prealabil şi au hotărât că e de preferat să se discute mai degrabă probleme superficiale, pentru ca subiectele să nu devieze înspre „cancer" sau „moarte".

Deşi ne aflam la o masă cu alte şapte femei, pe care nu le cunoşteam, părea că ne putem bucura de acest prânz fără ciocniri neplăcute. După ce am comandat toate de mâncare, s-a animat o conversație despre câte bătăi de cap poți să ai atunci când trebuie să-ți reînnoieşti permisul de conducere dacă te muți în alt stat.

Una dintre doamne a povestit cum a fost nevoită să meargă de trei ori să-şi facă poze, pentru că nu-i plăcea niciodată cum ieşea. Eu îmi sorbeam în tăcere vinul şi analizam chipurile celor de la masa noastră. Oare câte dintre ele s-au gândit vreodată, întocmai ca şi mine, că numai copiii *altora* mor, niciodată ai lor? Nu identificam nici măcar o vagă urmă de tristețe pe chipurile lor. Mă

întrebam dacă şi ele ar putea spune acelaşi lucru despre mine. În ciuda manichiurii perfecte şi a coafurilor ordonate, ştiam că perfecțiunea nu stă în felul în care arată uneori lucrurile. Nici suferința nu se citea atât de uşor.

Una dintre femei, cu părul blond tapat, cea care se mutase recent în New Jersey din Atlanta, a intrat în conversație. A scos din geantă un portofel Gucci şi a găsit printre cărțile de credit lucrul pe care îl căutase cu înverşunare.

— Ia uitați-vă aici, a spus ea pe un ton ridicat. I-a întins femeii care stătea lângă ea permisul de conducere. Mi-a venit să mor şi nu alta, atunci când l-am văzut. Arăt ca un *pacient care face chimioterapie,* pentru numele lui Dumnezeu!

Kim şi Kate au înghețat. Mi-am întors privirea către doamna aceea. Îmi venea să-i spun că cel mai frumos chip pe care l-am văzut vreodată aparținuse unui pacient care făcea chimioterapie, dar m-am abținut.

Ştiam că a existat şi în viața mea o perioadă când nu cunoşteam suferința – nu eram nici măcar conştientă de suferința celorlalți. Eram de părere că acei oameni care sufereau şi-o făcuseră cu mâna lor. Mă simțeam undeva deasupra lor şi credeam că a arăta compasiune înseamnă să-ți pară rău că viețile lor nu erau perfecte, aşa ca a mea. Ştiam acum că şi eu însămi suferisem dintotdeauna. Pur şi simplu nu am vrut şi nici n-am fost în stare să o recunosc.

Femeia cu părul tapat şi cu permisul de conducere al unui pacient la chimioterapie nu era duşmanul meu. De fapt, ea eram eu, cu mulți ani în urmă.

Apartenenţa

Unii dintre părinți erau deja în picioare. Tremurând de nerăbdare, l-am strâns pe Claude de mână. Aşteptasem seara aceasta de foarte multă vreme.

— Hannah Catherine Martell, a anunțat femeia în microfon. Sunetul produs la rostirea numelui lui Hannah a reverberat până în cupola bisericii. Ne-am ridicat mândri, cu lacrimi şiroind pe obraji, iar pe altar a mai fost aprinsă o lumânare. Toți oamenii, chiar şi cei mai din față, şi-au întors privirile spre noi. Nu era nevoie ca aceşti oameni să ne fi cunoscut personal ca să ştie ce se petrecuse cu noi; povestea noastră era şi a lor.

Această ceremonie de absolvire era una mai aparte, o slujbă pentru părinții îndoliați, găzduită de un grup ce purta numele „Compassionate Friends”[10]. Claude şi cu mine am început să luăm parte la întrunirile lor săptămânale şi, pentru prima oară de când Hannah murise, găsisem un locşor în care nu ne simțeam ciudat sau nelalocul nostru din cauză că pierdusem un copil, unde oamenilor nu le era teamă de lacrimile noastre şi nici nu erau nerăbdători ca noi să „mergem înainte”.

Pentru mine şi Claude, aceste întruniri însemnau şi un mijloc de a ne acorda timp unul celuilalt, păstrând totodată vie amintirea lui Hannah. Stăteam după aceea în maşină, unul lângă altul, fără copii prin preajmă, vorbind despre sentimentele noastre, şi ne simțeam ca şi cum abia ne cunoscusem şi eram la primele întâlniri.

În ultimul an, am început să interacționez şi cu alte mame îndoliate, ai căror copii muriseră de cancer. Una dintre asistentele sociale de la clinica unde a fost tratată Hannah mi-a sugerat că experiența mea ar putea să îi

---

[10] „Prieteni plini de compasiune” este numele unei organizații non-profit care susține familiile care plâng pierderea unui copil, de orice vârstă, indiferent de cauzele morții.

ajute pe alții. Am fost de acord să încerc. Eram acum cincisprezece mămici, şi ne întâlneam mai mereu în casa uneia dintre noi. Era singurul grup „de joacă” pe care-l ştiam în care copiii se jucau, iar mamele plângeau.

Nu mă mai simțeam specială sau exclusă în vreun fel din cauză că-mi murise un copil. Unde cândva crezusem că suferința era făcută pentru alții, ştiam acum că, de fapt, a făcut parte din ființa mea dintotdeauna. Am învățat să simt compasiune față de mine însămi, să recunosc suferința în ceilalți şi să-i pot compătimi şi pe ei.

Lista numelor a ajuns la sfârşit, iar lăcaşul, plin de rude şi apropiați care aplaudau, umpleau spațiul de iubire şi respect față de părinții care stăteau în continuare în picioare. Nu-mi aminteam să mă fi simțit cândva mai onorată de-atât. Toată lumea s-a îndreptat apoi spre ieşire şi s-au strâns la o cafea în camera de întruniri adiacentă. Câțiva dintre noi eram aşezați în cerc şi vorbeam despre copiii noştri.

Eram în toiul unei povestiri despre Hannah, când una dintre mame m-a întrerupt:

— Dumnezeule mare, *dumneavoastră sunteți mama micuței cu pantofiori roşii!* a spus ea.

S-a prezentat ca fiind Barbara şi ne-a spus că fetița ei, Erin, avea doi ani când a murit. A fost internată în aceeaşi clinică cu Hannah, la secția de terapie intensivă unde Hannah se recupera după intervențiile suferite.

— Rezidenții şi infirmierele de acolo au fost grozavi, a spus Barbara. Au tratat-o pe Erin ca pe o persoană în toată firea. Se prezentau mereu când intrau în cameră. Acordau tot timpul atenție unor detalii care pot părea stupide în ochii celorlalți, dar pentru Erin însemnau enorm: o lăsau, de exemplu, să-şi aleagă plasturii după bunul plac.

Eu şi Claude ne-am zâmbit cu subînțeles şi ne-am strâns de mână.

Barbara a continuat:

— Asistentele mi-au spus atunci că Erin le aducea aminte de o altă fetiță. Ziceau că se gândesc la ea mai mereu, pentru că ea a schimbat felul în care ei obişnuiau să facă anumite lucruri. Nu mi-au spus care era numele ei din motive de confidențialitate, dar o numeau mereu „fetița cu pantofiori roşii".

Claude şi cu mine am început din nou să plângem, dar nu de tristețe, ci dintr-un sentiment acut de mândrie şi uşurare. Se pare că viața lui Hannah a însemnat ceva pentru lumea asta, a schimbat ceva în inimile şi în viețile celor pe care-i iubise, dar şi în cei pe care nu i-a cunoscut niciodată.

*

Compasiunea nu lasă loc de regrete în fața suferinței. Ştie că suferința trebuie să existe şi să se facă simțită. Când recunoaştem această legătură între noi şi restul lumii, ştim că, de fapt aparținem unul altuia; că niciodată nu suferim singuri.

Minunare
De la nevoia de a şti la eliberarea din strânsoare

Începe să păţeşti…
Picioarele ţi se vor îngreuna şi vor obosi…
Apoi va veni clipa
să simţi aripile care ţi-au crescut
şi te vei trezi înălţându-te…

— Rumi

Sete

— Îți spui vreodată „la ce bun? ce rost are?”, m-a întrebat Laurajane.

Stăteam în living, ea cu spatele la fereastră, lăsând soarele după-amiezei să-i încălzească spatele. Putea fi foarte bine confundată cu un înger cu halou roşu, atâta doar că era prea nervoasă din fire ca să fie sfântă. Lucrul care ajunsese să-mi placă la Laurajane mai mult decât orice era faptul că dădea cărțile pe față.

— Serios, acum, a continuat ea. *Ce* îi trece prin cap lui Dumnezeu? Toate *trebuie* să aibă un sens. Nu-mi vine să cred că lasă atâtea să se întâmple fără să existe un plan măreț.

Hram întru totul de acord. În ultima vreme mă simțisem mai hotărâtă şi mai puternică decât oricând să fac ceva cu viața mea, şi eram pregătită să încerc să caut răspuns la cele două întrebări care-mi dădeau târcoale de prea mult timp şi nu-mi dădeau voie să merg înainte: De ce murise Hannah? Unde era acum? Eram atât de nerăbdătoare, parcă ştiam prea mult şi prea puțin în acelaşi timp. Cu toate că eram convinsă că Hannah murise cu un scop, nu ştiam care fusese acela.

Aveam totodată senzația că ea era undeva, doar că nu ştiam unde. Mi se părea că, indiferent de ceea ce făceam, mereu mă împotmoleam de aceste două întrebări. Eram sigură că, de îndată ce aş fi găsit răspunsurile, toată viața mea ar fi reintrat pe făgaşul normal.

— M-am săturat să mă tot întreb aceleaşi lucruri, i-am zis. De ce să nu facem ceva ca să ne lămurim?

După o săptămână, am organizat împreună cu Laurajane o întrunire, la mine acasă, cu alte câteva femei. Aceasta a fost doar prima întrunire a „Grupului Spiritual de Vinerea Dimineață”, denumire inventată chiar de noi. Împreună, am început să căutăm răspunsuri la câteva dintre întrebările pe care ni le puneam fiecare. Laurajane,

care cercetase ani la rând diverse tradiții religioase, cu scopul de a-şi mări universul cunoaşterii, a devenit liderul grupului. La sugestia ei, am început să citim şi să discutăm pe marginea cărților cu teme ca interpretarea viselor, fenomenele psihice ori înțelepciunea intrinsecă a altor religii. Dacă până acum mă întâlneam cu prietenele la o cafea ca să bârfim, acum mă întâlneam cu ele la o cafea şi discutam despre reîncarnare.

Mă simțeam ca un pui de pasăre care dă cu ciocul în coaja de ou, nerăbdător să eclozeze. Pe dinăuntru mă schimbasem simțitor, însă duceam aceeaşi viață de dinainte ca Hannah să fie diagnosticată. După toate prin câte trecusem, mă simțeam frustrată că nu puteam să arăt asta. Tânjeam după o viață mai plină şi mai puțin previzibilă, care să reflecte libertatea şi curajul pe care mi le asumasem. Dar ezitam totodată să fac prea multe schimbări înainte de vreme. Sentimentul de statornicie abia se instalase din nou în viața mea; era ceva confortabil şi protector în felul în care se desfăşuraseră lucrurile până acum.

Deşi încă aveam rețineri să păşesc într-o viață nouă, cărțile pe care le citeam şi conversațiile la care luam parte mă făceau să văd lucrurile altfel. Învățam un nou limbaj ca să dau glas experiențelor pe care le trăisem care, până acum, păreau să nu poate fi exprimate în cuvinte. Partea din mine care se simțise dintotdeauna izolată, diferită față de majoritatea oamenilor pe care îi cunoşteam, mi se părea acum mai puțin bizară. Mă simțeam în continuare profund legată de credința mea creştină, dar acum mă simțeam liberă să experimentez alte moduri de a-mi exprima şi trăi devotamentul. Am început să țin un jurnal cu visele mele, să aprind lumânări şi să ard tămâie, lucruri pe care le făceam din instinct pe vremea adolescenței, dar la care renunțasem cu ani în urmă, de parcă mă obligase cineva să „cresc mare”.

Claude nu a fost defel impresionat când i-am împărtăşit entuziasmul meu.

„Tu şi prietenele alea ale tale nu sunteți decât o adunătură de ciudate”, mi-a spus el. Nu glumea decât pe jumătate.

Deşi o parte din mine credea că ar putea avea dreptate, nu eram pregătită să pun capăt căutărilor. Nimic nu mă putea opri, eram precum un pelerin însetat care hălăduieşte prin deşert şi simte din depărtări oaza bogată după care tânjeşte.

Fragilitate

Petrecerea de Crăciun de la biroul lui Claude era pe sfârşite. Toată lumea mâncase prăjituri, băuse punci şi dansase, ba chiar stătuserăm la rând ca să putem vorbi câte un moment cu Moş Crăciun şi doamna Crăciun. Era târziu şi multe familii plecaseră deja acasă. Pe hol nu mai era nimeni când ne-am îndreptat spre lift. Eu o ţineam pe Maddy în braţe, iar Will o fugărea pe Margaret, făcând cercuri în jurul nostru.

Din celălalt capăt al holului au venit spre noi o femeie şi o tânără fată. Când au ajuns mai aproape de noi, Claude şi-a dat seama că femeia era chiar o colegă a sa. După ce Claude a făcut prezentările, am urcat cu toţii în lift. În timp ce uşile liftului se închideau, femeia s-a uitat în jur.

— Nu cumva lipseşte unul? ne-a întrebat ea.

Claude s-a uitat, pe rând, la noi toţi, apoi a spus, întorcându-se spre femeie:

— Nu, ce vreţi să spuneţi?

— Ce chestie curioasă, a continuat femeia, ridicând din sprânceană, sunt *sigură* că, atunci când v-am văzut pe hol pentru prima dată, erau patru copii cu dumneavoastră, nu trei.

Claude şi cu mine am avut un schimb de priviri, întrebându-ne amândoi acelaşi lucru. Îmi doream mai mult decât orice ca aceasta să fi fost o vizită de-a lui Hannah, dar îmi era teamă să mă gândesc prea mult. Chiar şi o urmă de îndoială ar fi perturbat o legătură atât de fragilă.

Ţesătoarea de vise

Am intrat cu maşina pe alee şi am parcat-o. Am lăsat o clipă fetele în scăunelele lor de pe bancheta din spate ca să nu o zbughească afară şi am început să scot ghivecele cu panseluțe şi sporul casei din portbagajul maşinii. Fra primăvară. Bonsaii care înmuguriseră timid când Hannah încă mai era în viață o făceau acum din nou. Acum, Margaret şi Madelaine, nu Hannah, erau cele care se bucurau nespus să meargă la eleşteu, să dea de mâncare rățuştelor şi să facă cu mâna către magnoliul uriaş. Mă simțeam ca şi cum urcam la nesfârşit pe o scară în spirală şi deşi priveliştea era mereu aceeaşi, perspectiva mea se schimba.

Am terminat de scos florile, m-am scuturat pe mâini de pământ şi abia apoi am observat că cineva agățase de mânerul uşii de la intrare o plasă mare din plastic. M-am gândit că era probabil vorba de nişte hăinuțe pentru fete, de la cineva care nu le mai folosea. Am ridicat plăsuța şi am tras cu ochiul. Mă înşelasem. Înăuntru se aflau un bilețel şi o țesătură împăturită, care părea din lână. Mai întâi am citit bilețelul.

„Dragă doamnă Martell,

Această cuvertură este pentru dumneavoastră. Este de la fiica dumneavoastră, Hannah. Vă rog să nu mă luați drept o ciudată. Nu mi s-a mai întâmplat niciodată aşa ceva. Deşi eu nu v-am cunoscut niciodată, am auzit despre Hannah când una dintre fiicele mele a mers la grădinița Meadow Flower. Am deprins cu ani în urmă arta țesutului şi am hotărât să fac câte una pentru fiecare dintre cele patru fiice ale mele. Când am început lucrul la această cuvertură, am crezut că va fi pentru una dintre ele. Nu a durat mult până să-mi dau seama că mă înşelasem. Ori de câte ori munceam la ea, mă trezeam cu gândul la Hannah. Într-un fel pe care nu mi-l pot explica, ştiam că Hannah

vrea ca eu să țes această cuvertură pentru dumneavoastră, ca un mesaj din partea ei. În ultimul an, tot țesând împreună, Hannah mi-a schimbat punctul de vedere asupra vieții de după moarte. Pur şi simplu nu îmi mai este frică. Mă simt binecuvântată. Hannah vă iubeşte foarte mult. Vă mulțumeşte că sunteți mama ei.

Cu dragoste, Joann"

Când am desfăşurat cuvertura, mintea-mi întrebătoare parcă începea să se dumirească. Fundalul țesăturii era exact în nuanța de turcoaz, nu foarte des întâlnită, pe care o avea covorul de la noi din casă. Pe partea din mijloc era țesută imaginea unui îngeraş cu păr blond, desculț, suspendat de cerul înstelat. Ținea în mâini un trandafir mare, roz – Rose, al doilea prenume pe care Hannah îl alesese pentru Margaret.

Am început să plâng chiar acolo, pe alee. Ştiam că acesta *chiar era* un mesaj din partea lui Hannah şi mă bucuram nespus că mi-l trimisese aşa, într-o zi cu totul *obişnuită.*

Expiră

Margaret făcuse trei ani în vară. Ea şi Madelaine erau în permanenţă împreună, ca două maimuţele; oriunde mergea Margaret, hop şi Madelaine. Treceau printr-o perioadă în care amândouă mă întrebau o groază de chestii despre Hannah, surioara lor mai mare. Venise momentul, mi-am zis, să le arăt cutia în care aşezasem lucruşoarele mai însemnate care-i aparţinuseră lui Hannah. Tocmai scoteam cutia de sub pat când a sunat telefonul.

— Fetelor, aşteptaţi o clipă, mă întorc imediat, am zis.

— Bine, mami, au răspuns ele.

Trebuia să mă fi gândit mai bine. Am coborât în fugă şi am ridicat receptorul. Era mama unuia dintre băieţii din echipa de baschet în care juca şi Will, care sunase ca să-mi dea instrucţiuni cum să ajung în locul în care se ţinea meciul de seară. Am notat datele pe ceva şi apoi am întrebat-o despre petrecerea cu pizza pe care urma s-o dăm pentru băieţi la sfârşit de sezon. Ne-am luat cu vorba, aşa că am pierdut noţiunea timpului. Mi-am adus brusc aminte că Margaret şi Madelaine mă aşteptau. Tocmai spuneam la revedere când le-am auzit pe fete coborând pe scări.

— Nu-i aşa că arăt minunat, mami? m-a întrebat Maddy.

— Şi eu la fel, mami, şi eu! s-a băgat şi Margaret.

Am pus receptorul în furcă şi m-am întors cu faţa la ele.

Maddy purta „cămăşuţa pijămăluţă” cu flori roz a lui Hannah. Îi era atât de lungă încât trebuia să o ţină ridicată în jurul brâului ca să nu se împiedice de ea. A întins un picior spre mine.

— Uite, mami, se potrivesc perfect! mi-a spus. Clar ca ziua bună, pantofiorii roşii ai lui Hannah erau acum în picioarele ei.

— Eu am ajutat-o să se încheie la ei, a spus Margaret cu mândrie.

M-am uitat apoi la Margaret. Am fost atât de mult surprinsă de apariția lui Maddy, că nici n-am avut timp să o observ pe ea. Îşi acoperise fiecare centimetru de piele, din cap până-n picioare, cu plasturii din colecția lui Hannah. Stăteau amândouă acolo, în fața mea, râzând cu gura până la urechi.

Nu mi-am dat seama până atunci că, de când a murit Hannah, mi-am ținut respirația. M-am temut că amintirile legate de ea ar fi dispărut cu totul dacă n-aş fi fost în stare să păstrez magia acelor lucruşoare atât de însemnate pentru mine. Acum, că vraja a fost ruptă, mi-am dat seama că plasturii aceia, „cămăşuța pijămăluță" şi pantofiorii roşii ascundeau în ele multă viață, care se voia trăită din plin. Trebuia să scot de la păstrare amintirile despre Hannah şi eu însămi trebuia să-mi deschid inima. Nu ştiam dacă să râd din toată inima sau să izbucnesc în lacrimi când mă uitam la fetele mele, care mă priveau radiind.

— Sunteți superbe amândouă, am spus în cele din urmă, îngenunchind în fața lor ca să le cuprind cu brațele. S-au lăsat amândouă în poala mea, chicotind vesele, şi am adăugat:

— Şi cu siguranță Hannah ar fi de aceeaşi părere!

Dar

Nu-mi puteam lua ochii de la el. Stând în fața capodoperei lui Monet de la Muzeul de Artă Metropolitan, din New York, mi-am dat seama că petele de culoare îndrăznețe pe care artistul le aşternuse pe pânză captaseră cu precizie momentul în care o vază cu floarea soarelui pe o pânză purpurie era cel mai frumos lucru de care ai fi avut nevoie de la Dumnezeu.

Am cumpărat în ziua imediat următoare un set de culori acrilice, câteva pensule, o pânză deja pregătită şi un manual de introducere într-ale pictatului. Am întins pe masa din sufragerie mai multe ziare, am umplut un bol cu apă, am împrăştiat năsturaşi de culoare pe o farfurie din carton şi am început să amestec culorile. Nu m-am grăbit, lăsând treaba să curgă de la sine.

Am început să fac o schiță, cu creionul de un cenuşiu deschis pe pânza albă, şi am văzut cum se conturează imaginea unei cabane de munte pe fundalul unor dealuri acoperite de nenumărați copaci. În imagine a apărut apoi şi un şuvoi de apă, făcându-şi loc printre pietre şi coborând învolburat spre țărmurile răcoroase, trecând razant prin dreptul unei casei. Am completat imaginea cu o fântână, cu tot cu găletuşa din lemn de stejar pentru cărat apa şi n-am uitat de câteva răsaduri de flori care se întindeau până spre intrarea în casă.

Am aruncat prima pată de culoare pe pânză, încă nesigură, însă am devenit tot mai îndrăzneață pe măsură ce pictam. Culorile din vârful pensulei înghițeau schița creionată, permițându-mi să mă ghidez acum nu după desen, ci după viziunea care l-a inspirat. Cu cât eram mai răbdătoare în timp ce pictam, cu atât aflam mai multe. Am aflat că o frunză este un mozaic născut din verde şi din lumină, că un acoperiş din butuci de cedru se lasă pieptănat cu îngăduință de razele soarelui. Până şi greşelile au suferit o transformare pe pânză: când prea

mult albastru se amesteca din greşeală cu nuanțe de galben, umbre de muşchi neted se iveau printre pietrele orânduite pe marginea vâltorii de apă.

Parcă am prins viață pictând, m-am lăsat cuprinsă de o bucurie care nu era orientată spre ceva anume. Mi-am amintit de Hannah când a aranjat masa pentru ceaiul cu asistenta şi mi-am dat seama că am acceptat în sfârşit invitația pe care mi-a făcut-o cu mult timp în urmă, aceea de a avea un rol important în propria-mi viață. Acum, nu a contat activitatea în sine, ci faptul că am pus suflet în ceea ce am făcut.

După două luni, m-am semnat în colțul din dreapta jos şi am rezemat tabloul de fereastra de deasupra chiuvetei de la bucătărie. L-am privit pe Claude pe geam, dându-le în leagăn pe Margaret şi Madelaine. Fetele țipau de bucurie, lăsând razele răzlețe ale soarelui să le mângâie fețele, şi mi-am amintit după-amiaza aceea cu Hannah când am pictat cu degetele. Aproape că vedeam picăturile de vopsea roşie, albastră, galbenă şi verde făcându-mi cu ochiul dintre firele de iarbă.

Recunoştinţă

Eram la câţiva zeci de metri de semafor şi era roşu. Eram în întârziere şi nu voiam să încetinesc. S-a făcut verde exact înainte să ridic piciorul de pe acceleraţie.

„Mulţumesc”, mi-am spus.

Zilele acestea, obosită să tot încerc să pun lucrurile cap la cap, încetasem să mă mai rog cu „te rog, te rog, te rog” şi trecusem la „mulţumesc, mulţumesc, mulţumesc”. Era evident că aveam pentru ce să fiu recunoscătoare în viaţa asta – copii, prieteni, sănătate, faptul că eu şi Claude ne străduiam să facem căsnicia noastră să funcţioneze – însă, de îndată ce m-am apucat să mulţumesc, nu m-am mai putut opri. Cu cât priveam mai atent, cu atât găseam mai multe lucruri pentru care eram recunoscătoare. Le mulţumeam până şi copacilor pentru forma lor, puloverelor că-mi ţin de cald şi câinilor pentru blana lor moale.

Recunoştinţa mă făcuse să-mi schimb întreaga perspectivă asupra vieţii. Îmi dădeam seama din această cauză că fiecare moment avea ceva pentru care să-i mulţumeşti, chiar dacă era vorba pur şi simplu de altă răsuflare. Mă gândeam mereu la Hannah şi la faptul că reuşea să găsească mici surse de bucurie în orice colţişor, în orice mărunţiş.

Acest mod de a fi prezent în tot ceea ce se întâmpla, era mai mult decât un exerciţiu de gândire pozitivă. Era o întoarcere la starea aceea de nemişcare adâncă, pe care noi două am împărtăşit-o cândva.

Mi-am dat seama în nemişcarea aceea de încă un lucru uimitor. Niciun moment nu era de sine stătător; fiecare era o combinaţie între toate celelalte clipe de dinainte şi cele care urmau să vină. Exista un fel de tipar, o orânduire inteligentă în felul în care se întretăiau momentele, sugerând că nu eu îmi trăiam viaţa, ci viaţa mă trăia pe mine.

Schimbarea mării

Mergeam pe malul apei, bucurându-mă de senzația plăcută că-mi fuge pământul de sub picioare. Iubeam nespus oceanul şi mă simțeam umilă în fața întinderii sale necruțătoare.

Mă simțeam copleşită de sentimentul că tot ceea ce însemna viața mea trebuia să se schimbe, deşi mă înfiora şi mă entuziasma deopotrivă ideea. În anii care au trecut de la moartea lui Hannah, am reuşit să mă dezbar de aşteptările sufocante pe care le-am avut față de mine. Doream cu tot dinadinsul să am acum un scop mai bine definit, să trăiesc o viață care să cuprindă mai mult din mine.

Deşi încă încercam, alături de Claude, să ne salvăm căsnicia, iubirea noastră, la fel de reală şi de instabilă precum nisipurile mişcătoare, se sfărâma sub picioarele noastre. Niciunuia dintre noi nu îi convenea că am ajuns în stadiul acesta, dar nu cădeam deloc de acord asupra a ceea ce trebuia să se schimbe, în continuare, nu puteam să îmi imaginez viața decât alături de Claude; divorțul ar fi fost ultima soluție. În ciuda faptului că îmi doream cu disperare să îndepărtez din viața mea lucrurile care nu mai funcționau, mă temeam să pierd tot ceea ce încă mai conta pentru mine.

Aşezată pe marginea unei dune, m-am aplecat. Am închis ochii şi mi-am ascultat bătăile inimii pe fundalul valurilor care se spărgeau necontenit la mal. Am inhalat vântul aspru şi mi-am lins buzele, gustul sărat invadându-mi gura. Stăteam liniştită, absorbită complet de imensitatea priveliştii. Mă simțeam minusculă, dar îmbrățişată pe de-a întregul, susținută. Simțeam cum un nou val al vieții mă poartă departe de ideile mele preconcepute despre ceea ce ar fi trebuit să fiu. Tânjeam să mă las pradă cu totul, dar voiam să mă asigur că,

indiferent unde m-ar fi purtat, Hannah avea să fie şi ea acolo.

Am auzit un pescăruş undeva deasupra mea. Am deschis ochii şi m-am ridicat în fund.

Apărându-mi ochii, am privit strălucirea soarelui de după-amiază. Pasărea cu pete maro, cu aripile întinse, albe s-a năpustit şi a plonjat înaintea mea. În timpul în care s-a cufundat în apă şi a ieşit victorioasă, ochii precum nişte biluțe strălucitoare mă priveau fix. A aterizat la câțiva metri în fața mea, în nisip. Ne studiam, în tăcere. Era, la prima vedere, un pescăruş ca oricare altul, dar analizându-l mai îndeaproape, mi-am dat seama că avea partea inferioară mai albă decât a altora, doar vârfurile aripilor erau cafenii, iar piciorul drept era uşor deformat. A strâns uşor un ochi şi şi-a umflat penele. Uitându-mă la el, mi-am dat seama că era obişnuit şi unic, întocmai ca şi mine.

Atunci am realizat că misterul care suspendase luna pe cer făcea ca Pământul să se rotească şi marea să se învolbureze veşnic, acelaşi mister o născuse pe Hannah, pe acest pescăruş şi pe mine; era la baza tuturor lucrurilor, se apropia şi se îndepărta cu repeziciune, mereu în schimbare şi niciodată altfel. Indiferent ce-aş fi făcut, oriunde s-ar fi aflat Hannah, noi două am fi făcut mereu parte una din cealaltă. Nu era doar închipuirea mea, menită să mă facă să mă simt mai bine. Era adevărul.

Puteam în sfârşit să renunț să mai încerc a înțelege totul. Nu exista un răspuns simplu, unic, la întrebările pe care mi le puneam eu; trebuia pur şi simplu să trăiesc pe propria-mi piele ambiguitatea, deplinătatea şi misterul.

Recoltă

Margaret şi Madelaine erau în scăunelele lor pe bancheta din spate a maşinii. Will era în faţă, lângă mine. Am ridicat piciorul de pe acceleraţie când maşina din faţă a încetinit ca să o ia la stânga.

— Mami, uite! încerca să se facă auzită Maddy, arătând cu degetul şi agitându-se în scăunel.

— Acolo ne-am jucat eu şi Hannah în Rai, înainte să mă nasc! A arătat spre casa preferată a lui Hannah, cea roz deschis şi cu canturile maronii.

N-aveam habar de unde ştie şi nici nu voiam să ştiu. Am primit cuvintele ca pe un cadou din timpul vieţii lui Hannah, ca o dovadă a misterului greu de descifrat care sălăşluieşte în toate lucrurile din jur.

Privind în urmă, mi-am dat seama că, pe parcursul ultimului an de viaţă al lui Hannah şi în cei trei ani şi jumătate de la moartea ei, credinţa mea a înmugurit şi a dat în pârg cu răbdare. Exact în acest moment, unic şi deosebit, rodul ei s-a desprins de pe cea mai de sus ramură şi mi-a căzut rotund şi suculent în poală.

Dans

Tortul cu glazură roz şi o grămăjoară de lumânări înfipte în mijloc era aşezat pe masa unde luam de obicei micul dejun. Astăzi Hannah ar fi împlinit opt ani şi urma să o sărbătorim aşa cum făcusem an de an, de când cu plimbarea în decapotabila roşie. Înainte să plece la muncă şi la şcoală, Claude şi Will umflaseră toate baloanele dintr-o plasă, iar acum stăteau agățate în colțurile camerei, în ciorchini prinşi cu fâşii de hârtie creponată. Margaret şi Maddy s-au bucurat să dea o „mână de ajutor” desfăşurând din dispenser kilometri de celofan, dar când m-am oprit să pun mai multe farfurii în maşina de spălat vase, au început să sară de colo-colo, rugându-mă să mă grăbesc. Aniversarea lui Hannah nu era singurul lucru special din această zi. Pentru Margaret şi Madelaine era prima zi în care mergeau la balet.

Ştiam cum avea să arate această zi încă de când m-am visat prima oară mămică de fetiță. Fiica mea, la fel ca şi celelalte fete din grupa ei, avea să poarte un costumaş roz deschis dintr-o singură piesă şi ciorăpei roz. Urma să-şi țină balerinii (roz şi ei) într-o gentuță mică din piele lăcuită neagră. Părul i-ar fi fost prins într-o coadă de cal perfectă şi legată cu o panglică din satin roz.

În visul meu, zâmbesc mândră alături de celelalte mame şi observ că toate îmi seamănă. Toate purtăm sacouri cambrate, cămăşi albe scrobite din bumbac, pantofi de piele cu talpa joasă, ceasuri aurite, brățări şi cercei. Părul ne este dat pe spate şi ținut de bentițe fine. Copiii noştri mai mici, bebeluşi în cărucioare, dorm nestingheriți, după ce au mâncat pe săturate.

Da, ştiam cu atâta precizie cum trebuia să fie cea dintâi zi la cursul de balet, iar aceasta categoric nu semăna cu cea din închipuirea mea. Costumaşul lui Madelaine era roz deschis, dar era acum pătat de ciocolată şi de sosul de la spaghetele de aseară; îl purtase non-stop de două zile,

prea emoționată să-l dea jos chiar şi înainte de culcare. E drept că dresurile şi balerinii s-ar fi potrivit cu ce aveau celelalte fetițe, dar părul începea deja să-i iasă din strânsoarea cu un pom-pom strident, roz cu verde fosforescent şi albastru. În locul gentuței negre din piele lăcuită îşi luase o taşcă galbenă din vinilin, în care, pe lângă balerinii ei şi ai lui Margaret, îşi mai băgase şi câteva cărți şi păpuşele Barbie, „pentru orice eventualitate".

Margaret refuzase strâmbând din nas să poarte costumaşul roz şi-şi alesese un costum de dans din cutia ei cu costumații haioase. Paietele de un albastru electric străluceau izbitor în contrast cu tutu-ul multicolorat şi cu ştrampii roşii. Purta nişte papucei de casă argintii, care aduceau cu balerinii, dar nu erau, şi o diademă cu strasuri numai demnă de Cenuşăreasa.

Uitându-mă în treacăt în oglinda din hol, ca să văd cum arătăm toate trei, am avut o ezitare. Indiferent ce ar fi purtat celelalte mame, eu ştiam că fusta mea neagră lungă, cizmele din piele negre şi şalul roşu vor părea la fel de nepotrivite pentru ocazie ca şi paietele de pe Margaret.

Unde dispăruse cealaltă femeie – cea din închipuirea mea?

Dintr-odată am auzit o voce care răzbătea din interiorul meu: „Poate ar trebui să te schimbi în haine mai potrivite. Sau măcar să insişti ca fetele sa se schimbe." Mai că-mi venea să râd în hohote. Recunoscusem vocea – era cea a femeii care se preocupase mereu de ceea ce credeau alții – poate că ei îi păsa de astfel de amănunte, poate îi era teamă – dar *mie* nu.

Cum ne priveam aşa în oglindă, la tabloul pe care-l compuneam, am simțit pereții cutiei în care trăisem ani la rând dărâmându-se. Ştiam că undeva, în sufletul meu, mă voi teme în continuare să nu fiu rănită, să nu fac greşeli sau să nu fiu iubită. Nu trebuia însă să aştept ca

teama să se facă nevăzută, întocmai ca şi suferința, era şi ea parte din mine.

M-am întors către Margaret şi Madelaine.

— Arătați minunat, le-am zis.

— Şi tu la fel, mami, au zis ele la unison, chicotind.

— Ce mai aşteptăm, atunci? Haideți să mergem!

Hannah m-a învățat că există o moarte mai dureroasă decât aceea care ne-a răpit-o pe ea din această lume: un suflet sufocat de temeri lasă prea multe bucurii netrăite. Le-am privit pe Madelaine şi pe Margaret intrând în sala de curs, zâmbitoare, cu fruntea sus, şi am ştiut atunci că magia pantofiorilor roşii ai lui Hannah îşi completase ciclul. Nu mi-a dat doar mie acest dar, ci şi surorilor ei.

Amintirea

Adormisem, suspendată într-o linişte în care nimic nu se petrecea şi nu mai era nimeni prezent. Ceva a ieşit la suprafaţă. Liniştea s-a dizolvat. Pluteam spre înălţimi, spre luciditatea absolută. Nu eram singură. Mă îndreptam încetişor spre cealaltă entitate. Aveam ochii închişi. Nu mă temeam. Îi simţeam respiraţia şi răbdarea cu care aştepta şi ştiam că stă în picioare lângă pat, în dreptul meu. Încă ţineam ochii închişi, voiam să-i ţin aşa. Ea aştepta. I-am deschis.

Stătea acolo, în lumina blândă a zorilor, zâmbind în tăcere, de parcă ar fi ştiut dintotdeauna şi ştia şi acum. Era primăvară, era bolnavă şi deja aflasem că o să moară.

— Mami, am avut un vis, mi-a spus ea.

Am dat la o parte pătura şi am simţit cum dispare căldura plăcută a unui somn bun. S-a urcat lângă mine în pat, s-a cuibărit la pieptul meu şi m-a privit în ochi.

— Mami, am avut un vis, un vis *foarte, foarte special.*

Feţele noastre erau atât de apropiate una de alta că mai aveam puţin şi ne atingeam. A făcut o pauză, ochii îi străluceau de parcă era pe punctul de a divulga un mare secret.

— Am visat că Dumnezeu şi îngeraşii Lui au venit şi m-au ridicat ca să mă ducă în lumea Lor, din cer! A bătut din palme.

— Mami, nu-i aşa că ar fi nemaipomenit? a exclamat ea plină de entuziasm.

M-a cuprins cu mâinile de după gât. Am strâns-o în braţe, cât de tare am îndrăznit.

Epilog

La şapte ani de la moartea lui Hannah, multe lucruri s-au schimbat.

Eu şi Claude am divorțat, până la urmă. Separarea noastră a fost, cel puțin pentru mine, dureroasă şi inevitabilă în egală măsură. După săptămâni întregi de discuții şi introspecții, ne-am aşezat amândoi la masa din bucătărie şi am stabilit propriile reguli în privința custodiei şi a partajului. Cum am mai făcut de atâtea ori, înainte, am folosit regula doctorului Markoff şi am luat cele mai bune decizii posibile în condițiile date.

În rest, am păşit în viața despre care intuiam că era dintotdeauna acolo. La baza ei stă acea stare de nemişcare pe care am descoperit-o în ultimul an petrecut cu Hannah, stare care a continuat să mă îmbogățească sufleteşte. Viața mea de azi, care înseamnă o nouă căsnicie, este plină de entuziasmul de a trăi fără nevoia de a cunoaşte toate răspunsurile.

Will, Margaret şi Madelaine sunt tot mai înfloritori. Cred că, în parte, aceasta se datorează prezenței continue a lui Hannah în viețile lor. Will încă mai vorbeşte cu Hannah în unele nopți, înainte să adoarmă. Margaret şi Madelaine aduc cu mândrie vorba de cea care a fost „sora lor mai mare”.

Magnoliul lui Hannah, plantat în fața bisericii noastre, a înflorit din primul an. A devenit un reper pentru cei care doresc să-şi amintească de Hannah, care au iubit-o şi revin mereu să-l vadă. Pe crenguțele mai aplecate sunt încă agățate ornamente cu îngeraşi şi fluturi şi un colier din mărgele de plastic pentru fetițe. De ziua ei, magnoliul

primeşte buchete de flori şi la fel şi când se împlineşte un număr de ani de la moartea lui Hannah.

Pantofiorii roşii ai lui Hannah nu s-au mai întors niciodată în cutia de sub patul meu. Au continuat să se facă utili în picioarele lui Madelaine, care i-a purtat şi răspurtat, la dans şi cu alte ocazii, până ce pielea lăcuită s-a ros de tot pe la vârfuri, s-au rupt cataramele de la baretuțe şi s-au tocit aproape de tot şi tălpile. Imaginea lor continuă să dăinuie în inima mea, ca o amintire eternă a spiritului luminos a lui Hannah.

Mulțumiri

Nu am cuvinte pentru a mulțumi cum se cuvine celor care au luat parte la realizarea acestei cărți, la munca depusă şi la povestea din ea. Îmi deschid inima şi mă plec în fața celor pe care îi numesc aici, dar şi în fața acelora, mulți la număr, pe care nu-i menționez.

Lui Toni Burbank, editorului meu de la Bantam, cel mai adânc respect şi multă recunoştință pentru claritatea, generozitatea şi integritatea de care a dat dovadă. Prezența divinității în viața mea s-a făcut simțită şi prin devotamentul tău față de acest proiect şi față de mine, ştiu asta foarte bine. Le mai mulțumesc lui Beth Rashbaurn, Barb Burg şi Susan Corcoran, dar şi multor altora de la Bantam pentru susținerea lor plină de entuziasm şi atenția pe care o acordați în continuare acestei cărți.

Lui B.G. Dilworth, agentul meu, este o onoare şi o bucurie să colaborez cu tine. Mulțumesc pentru încrederea de neclintit în această carte şi pentru tot ceea te reprezintă. Inima ta deschisă, inteligența sclipitoare şi puterea de a visa în afara legilor mă inspiră şi mai departe, schimbându-mi viziunea despre ce este posibil şi ce nu. Debrei Evans, care a jucat rolul de „moaşă psihologică” pentru această carte, în cinstea intuiției tale şi a dorinței de a ține cont de lucrurile în care crezi.

Lui Mark Matousek, China Galland, Jeremiah Abrams şi Joan Oliver, vă mulțumesc pentru contribuțiile voastre editoriale de neprețuit.

Îi mulțumesc lui Jane Hirshfield nu doar pentru prietenia ei frumoasă, ci şi pentru că mi-a deschis calea către versurile care deja existau în sufletul meu.

Părintelui Dunstan Morrissey, îi mulțumesc pentru că mi-a permis să lucrez la Sky Farm, ajutându-mă astfel să-mi aştern gândurile pe hârtie într-o atmosferă paşnică şi rodnică. Doctorului Clark, profesorului meu de literatură din liceu, această carte arată decent deoarece dumneavoastră ați refuzat să mă notați cu 10 până nu ajungeam la perfecțiune. Vă mulțumesc pentru asta.

Lui Jennifer Wellwood, a cărei prietenie reprezintă o sursă de lumină în viața mea. Lui John Welwood, mă simt realmente inspirată de integritatea şi implicarea cu care cauți fără încetare lucrurile care contează cu adevărat. Mă închin în fața lui Palden şi a tăcerii care ne uneşte într-un mod frumos. Lui Rahim, care a primit cu multă grație, după cum el însuşi a spus „lovitura mătăsoasă a baghetei mele angelice” Lui Susan Shannon, este o adevărată bucurie să merg alături de tine pe calea devotamentului desăvârşit. Lui Florence Falk, îți mulțumesc pentru prietenie şi sfaturile înțelepte. Lui Diane Berke şi Tony Zito, prietenia şi ospitalitatea pe care mi-o arătați mereu fac ca vizitele mele la New York să fie cu atât mai frecvente şi mai distractive.

Lui Mary şi Phil Lore, mereu voi fi recunoscătoare vouă, pentru că ați trecut prin furcile caudine cot la cot cu mine. Lui John, Kaitlin şi Samanthei, vă mulțumesc că m-ați primit în casele şi-n sufletele voastre.

Lui Amy Fox, Vanda Marlovv, Kath Delaney, Gary Malkin, Nick I lart-Williams şi Jeff Hutner, prietenia şi susținerea voastră sunt mai mult decât aş fi putut cere lui Wendy Perry, mulțumiri pentru a ne fi primit pe mine şi pe Roger, pe copiii mei în căminul tău. Lui Farhad şi Minei Nawab şi John Salz, mă bucur întotdeauna când vine momentul să ne delectăm împreună cu o cafea, iar conversațiile noastre sunt adevărată hrană pentru mintea şi inima mea. Lui Darlene şi Donut Alley, vă sunt adânc recunoscătoare pentru inspirația rafinată cu care ați

contribuit la nesfârşitele ore petrecute în fața computerului.

Doctorilor Peri Kalamaker, Joel Edman, Mark Markoff, Joel Brockstein, Bekele, Saad, Bagtas, lui Jill Kurnos-VVichtel, lui Susan, asistentelor Pat, Katie, Amy, Bridget, Kathy şi alții ale căror nume nu mi le amintesc, dar ale căror chipuri mi-au rămas întipărite în minte, vă sunt veşnic recunoscătoare pentru grija şi compasiunea nemăsurată pe care i-ați arătat-o lui Hannah şi familiei noastre. Bisericii Metodiste Unite a lui Iisus Hristos din Fair Haven, căci congregația s-a rugat alături de noi, a gătit pentru noi şi ne-a oferit susținere atât pe parcursul bolii lui Hannah, cât şi după ce ea a murit, îndeosebi lui Martha şi Rich Wagner, Dave, Maureen, Allison şi Sara Squires, Nancy Farr, Bonnie Hallovvell, Karen Ganson şi Pat Magowan, sincere mulțumiri.

Lui Laurajane Baker, prietenia şi iubirea ta continuă să trăiască în sufletul meu. Lui Ralph şi Carolyn Baker, vă mulțumesc că mi-ați permis să vorbesc despre viața şi râsul lui LJ în această carte. Comunității din Fair Haven, mai ales lui Rhea şi Fred Harris, Bob şi Loukia LoPresti, Daryl şi Tom Ley, Brendei Jacobson, Meaghan Ladd, Jamiesussel-Turner, Nancy Sheridan, Maureen Campion, Nina Fisher, Joan Forsythe, Rhett Castner şi grădiniței pregătitoare Meadow Flower, mulțumesc. Lui Kim Montella, Kate Shevitz, Lili Carroll. Ann şi Mark Orr, Barbara şi Jimmy Shavv, ați fost acolo pentru mine şi n-am să uit niciodată.

Tuturor copiilor care continuă să trăiască în sufletele celor care i-au iubit, printre care Scott Lore, Danielle Markoff, Erin Barbolini, Kimberly Pertrillo, Ryan Saberon, Bryce Ziegler, David Binaco, Stephen Verdâcchio, David Vanderbilt, Sara Appelbaum, Cliff Dainty, Tushar Nhatnagar, Margaret Rose Delatore, Debbie Steup, Pamela Mullen şi Anthony Martell, mă înclin în fața voastră şi a mamelor voastre.

Lui Claude, îți sunt recunoscătoare pentru că eşti tatăl lui Will, Hannah, Margaret şi Madelaine, respect faptul că amândoi încercăm în continuare să ne descurcăm cât se poate de bine cu ce avem la îndemână. Mulțumiri întregii familii Martell, lui Wilbur şi Helene, Marien şi George Kissling, Susan Martell, Ruth şi Larry Allen, Charles şi Cindy Martell, Julia Martell-Schnaar şi Rod Schnaar, Mollv şi Allan Lynchosky şi Dianei Martell, vă mulțumesc tuturor pentru rolul pe care fiecare l-ați jucat în viețile noastre.

Lui Yann Housden, Gladys Housden, Mark şi Elke Housden, Claire şi Ian Stone, vă mulțumesc că v-ați deschis inimile pentru mine.

Părinților mei, Ron şi Lenore Schlack, niciodată n-ați încetat să mă faceți să mă simt capabilă şi iubită. Cartea aceasta serveşte drept dovadă vie a susținerii oferite mie şi unul altuia. Familiei mele, Diana şi Chris Root, Laura şi Brock Albaugh, Ben Schlack, Karl şi Marilee Schlack, Larry şi Marilyn Schlack, Betty Hoodack, Kathleen şi Lou Roehrig, mulțumiri, mulțumiri, mulțumiri.

Lui Will, Hannah, Margaret şi Madelaine, fiecare dintre voi este un izvor de înțelepciune, iubire şi frumusețe în viața mea. Este cea mai mare bucurie a vieții mele să vă fiu mamă.

Lui Roger Housden: soțul meu, iubirea mea, când ai privit în mine la prima noastră întâlnire, am ştiut că în sfârşit cineva mă văzuse cu adevărat. Mulțumesc pentru toate felurile în care ai oferit susținere, mie şi cărții mele. Ştiu că este desăvârşită datorită ție. Sunt recunoscătoare pentru tot ce însemni tu, tot ce mi-ai oferit şi pentru iubirea care ne leagă, care nu cunoaşte noțiunea timpului şi nici măsură.

Despre autoare

Maria Housden este oratoare, autoare şi un om care pledează cu patimă pentru calitatea vieţii spre sfârşitul acesteia. Din 1995 şi până în 1999, Maria a activat în Consiliul Director al Fondului Kimberly, organizaţie non-profit care strângea bani pentru familiile cu copii suferind de boli grave. Pe lângă asta, ca parte a angajamentului său de a-i ajuta pe alţii să trăiască viaţa din plin, şi-a asumat rolul de lider al unor grupuri de femei în călătorii tăcute, contemplative în Valea Morţii.

Mamă a alţi trei copii în afară de Hannah, Maria este originară din Traverse City, Michigan. Ea şi soţul ei locuiesc într-o frumoasă cabană de lemn din Woddstock, New York. O puteţi contacta personal pe Maria prin e-mail la adresa hannahsgift@juno.com.

Pantofiorii roşii ne emoţionează cum numai *Love Story* ne-a emoţionat. Cu o diferenţă: aici este vorba de lucrul de care o mamă se teme cel mai tare – moartea propriului copil. Maria Housden ne povesteşte experienţa prin care a trecut, din momentul în care Hannah, fetiţa ei de trei ani, a fost diagnosticată cu o formă de cancer incurabil şi până la moartea sa, un an mai târziu.

Veţi citi şi vă veţi minuna de puterea, de maturitatea şi seninătatea unui copil care stă să moară.

Veţi citi şi vă veţi închina în faţa lecţiilor de viaţă pe care Hannah le dă, prin bucuria ei nemărginită de a trăi, cum este faptul că şi-a purtat pantofiorii roşii de lac până şi în sala de operaţii şi pe patul de spital, în timpul chimioterapiei.

Veţi citi, veţi plânge şi vă veţi bucura.

Din aceeaşi colecţie vă mai recomandăm:

